

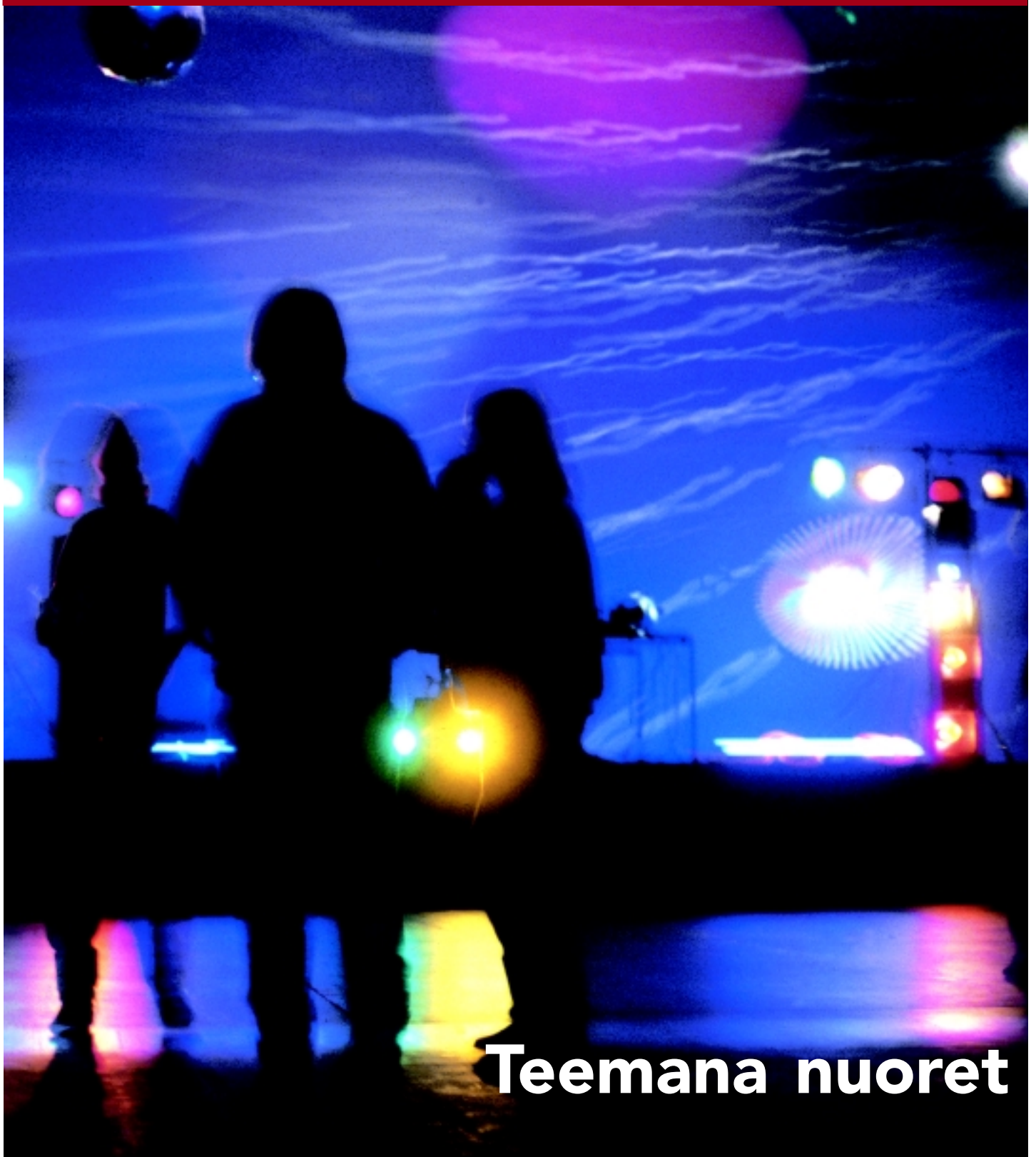
HAASTE

Inkeri Anttila haastateltavana
Kriminaalipolitiikan vaikuttajissa **s.4**

Vakavia rikoksia sovitellaan
monessa maassa **s.22**

Skinien rikokset Joensuussa **s.30**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Teemana nuoret

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA Kriminaalipolitiikassa tarvitaan harkintaa Riikka Kostainen

Haasteltavana on professori **Inkeri Anttila**. Hänen mielestään suomalainen kriminaalipolitiikka on järkevää ja sitä tehdään asiantuntemuksella.

8 Nuoristorangaistus rikoskierteen katkaisijana Matti Marttunen

Nuoristorangaistus on nuoren elämäntilanteen ja tarpeiden mukaan räätälöitävä rangaistus. Kokeilusta on valmistumassa tutkimus ja sitä ollaan jatkamassa vielä kahdella vuodella.

12 Yhteistyö nuorten rikosasioiden käsittelyssä toimii Joensuussa Riikka Kostainen

Joensuun poliisilaitoksella työskentelevä Nuorten Tiimi välittää nuorten rikosasioista tietoa eri viranomaisille. Tiimi pystyy nopeasti muodostamaan kokonaiskuvan nuoren tilanteesta.

14 Nuorisoriikollisuus Turussa Henrik Elonheimo & Matti Grönroos

Tuoreen koululaiskyselyn mukaan väkivaltaan ja huumeisiin liittyvät teot ovat yleistyneet vuodesta 1992, mutta ilkeältä, varkausrikokset ja erilaiset luvattomat teot ovat harvinaistuneet tai pysyneet samalla tasolla.

16 Tanskassa nuorisoriikollisuuden ehkäisy tuloksellista Hannu Takala

Tanskassa nuorisoriikollisuus on vähentynyt parinkymmenen viime vuoden aikana. Nuorisoriikollisuuden ehkäisyssä uusin menestystarina on Ny Start-ohjelma.

17 Tikkukaramellin näpistäminen kielletty! Jaana Haapasalo

Kokkolassa vuosina 1999 ja 2000 toteutettu Näppis-projekti on arvioitu. Näppis kohdistui ensisijaisesti alle 15-vuotiaisiin, jotka jäivät kiinni omaisuusrikoksista.

20 Kannattaa satsata lapsiin Hannu Takala

Euroopan Neuvosto kehottaa jäsenvaltioitaan ottamaan käyttöön ja kehittämään varhaisen psykososiaalisen puuttumisen kansallisia strategioita rikollisuuden ehkäisyssä.

22 Vakavia rikoksia sovittelaa monissa maissa Jukka-Pekka Takala

Suomessa sovittelua koskevat normit rikoslaissa ovat ylimalkaisempia kuin monissa muissa maissa, joissa sovittelu on laajaa. Sen sijaan ei näytä siltä, että Suomessa sovittelaisiin poikkeuksellisen vakavia rikoksia.

25 Rikoksia tehneen nuoren arviointia kehitettävä Matti Kaivosoja

Suomessa tulisi ottaa käyttöön seurantajärjestelmä, jolla nuorten rikosentekijöiden mielenterveysongelmat voitaisiin tunnistaa varhaisemmin ja ottaa hoidon tarve paremmin huomioon.

27 Rikoksentorjuntaohjelmien lapsuus- ja nuoruuskuvat Timo Harrikari

Yhteiskunnan suojelemisen näkökulma on jälleen näkyvästi esillä nuoruutta ja myös lapsuutta koskevassa keskustelussa. Tarkastelussa olisi tarjolla hedelmällisempiäkin lähtökohtia kuin lapsuuden ja nuoruuden ymmärtämisen riskiksi.

30 Skinien rasistinen rikollisuus Tarja Hilden-Paajanen

Skinien rasistisia rikoksia Joensuussa vuosina 1995–1998 on tutkittu. Nykyään yhä suurempi osa rasistisista rikoksista kohdistuu ulkomaalaisten omaisuuteen. Tekijät ovat kuitenkin poliisiin mukaan muita kuin skinijä.

30 Ryöstörikollisuus muuttanut Helsingin keskustassa Olli Yliskoski

Helsingissä nuorten tekemät katkuroiset alkoivat lisääntyä 1990-luvun alkupuolella. Keskustan poliisi on ryhtynyt yhteistyöhön sosiaaliviranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen kanssa.

34 Keskustelua Poliisin luotettavuudesta Jarmo Toivanen

Kyselyjen mukaan kansalaiset luottavat suuresti poliisiin. Poliisijohtaja pohtii kirjoituksessaan, miten poliisi pystyisi säilyttämään luottamuksen.

36 Näkökulma Nuori lainrikkoja – kuinka nuori Sami Mahkonen

Nuorisoriikollisuuden selvitysmiehen mielestä keskustelua ikärajasääntelystä on käytävä kolmiportaisesti.

38 Kriminologia Toimiiko rikosentekijöiden kuntouttamisessa mikään? Matti Laine

Keskustelu rikosentekijöiden ja vankien uudensuudesta kuntouttamisesta on vilkastunut myös Suomessa.

40 Lainsäädäntö

42 Ajassa

HAASTE

ASIAN TUNTEVASTI
RIKOKSENTORJUNNASTA
JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Risto Jaakkola
puh. (09) 1825 7853

Toimittaja

Riikka Kostiainen
puh. (09) 1825 8289

Toimituksen osoite

Uudenmaankatu 37
PL 157, 00121 Helsinki
Faksi (09) 1825 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.om.fi/haaste
Lehteen tarkoitettut kirjoitukset
tulee osoittaa toimitukseen
mieluiten sähköisessä muodossa.

Toimitusneuvosto

Ari-Matti Nuutila (pj.)
Turun yliopisto
Hannu Takala (varapj.)
Rikoksentorjuntaneuvosto
Olli Havu
Kuntalehti
Tapio Huttunen
Helsingin poliisilaitos
Aulikki Kananoja
Helsingin sosiaalivirasto
Maija-Liisa Kukkonen
Kriminaalihuoltoyhdistys
Kirsti Lahtinen
Tampereen kaupunki
Tapio Lappi-Seppälä
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Ulla Mohell
Oikeusministeriö
Jarmo Rautakoski
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Ulkoasu

Eerikki Soininen

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Päivi Valtonen / Gorilla

Tilaushinta

Vuosikerta 150 mk
Irttonumero 40 mk

Tilaukset ja osoitteen- muutokset

Faksi: (09) 1825 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Uusimaa Oy, Porvoo
1. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat
kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

Nuoriso – ongelma sinänsä

Lapsilla ja nuorilla on ongelmia. Siinä suhteessa he ovat ihan samanlaisia kuin aikuiset. Jännittävää sen sijaan on, että yhteiskunnallisena ryhmänä nuoriso itsessään on aina ollut ongelma myös muille, aikuisille. Aikuisten näkökulmasta nuorisosta aiheutuu kahdenlaisia ongelmia.

Ensinnäkin viattomien lasten ja nuorten sosiaalistaminen yhteiskunnan vastuullisiksi ja täysvaltaisiksi jäseniksi on vanhempien elämäntehtävä. Ranskalainen sosiologi Emile Durkheim on kuvannut lapsuutta aikana "kun yksilöä sen enempää fyysisessä kuin moraalisisessa mielessä ei vielä ole, vaan häntä vasta tehdään, kehitetään ja muovataan".

Kasvatustehtävä on tullut kaiken aikaa vaikeammaksi. Kasvattajan ongelmat ovat erityisen suuria postmodernissa maailmassa, jossa teoilla ja tapah- tumilla ei ole enää ennalta arvattavaa juonta, jonka voisi lapsille kertoa, eikä yhteistä hiiltä, johon nuoret opettaisi puhaltamaan.

Toista näkökulmaa nuoriso-ongelmaan edustaa käsitys nuorisosta kuritto- mana ja siksi myös vaarallisena ja kesytettävänä ihmisryhmänä. Tämä näkö- kulma on Haasteen tässä numerossa, jossa kerrotaan nuorisorikollisuudesta ja sen vastustamiseksi tehdyistä toimista.

Jo käsitteenä nuorisorikollisuus poikkeaa radikaalisti siitä, mitä me yleensä rikollisuudesta ajattelemme. Rikokset ovat lainvastaisia pahoja tekoja. Mutta nuorisorikollinen on inhimillinen tekijä, joka saa koko persoonaansa leiman pahan tekonsa kautta. Tupakka-askin vienyt alaikäinen ei ole vain syy- listynyt myymälävarkauteen, vaan hän on korostuneesti nuorisorikollinen.

Emeritaprofessori Inkeri Anttila on suomalaisten kriminaalipoliitikkojen aatteellinen opettaja. Vuonna 1952 hän kirjoitti teoksessaan Nuori lainrik- koja: "Rikollisuus ei ole erillinen ilmiö, vaan se on läheisessä yhteydessä muihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Hyvä sosiaalipolitiikka on tämän vuoksi myös parasta kriminaalipolitiikkaa". Seuranneen puolen vuosisadan koke- mukset ovat kaiken aikaa vahvistaneet hänen teesinsä oikeellisuutta.

Inkeri Anttila täyttää 85 vuotta marraskuun 29. päivänä. Omistamme tä- män numeron kaukonäköiselle opettajallemme, professori Inkeri Anttilalle!

Risto Jaakkola

Kriminaalipolitiikassa tarvitaan harkintaa

Professori **Inkeri Anttilan** mukaan suomalainen kriminaalipolitiikka on järkevää ja sitä tehdään asiantuntemuksella. Hän toivoo kuitenkin, että keskustelussa olisi enemmän esillä muutkin rikollisuuden sääntelykeinot kuin rangaistusten korottaminen.

Professori Inkeri Anttila on vaikuttanut kauemmin kuin kukaan suomalaiseseen kriminaalipolitiikkaan. Hän on seurannut myös kriminaalipolitiikan kansainvälisiä virtauksia aivan keskeisiltä aitiopaikoilta.

Hänen mielestään suomalaisessa kriminaalipolitiikassa on hyvää ainakin se, että uudistukset yleensä valmistellaan perusteellisesti.

– Silloin on mahdollisuus monelta kannalta pohtia eri vaihtoehtojen hyötyjä ja haittoja. Harvoin tulee poliittisten päättäjien antamia ohjeita, joissa määrättäisiin, millaisiin tuloksiin tällaisessa arvioinnissa pitää päätyä.

Anttila arvioi, että tässä lienee nykyään eroa jo Suomen ja Ruotsin välillä, vaikka pohjoismainen kriminaalipolitiikka on monessa suhteessa samanlaista verrattuna muihin maihin. Niissä maissa joissa kriminaalipolitiikka tulee osaksi puoluepolitiikkaa, sekä kriminaalipoliittisen keskustelun että koko kriminaalipolitiikan taso maldaltuvat.

Suomalaisessakin kriminaalipolitiikassa löytyy tietysti tarvetta parannuksiin.

– Oman kokemukseni perusteella sanoisin, että tutkimusta ei ole koskaan aivan tarpeeksi. Nyky-yhteiskunnassa täytyy tehdä tutkimuksia eikä uudistaa lakia lyhyt-

näköisesti vain sen takia, että joku vaikuttaja sattuu olemaan sitä mieltä. Kaikki kai Suomessa jo myöntävätkin, että tutkimusta tarvitaan, mutta on eri asia, löytyykö siihen resursseja.

Anttilan mielestä on hyvä, että meillä on Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, jossa voidaan tehdä nimenomaan lainvalmistelua hyödyttävää tutkimusta. Sen sijaan yliopistolla tutkimus joudutaan paljolti suuntaamaan siten, että siitä voi tulla opinnäytteitä.

ANKARIEN RANGAISTUSTEN HAITTOJA EI NÄHDÄ

Inkeri Anttila korostaa, että äkillisessä päätöksente-

RIIKKA KOSTAINEN

Professori Inkeri Anttilan mielestä on hyvä, että meillä on Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, jossa voidaan tehdä nimenomaan lainvalmistelua hyödyttävää tutkimusta.

ossa ei monesti oteta ollenkaan huomioon ratkaisun haittoja, nähdään vain välitön hyöty – ja sen etsiminen on nykyään tyypillistä.

– Esimerkiksi rangaistusten korottaminen ei ole ratkaisu, josta ei tulisi mitään haittoja. Yhtenä haittana on jopa sekin, että ihmisen pitäminen vankilassa pitkään on kallista ja veronmaksajat joutuvat kustantamaan rangaistusten korotuksen, Anttila toteaa.

– Korotuksiin liittyy myös se haittapuoli, että korotettuihin rangaistuksiin totutaan äkkiä. Niillä voinee kuvitella olevan lyhytaikainen vaikutus, mutta silloin korotusten pitäisi olla tuntuvia. Jos pannaan vähän lisää, tuskin rikoksenteijä miettisi, että saankin siitä kahdeksan kuukautta enkä kuusi – jätänkin rikoksen tekemättä. Sitten kun rangaistuksiin on totuttu, niitä pitäisi taas korottaa.

Anttila ottaa esimerkin

myös uhrin asemasta.

– Olen aina ihmetellyt, miksi katsotaan, että mitä ankarammin kohdellaan rikoksenteijää sitä parempi uhrille. Tämä suunta on kummallisella tavalla vahvistunut ja joskus tulee mieleen, onko se amerikkalaistumisen seuraus

– Käytännössähän asia ei ole niin. Jos rikoksenteijä joutuu vankilaan, aika huonosti hän pystyy vahingonkorvauksia maksamaan. Sen sijaan jos rikos voidaan hoitaa sovittelulla tai ehdollisella rangaistuksella, mahdollisuudet saada vahingonkorvauksia ovat hiekan paremmat. Ja kyllä luulisin, että vahingonkorvauksen saaminen on tärkeää uhrille, Anttila pohdiskelee.

– Mutta tietysti olen aina ollut sitä mieltä, että rangaistuksia tarvitaan – lähinnä siksi että saadaan leimattua rikos haitalliseksi eli teoksi, jota pitää välttää.

RIKOSTILAISUUKSIA TÄRKEÄ SEURATA

Inkeri Anttilan mukaan keskittyessä vaatimaan rangaistusten korottamista muut rikollisuuden sääntelykeinot jäävät paljon vähemmälle huomiolle. Yksi tällainen on rikostilaisuuksien merkitys. Niitä pitäisi seurata, jotta nähtäisiin, kuinka paljon ne vaikuttavat rikollisuuden muutoksiin ja päästä siitä harhaluulosta, että vain rangaistusten ankaruus vaikuttaa.

Inkeri Anttilan on sanottu Patrik Törnuddin kanssa tuoneen kriminologiaan havainnon rikostilaisuuksien merkityksestä. Anttilasta on vaikea sanoa, koska ja mistä tämä suomalaisen kriminologian ominaispiirre itse asiassa keksittiin.

– Ilmeisesti se tuli suomalaiseseen kriminologiaan 60-luvulla. Eräänä taustatekijänä oli ehkä pyrkimys saada eritellympää tietoa rikollisuudesta – ettei otettaisi vain

absoluuttisia lukuja ja verrattaisi niitä toisiinsa, vaan katsottaisiin, mihin ne liittyvät.

Anttila mainitsee esimerkkinä, että omaisuusrikollisuuden kasvu näytti sotien jälkeen liittyvän osittain siihen, että tilaisuuksia oli paljon enemmän kuin aikaisemmin.

– Olen monta kertaa ennen luennoillakin sanonut, että ajatelkaa vanhaa yhteiskuntaa, jossa ihmisillä ei ollut muuta irtainta omaisuutta kuin mitä heillä oli panna rahaa arkkuun, jossa oli monikertaiset lukot. Kyllähän sosiaalinen tilanne on nyt täysin erilainen kuin vaikka vain ennen toista maailmansotaa. Nykyään on myös paljon yhteisöjen omaisuutta ja alueita, jotka eivät ole kenenkään vastuulla. Silloin tunne siitä, että anastaa, on toisenlainen kuin viedessä jotain tuttavalta.

Anttila korostaa rikostilaisuuksien merkitystä kriminologian politiikassa myös siksi, ➔

Suomessa kriminaalipoliittisen valta on Inkeri Anttilan mielestä säilynyt virkamiesasiantuntijoilla, mutta joukkotiedotusvälineiden valta on selvästi lisääntynyt.

→ että niitä on mahdollisuus vähentää tietoisilla toimenpiteillä.

– Kun ennen vanhaan pidettiin selvänä, että maalla voidaan jättää ulko-ovet auki, jokainen kaupungeissa on varmaan sata vuotta tullut tulokseen, että on paras sulkea ne. Mutta kesti kauan ennen kuin ihmiset oppivat, että myös autonovet täytyy panna lukkoon. Tällaisia varotoimenpiteitä voi kylä lisätä.

– On hyvä tehdä mahdollisimman hankalaksi rikokset, jotka voivat tapahtua päänäpistä. Tietenkin on eri asia, kun kyseessä on ammattimainen rikosentekijä, mutta jos omaisuuden saaminen on hankalampaa, tämäkin joutuu näkemään enemmän vaivaa.

POHJOISMAINEN YHTEISTYÖ EDELLEEN TÄRKEÄÄ

Inkeri Anttila on toiminut aktiivisesti pohjoismaisessa yhteistyössä, esimerkiksi ollut perustamassa Pohjoismaiden kriminologista yhteistyöneuvostoa, joka toimii ministeriöiden virallisena yhteistyöelimenä. Hän on pahoillaan, jos pohjoismainen yhteistyö kärsii siitä, että henkisiä voimavaroja menee niin paljon EU-yhteistyöhön, tai jos sitä alettaisiin pitää jopa tarpeettomana sen takia.

– Pohjoismaat ovat pieniä maita, joissa on traditionaalinen samankaltainen kri-

minaalipolitiikka. Yhteistyötä on ollut 1950-luvun lopusta saakka virallisissakin muodoissa. Edelleen ihmiset tapavat paljon ja meillä on pohjoismaiset tiedotuslehdet, joissa näkyy tilanne eri maissa.

Anttilan mielestä pohjoismainen yhteistyö on paljon helpompaa kuin muu kansainvälinen yhteistyö, koska siinä tiedetään, mistä on lähdetty ja missä suunnilleen mennään. Pohjoismaiden hyvä puoli on sekin, että keskustelu on aika avointa ja myös oman maan uudistussuunnitelmia uskalletaan kritisoida – eli ei olla yhtä auktoriteettiuskoisia kuin joissakin muissa Euroopan maissa.

LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMINEN EU-POHJALTA VAIKEAA

Kansainvälinen kriminaalipolitiikka on hyvin jännittävää, Anttila sanoo.

– Olin itse aikoinaan perustamassa HEUNia Helsinkiin ja minusta on erinomainen asia, että YK:n yhteydessä toimiva HEUNI on säilynyt koko Euroopan kriminaalipoliittisena instituuttina. Sen piiriin kuuluvat siis kaikki Euroopan maat toisin kuin EU:ssa.

Anttila toteaa kuitenkin, että vaikka on hyvä saada tietoa ja seurata, mitä muualla tapahtuu, saisimme olla varovaisia, miten suoraan sen sitten omaksumme.

– Esimerkiksi kansainväli-

sellä pohjalla tapahtuvassa lainsäädännön uudistamisessa on aikamoisia vaaroja. Lähtökohdat ovat niin erilaiset, että ehdotetut toimenpiteet merkitsevät eri maissa aivan eri asioita, Anttila sanoo.

– Helposti käy myös niin, että pienet maat eivät pysty pitämään puoliaan. Meillä ei varsinkaan saisi olla käsitystä, että asiat ovat aina hienommin suurissa maissa. Se ei pidä ollenkaan paikkansa kriminaalipolitiikassa. Tiedämmehän, miten hankalaa kriminaalipolitiikka näyttää olevan esimerkiksi Yhdysvalloissa ja mihin tuloksiin se on mennyt muun muassa valtavana vankilukuina. Vaikka tilanne on enemmän samanlainen Euroopan maissa, niissäkin on paljon eroja.

Anttila harmittelee myös, että kun Suomen rikoslaki on vihdoin sadan vuoden jälkeen saatu uusittua, sitä täytyisi jälleen lähteä muuttamaan, jotta saataisiin aikaan täydellinen eurooppalainen yhdentymisen.

Anttila painottaa perinteen merkitystä rikosoikeudessa. – Esimerkiksi ei voida yhtäkkiä ilmoittaa, että petos onkin jotain muuta kuin olemme sillä tähän asti tarkoittaneet. Näin voisi helposti tapahtua, jos haluttaisiin, että petossäännös on aivan samanlainen kaikissa maissa.

Lisäksi Anttilan mukaan oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus merkitsevät

suomalaisille hyvin paljon, mikä myös tarkoittaa perinteiden noudattamista.

MEDIAN KRIMINAALIPOLIITTINEN VALTA LISÄÄNTYMÄSSÄ

Suomessa kriminaalipoliittisen valta on Inkeri Anttilan mielestä säilynyt virkamiesasiantuntijoilla, mutta joukkotiedotusvälineiden valta on selvästi lisääntynyt. Siihen liittyy hänestä myös ongelmallisia piirteitä.

– Monesti päivälehtiä, erityisesti iltapäivälehtiä, lukiessa tavallinen kansalainen saa käsityksen, ettei tässä kaupungissa tehdä muuta kuin rikoksia. Ne ovat lehdissä paljon esillä ja moneen kertaan: ensin kun rikos on tehty, sitten kun rikosentekijä saadaan selvitettyä, sitten kun tämä saadaan syytteen ja vielä kun asia on oikeudessa. Niistä on tullut raflaavia uutisia, jotka esittävät miltei viihteenä.

Anttila mainitsee parikymmentä vuotta sitten tehdyn tanskalaisen selvityksen, joka varmaan pitää edelleen paikkansa ja yhtä lailla Helsingissä kuin Kööpenhaminassa. Sen mukaan eniten rikollisuutta pelkäävät vanhat ihmiset, joilla on kuitenkin kaikkein pienin riski joutua rikoksen kohteeksi.

– Se johtuu siitä, että heidän kontaktinsa yhteiskuntaan tapahtuu television, radion ja lehtien kautta. Sama juttu on suhde nuoriin. Useilla vanhoilla ihmi-

Inkeri Anttila 85 vuotta

RIIKKA KOSTIAINEN

sillä on se käsitys, että nuoret eivät tee muuta kuin käyttävät huumeita, töhrivät junia ja syyllistyvät varkauksiin ja pahoinpitelyihin, Anttila toteaa.

Mediassa käytävään keskusteluun vaikuttamisen Anttila on kokenut kovin vaikeaksi. – Yritin sitä 1980-luvulla, jolloin kirjoitin 50 kolumnia erääseen päivälehteen.

– En tietenkään kuvittele, että media pahantahtoisesti toimisi järkevää kriminaalipoliitikkaa vastaan. On silti sääli, että on menty mukaan kansainväliseen virtaukseen rikoksista myyvinä uutisina.

Inkeri Anttila ei kuitenkaan ole kovin pessimistinen kriminaalipoliitiikan tulevaisuuden suhteen.

– Meillä Suomessa ei tois-taiseksi ole tapahtunut mitään kovin merkillistä. Kehitys menee aika vakaasti eikä ole tyypillistä, että tehdään impulssiratkaisuja. Ainakaan tähän saakka se ei ole kuulunut pohjoismaisen kriminaalipoliitiikan luonteeseen. ■

Täysinpalvellut rikosoikeuden professori Inkeri Anttila saavuttaa 85 vuoden iän 29.11.2001.

Inkeri Anttilan tieteellinen ja ammatillinen ura on poikkeuksellisen merkittävä. Hänen toimintansa rikostieteiden tutkijana ja opettajana sekä kriminaalipoliitikkona on yli 50 vuoden mittainen. Hänellä on runsaasti ammattiuran ulkopuolisia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia harrastuksia. Hänen intellektuaalinen vaikutuksensa on ulottunut laajalti tiedeyhteisöön, oikeuspoliittiseen päätöksentekoon ja yhteiskuntaelämämmme.

Inkeri Anttila väitteli lakitieteen tohtoriksi vuonna 1946. Sen jälkeen hän toimi pitkään vankeinhoitoalan koulutuksesta vastaavana opettajana ja rikosoikeuden dosenttina. Helsingin yliopiston rikosoikeuden professorina hän toimi 1961–1979.

Kriminologisen tutkimuslaitoksen sivutoimisena esimiehenä Anttila toimi 1963–74, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ensimmäisenä johtajana 1974–79 ja YK:n yhteydessä olevan Helsingin kriminaalipoliittisen instituutin (HEUNI) ensimmäisenä johtajana 1982–86.

Keijo Liinamaan virkamieshallituksen oikeusministerinä Anttila oli 1975.

Inkeri Anttilan työ on ollut monella tapaa urauur-

Inkeri Anttilan tieteellinen ja ammatillinen ura on poikkeuksellisen merkittävä.

tavaa ja tuloksekasta. Hän väitteli maassamme ensimmäisenä naisena lakitieteen tohtoriksi, hänet nimitettiin ensimmäisenä naisena oikeustieteen professoriksi ja hän oli myös ensimmäinen naispuolinen oikeusministeri.

Anttilan tieteellinen työ ja ammatillinen toiminta ovat vaikuttaneet suuresti kriminologian ja kriminaalipoliitiikan ajattelutapoihin sekä Suomessa että kansainvälisesti. Hän on laaja-alaisen oikeus- ja yhteiskuntatieteellisen näkökulman ja soveltavan tutkimuksen puoltaja, viktimologian esiinnostaja sekä järkipärisen ja humanin kriminaalipoliitiikan edistäjä.

Suomessa Inkeri Anttila on ollut avainhenkilö rikoslainsäädäntöä ja erityisesti seuraamusjärjestelmää uudistettaessa. Rikosoikeuden kokonaisuudistuksen valmisteluelimissä Anttila oli aktiivijäsenenä vuodesta 1972 alkaen neljännesvuosisadan ajan. Hän on osallistunut myös

mm. lääkintäoikeuden kehittämiseen.

Inkeri Anttila on vaikuttanut kansainvälisessä kriminaalipoliitikkassa mm. YK:n kriminaalipoliittisen komitean jäsenenä. Vuonna 1975 hän toimi YK:n rikosten ehkäisyä ja rikoksenteleijän käsittelyä koskevan maailmankongressin presidenttinä.

Inkeri Anttila on moninkertainen kunnia-tohtori. Hänen kunniaukseen on julkaistu kaksi juhla-kirjaa: "Rikosoikeudellisia kirjoitelmia V" vuonna 1986 sekä "Kohti rationaalista ja humaania kriminaalipoliitikkaa" vuonna 1996. Inkeri Anttilan 85-vuotispäivän kunniaksi julkaistaan valikoima hänen englanninkielisiä kirjoituksiaan (toim. Raimo Lahti, SLY:n julkaisu- ja D-sarja N:o 7, 2001).

Kirjoittaja on Inkeri Anttilan seuraaja rikosoikeuden professorina Helsingin yliopistossa.

Nuorisorangaistusta on luonnehdittu yhdyskuntapalvelun junioriversioksi. Sillä pyritään kuitenkin myös nuoren sosiaalisen toimintakyvyn sekä vastuuntunteen edistämiseen.

Nuorisorangaistus rikoskierteen katkaisijana

Nuorten rikosten ehkäisemiseen panostetaan monenlaisilla kokeiluilla, usealla eri hallinnonalalla sekä monella paikkakunnalla. Nuorisorangaistus on, toisin kuin useimmat muut kokeiluhankkeet, jälkikäteinen keino reagoida nuorten tekemiin rikoksiin. Lisäksi nuorisorangaistus on lakisääteinen kokeilu.

Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta tuli voimaan 1.2.1997. Kokeilun oli tarkoitus jatkaa vuoden 1999 loppuun. Syksyllä 1999 tehtiin päätös kokeilun jatkamisesta vuoden 2001 loppuun pääosin nuorisorangaistuksen vähäisen käytön vuoksi.

Tällä hetkellä oikeusministeriössä ollaan jatkamassa nuorisorangaistuskokeilua jälleen kahdella vuodella. Nyt kokeilun jatko kuitenkin liittyy juuri asetettavan, nuorten rikosentekijöiden seuraamusjärjestelmän kokonaisuudesta pohtivan toimikunnan työhön.

NUORISOPALVELUA JA VALVONTAA

Nuorisorangaistus on nuoren elämäntilanteen ja tarpeiden mukaan räätälöitävä rangaistus. Nuorisorangaistuksessa yhdistyvät kriminaalipoliittisesti mielenkiintoisella ja uudella tavalla rikosoikeudellinen moite sekä lastensuojelliset tukitoimenpiteet.

Uutta rangaistusta voidaan luonnehtia jonkinasteiseksi irtautumiseksi 1900-luvun loppupuoliskolla hallitsevassa asemassa olleen uusklassismin perusajatuksista. Nuorisorangaistuksen voidaan jopa katsoa ilmentävän erityisesti vyyden uutta tuleamista nuorten seuraamusjärjestelmässä.

Nuorisorangaistus on rikosentekohetkellä 15–17-vuotiaille tarkoitettu rangaistus, joka koostuu nuorisopalvelusta ja valvonnasta. Nuori-

sorangaistus voidaan tuomita Espoon, Helsingin, Joensuun, Tampereen, Turun, Vaasan ja Vantaan kärjäoikeuksissa. Nuorisorangaistuksen toimeenpanosta vastaa entinen Kriminaalihuoltoyhdistys KHY, joka elokuun alusta muuttui Kriminaalihuoltolaitokseksi.

Nuorisopalvelua tuomitaan vähintään 10 ja enintään 60 tuntia. Nuorisopalvelu käsittää valvonnan alaisena tehtävää säännöllistä, palkatonta työtä sekä ohjauksen alaisena suoritettavia sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä.

Nuorisorangaistukseen sisältyvään valvontaan tuomitaan vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään yhdeksi vuodeksi. Nuorelle määrätävän valvojan tulee tukemalla ja ohjaamalla pyrkiä edistämään nuoren mahdollisuuksia selviytyä tekemättä uusia rikoksia. Valvonnan keskeisenä sisältönä ovat nuorten kanssa käytävät keskustelut heidän rikoksistaan sekä rikollisesta käyttäytymisestä ylipäänsä.

Nuorisorangaistusta on luonnehdittu yhdyskuntapalvelun junioriversioksi. Nuorisorangaistus ei kuitenkaan ole yhdyskuntapalvelun tapaan ainoastaan työntekoa, vaan siihen on sen kohderyhmän erityispiirteiden vuoksi sisällytetty myös muunlaisia elementtejä, joita yhdistävänä piirteenä on pyrkimys nuoren sosiaalisen toimintakyvyn sekä vastuuntunteen edistämiseen.

NUORISORANGAISTUS JA UUSINTARIKOLLISUUS

Nuorisorangaistuksen käyttöönotto liittyi ehdollisen vankeusrangaistuksen käytössä ilmenneisiin ongelmiin, lähinnä ehdollisten vankeusrangaistusten kasautumiseen tietyille nuorille.

Osa ehdolliseen rangaistukseen tuomituista nuorista (eräiden mittausten mukaan noin 10 % ensi kertaa ehdolliseen tuomituista) tuomitaan tähän samaan rangaistukseen useampaankin kertaan. Tässä ryhmässä ehdollinen rangaistus ei selvästikään toimi tarkoitettuna kaltaisena varoituksena. Nuorisorangaistuksen odotettiin heidän kohdallaan olevan tehokkaampi keino puuttua uusintarikollisuuteen.

Seuraavassa esitetään eräitä tietoja rikosrekisteriaineiston perusteella nuorisorangaistukseen tuomittujen nuorten uusintarikollisuudesta. Vuosittaisessa tarkastelussa seuranta-aika ulottuu tuomiohetkestä 1.10.2000 saakka. Seuranta-aika vaihtelee näin ollen pituudeltaan eri vuosina nuorisorangaistukseen tuomittujen nuorten osalta, eikä luvuista voida tehdä vertailuja eri vuosien välillä.

Uusintarikollisuuslukuja tarkasteltaessa on huomattava kolme tutkimusasetelmaan liittyvää seikkaa. Rikosrekisteriaineistosta ei ensinnäkään ilmene sakkotuomioita.

Uusintarikollisuutena ei ole pidetty ennen nuorisorangaistustuomiota tehdyistä rikoksista myöhemmin tuomit-

tuja rangaistuksia, jotka johtuvat osittain rikosprosessin hitaudesta.

Lisäksi esitetyt uusintarikollisuusluvut kertovat vain sen, miten usein nuoret ovat tulleet tuomituiksi uudelleen nuorisorangaistuksen jälkeen. Sen sijaan ne eivät kerro nuorisorangaistuksen yleisestä uusimisvaikutuksesta suhteessa muihin rangaistuksiin. Tämä edellyttäisi vertailuaineistoihin perustuvaa tutkimusta.

UUSINTARIKOLLISUUSLUKUJA 1997–1999

Vuonna 1997 nuorisorangaistukseen tuomittiin 31 nuorta, joista ainoastaan neljällä nuorella (13 %) ei ole myöhempiä tuomioita. Tilanne vaikuttaa melko synkältä: kuudella nuorella (19 %) uusia tuomioita on 1–2, yhdeksällä nuorella (29 %) uusia on tuomioita 3–5, neljällä nuorella (13 %) uusia tuomioita on 6–10, viidellä nuorella (16 %) uusia tuomioita on 11–15 ja kolmella nuorella (10 %) uusia tuomioita on yli 15.

Vuonna 1998 ensimmäisen kerran nuorisorangaistukseen tuomittiin 27 nuorta. Näistä kahdeksalla nuorella ei ole uusintarikollisuutta (30 %). Kahdellatoista nuorella (44 %) uusia tuomioita on 1–2, viidellä nuorella (19 %) uusia on tuomioita 3–5 ja kahdella nuorella (7 %) uusia tuomioita on 6–10.

Vuonna 1999 ensimmäisen kerran nuorisorangaistukseen tuomittiin 56 nuorta, joista 33 nuorella (59 %) ei ole uu-

Nuorisorangaistuksessa yhdistyvät kriminaalipoliittisesti mielenkiintoisella ja uudella tavalla rikosoikeudellinen moite sekä lastensuojelliset tukitoimenpiteet.

→ sintarikollisuutta, 15 nuorella (27 %) uusia tuomioita on 1–2, seitsemällä nuorella (13 %) uusia on tuomioita 3–5. Yksi nuorista on lokakuun 2000 alkuun mennessä tuomittu uusista rikoksista jopa seitsemän kertaa.

Tärkeää on tarkastella myös sitä, kuinka suuri määrä nuorista on nuorisorangaistustuomion jälkeen tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vuonna 1997 nuorisorangaistukseen tuomitusta 31 nuoresta 21 (68 %) tuomittiin 1.10.2000 mennessä ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vuoden 1998 aikana ensimmäisen kerran nuorisorangaistukseen tuomituista 27 nuoresta 13 (48 %) tuomittiin vastaavaan ajankohtaan mennessä ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

VERTAILULUKUJA UUSINTARIKOLLISUUDESTA

Uusintarikollisuutta on tutkittu myös eri vuosien vertailun mahdollistavalla tavalla. Tällöin on tarkasteltu sitä, kuinka suuri osa eri vuosina nuorisorangaistukseen tuomituista on vuoden sisällä tuomiopäivästä tuomittu uudesta rikoksesta.

Nuorisorangaistuskokeilun aloittamisvuonna 1997 tuomittujen uusintarikollisuus on huomattavasti yleisempää kuin vuosina 1998 ja 1999 nuorisorangaistukseen tuomit-

tujen uusiminen. Vuonna 1997 nuorisorangaistukseen tuomituista nuorista 61 % tuomittiin vuoden kuluessa uudesta rikoksesta. Vuonna 1998 ensimmäisen kerran nuorisorangaistukseen tuomituista 33 % tuomittiin vuoden kuluessa uudesta. Vuoden 1999 osalta vastaava luku on 38 %.

Tilastokeskus on julkaissut aikaisemmin tietoja nuorisorangaistukseen vuonna 1997 tuomittujen uusintarikollisuudesta. Edellä esitettyjen vertailutietojen nojalla vaikuttaisi siltä, että ensimmäiset nuorisorangaistusten uusintarikollisuutta koskeneet luvut antoivat ehkä liiankin synkän kuvan nuorisorangaistukseen tuomittujen uusintarikollisuudesta.

NUORISORANGAISTUKSEN ONGELMAKOHTIA

Tutkimus nostaa esiin monta epäkohtaa, joihin tulisi nuorisorangaistuksen jatkosta päätettäessä tehdä muutoksia. Päättelmänä oli kuitenkin se, että nuorisorangaistus on käyttökelpoinen ja tarpeellinen lisä nuorten seuraamusjärjestelmään.

Tutkimuksessa tehtyjen KHY:n työntekijöiden haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että myös viesti käytännön toimijoiden kentältä oli melko selkeä: nuorisorangaistusta tai sen kaltaista seuraamusta tarvitaan, kunhan nykyuo-

toiseen nuorisorangaistukseen tehdään muutoksia.

Seuraavassa erittelen esiinnousseita nuorisorangaistuksen ongelmakohtia.

VALIKOITUMINEN RANGAISTUKSEN PIIRIIN

Nuorisorangaistuksen tuomitsemista edeltävät KHY:n ja sosiaalitoimen laatima henkilötutkinta sekä nuorisorangaistuksen alustava toimeenpanosuunnitelma. Nämä selvitykset ovat hyvin tärkeässä asemassa, jotta nuorisorangaistukseen piiriin valikoituisi rikoskierteessä tai sen alussa olevat nuoret.

Henkilötutkintaa koskevat 60 vuotta vanhat säännökset tulisi saattaa ajan tasalle. Alustavasta toimeenpanosuunnitelmasta tulisi niin ikään ehkäpä säätää laissa. Nykyisin sen laatiminen perustuu lain esitöiden suositukseen sekä KHY:n ohjeistukseen. Selkein nuorisorangaistuksen valikoitumisprosessiin liittyvä epäkohta on kuitenkin aloitevelvollisuuden puuttuminen nuoresta tehtävien selvitysten laatimiseksi.

ASEMA SEURAAMUSJÄRJESTELMÄSSÄ

Nuorisorangaistuksen joustavat tuomitsemiskriteerit ovat johtaneet sen varsin erilaajuiseen käyttöön eri kokeilupaiakakunnilla.

Rangaistuksen tuomitsemi-

seen olennaisesti liittyvä kysymys nuorisorangaistuksen ja ehdollisen vankeusrangaistuksen keskinäisestä ankaruussuhteesta on epäselvä ja jakaa mielipiteitä. Uuden seuraamuksen epäselvä asema seuraamusjärjestelmässä aiheuttaa nuorisorangaistuksen erilaajuisten käytön lisäksi kriminaalipoliittisia ulottuvuuksia omaavia käytännön ongelmia.

Ns. vaihtoehtorangaistusten (jollainen nuorisorangaistus nimenomaan on) käytön on usein katsottu edellyttävän tuomittavan suostumusta. Nuorisorangaistuksessa – toisin kuin yhdyskuntapalvelussa – ei edellytetä tuomittavan suostumusta. Myöskään käytännössä nuoren omalle tahdolle nuorisorangaistuksen tuomitsemistilanteissa ei anneta kovinkaan suurta painoarvoa.

Tarkoituksenmukaista ei välttämättä ole, että nuorisorangaistukseen tuomitaan nuori, joka ilmoittaa jo rangaistuksen valmisteluvaiheessa, ettei hän aio suorittaa nuorisorangaistusta. Tällaisia kokeimuksia on mm. Espoon KHY:ssä. Nuoren oman tahdon sivuuttaminen saattaa olla myös osaselitys nuorisorangaistuksen suuriin keskeyttämislukuihin.

Peruslinjana tulisi nähdäkseni olla, että mitä vanhempi ja kypsempi nuori on, sitä suu-

Uuden seuraamuksen epäselvä asema seuraamusjärjestelmässä aiheuttaa nuorisorangaistuksen erilaajuisen käytön lisäksi kriminaalipoliittisia ulottuvuuksia omaavia käytännön ongelmia.

rempi merkitys hänen suostumukselleen olisi annettava. Kysymys liittyy pohjimmiltaan siihen, kuinka pitkälle nuoren erityiskohtelu rikosoikeudessa tulisi viedä.

TOIMEENPANOSUUNNITELMAN EHTOJEN RIKKOMINEN

Nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen sanktiointiin tulisi kiinnittää korostuneesti huomiota nuorisorangaistuksen kehitystyössä. Tapauksissa, joissa nuorisorangaistuksen toimeenpanoa jatketaan ehtojen rikkomisesta huolimatta, nuorelle voidaan nykyisin antaa suullinen huomautus, kirjallinen huomautus tai nuori voi joutua KHY:n aluetoimiston johtajan puhutteluun.

Käytössä olevat sanktiomahdollisuudet eivät ole järin tehokkaita välineitä, kun tehtävänä on moniongelmaisten nuorten käyttäytymiseen vaikuttaminen. Se, että taustasanktioinnin tehoon liittyvät ongelmat olivat ennalta odotettuja, ei tee niistä yhtään sen helpommin ratkaistavia.

Kun nuorisorangaistuksen toimeenpanossa on paljon sosiaalityötä muistuttavia elementtejä, saattaa sanktiojärjestelmän joustavuus toisaalta johtaa käytännössä myös onnistumisiin yksittäisten nuorten kohdalla. Uusia keinoja kuitenkin kaivataan. Yhtenä

esimerkkinä voidaan esittää jo nuorisorangaistuksen valmisteluvaiheessa esillä ollut matkustuskielto. Tämä on konkreettinen ja tuntuva sanktio, jonka käytöstä on saatu kokemuksia Turussa.

Vakavissa toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomistilanteissa on ongelmana keskeytettävien nuorisorangaistuksen tilalle tuomittavat rangaistukset. Tutkimuksen mukaan keskeytystilanteissa nuorisorangaistuksen tilalle tuomittiin 43 %:ssa tapauksista ehdollinen vankeusrangaistus, 52 %:ssa ehdollinen ja oheissakko sekä 6 %:ssa ainoastaan sakkorangaistus. Nuori saattaa laskelmoida nuorisorangaistuksen keskeyttämisen johtavan hänen kannaltaan lievemmän rangaistuksen tuomitsemiseen. Nuorisorangaistukselta puuttuu näin ollen ”piiska”, jollaista nuorten kohdalla mahdollisesti kaivattaisiin.

Keskeytyneiden nuorisorangaistusten tilalle tuomittavat rangaistukset ovat tietysti riippuvaisia siitä, miten nuorisorangaistuksen asema rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä paikanneetaan.

Jos nuorisorangaistuksen katsotaan olevan viimesijainen keino estää nuoren ajautuminen vankilaan, voimme nähdäkseni myöntää mahdollisuuden muuntaa nuoriso-

rangaistus jopa ehdottomaksi vankeusrangaistuksi.

Jos sen sijaan nuorisorangaistusta pidetään mahdollisimman pikaisena puuttumisena nuoren alkavaan rikoskierteeseen, muunto ehdottomaksi vankeusrangaistuksi ei liene mahdollista.

Nuorisorangaistuksen funktio voi kuitenkin nähdäkseni vaihdella tapauskohtaisesti. Keskeytetyn nuorisorangaistuksen tilalle tuomittava rangaistus riippuu nuorisorangaistuksesta keskeytyshetkellä suoritetusta määrästä, mutta myös alun perin nuorisorangaistukseen johtaneen rikoksen vakavuudesta.

RANGAISTUKSEN SISÄLTÖ

Nuorisorangaistuksen kaksijakoisuus nuorisopalveluun ja valvontaan on aiheuttanut paljon ongelmia nuorisorangaistuksen toimeenpanossa sekä herättänyt KHY:ssä huomattavan paljon kritiikkiä. Kaksijakoisuuden säilyttäminen ei liene tarkoituksenmukaista. KHY:n oman ohjeistuksen muuttamisella saattaisi tosin olla mahdollista vähentää ongelmia, joita siitä aiheutuu.

HUUMAUSSAINEISTA RIIPPUVAISET NUORET

Tutkimukseen tehdyissä haastatteluisissa nousi esiin huumaussaineista riippuvaisten

nuorten vaikeudet suoriutua nuorisorangaistuksen toimeenpanosta. Huumaussaineet ”kaavatavat” useimmiten huumeriippuvaisten nuorten nuorisorangaistuksen. Toisaalta juuri nämä nuoret tarvitsevat eniten apua.

Ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitseminen nuorisorangaistuksen sijasta ei ratkaise ongelmia. Huumaussaineriippuvaisten nuorten kohdalla tulisi vakavasti pohdita sopimushoidon käyttöönottoa seuraamusjärjestelmän osana. ■

Matti Marttunen on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkija. Artikkelin perustuu pääosin hänen graduunsa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisee syksyllä hänen ja Jukka-Pekka Takalan tutkimuksen nuorisorangaistuksesta.

Yhteistyö nuorten rikosasioiden käsittelyssä toimii Joensuussa

Joensuun poliisilaitoksella työskentelevä Nuorten Tiimi toimii tiedonvälittäjänä nuorten rikosasioissa sekä poliisin, sosiaalitoimen, syyttäjänviraston että käräjäoikeuden suuntaan. Käytännössä kaikki alle 18-vuotiaiden rikosasiat kulkevat tiimin kautta tavalla tai toisella.

Nuorten Tiimi on osa Joensuussa parhailaan käynnissä olevaa nuorten rikosasioiden nopeutetun käsittelyn kokeilua. Oikeusministeriön kokeiluhankkeessa pyritään nopeuttamaan nuorten tekemien rikosten tutkintaa, tuomioistuinkäsittelyä ja seuraamusten täytäntöönpanoa. Lähtökohtana on, että nopeuttamalla rikosprosessia voidaan vaikuttaa nuoriin rikosten tekijöihin. Tavoitteena on myös tehostaa viranomaisyhteistyötä.

TIIMI KERÄÄ JA VÄLITTÄÄ TIETOA

Helmikuussa 2000 perustetun Nuorten Tiimin päätavoitteina on ehkäistä alle 18-vuotiaiden rikoskierteeseen joutumista ja vähentää syrjäytymisriskiä sekä rakentaa moniammatillisia verkostoja nuorten kanssa työskentelevien tahojen kanssa. Tiimi pohjautuu vuonna 1996 aloitettuun nuorisohuollon työntekijän ja poliis-

sin työparikokeiluun.

Tällä hetkellä Nuorten Tiimiin kuuluvat jengityöntekijä Jouni Erola, sosiaalityöntekijä Heli Treuthardt ja vanhempi konstaapeli Anssi Riikonen. Tiimillä on yhteinen työhuone poliisilaitoksella.

– Ennen kaikkea pyrimme päivittämään ja välittämään tietoa nuorten tilanteista sosiaalitoimeen ja lastensuojeluun sekä herättämään mielenkiintoa myös poliisissa. Meillä on käytössämme sekä sosiaalitoimen että poliisin tietojärjestelmät, mikä mahdollistaa tiedon välittämisen nopeasti kumpaankin suuntaan. Samoin toimimme suhteessa syyttäjään ja käräjäoikeuteen, Jouni Erola kertoo tiimin työnkuvasta.

Nuorten tekemiä rikoksia ja myös perheväkivaltaan liittyviä ilmoituksia seurataan kuukausittain tietokoneajojen kautta. Neljännesvuosittain poimitaan rikoksenuusijat, jos heitä ei ole jo aiemmin havaittu.

– Lisäksi osallistumme Helerin kanssa sosiaalitoimen edustajina kuulusteluihin niin paljon kuin ehdimme, edustamme jonkin verran käräjäsaliissa ja teemme henkilötutkintoja. Pidämme myös osalle asiakkaistamme henkilökohtaisia- tai perheneuvotte-luja sekä joskus isompia verkostotapaamisia. Näissä meillä on apuna osa-aikainen perheterapeutti. Poliisijäsenemme tekee normaalia tutkintatyötä valikoituissa nuorten jutuissa, Erola jatkaa.

Myös kouluihin ja erilaisiin alueellisiin työryhmiin tiimi on yhteydessä mahdollisimman paljon. Valistuksen teemoina ovat usein päihheet ja nuorten rikoksiin liittyvät asiat. Erola kertoo koulujen olevan tärkeitä yhteistyökumppaneita myös siksi, että niistä tulee esimerkiksi kiusaamisiin ja pahoinpitelyihin liittyviä juttuja, joista ei ole vielä tehty ilmoituksia. Tiimi on myös ollut sovittelemassa näitä tapauksia. Alkuvuodesta

se oli lisäksi poliisin ja sosiaalitoimen kanssa tekemässä muutamalle koululle turvaohjeita.

NUOREN TILANTEeseen HUOMIOTA NOPEAMMIN

Tiimin keskeisiä tavoitteita on mahdollisimman varhainen ja tehokas puuttuminen nuorten tekemiin rikoksiin. Periaatteessa kaikki alle 18-vuotiaita koskevat rikosilmoitukset tulevat välittömästi tiimin työpöydälle.

Jouni Erolan mukaan ilmoittaminen myös toimii nykyään varsin hyvin. Aiemmin poliisin ilmoitus saattoi tulla viikkoja tapahtuneesta ja siitä saattoi mennä vielä viikkoja nuoreen ja hänen vanhempiinsa. Silloin nuoren puolustusmekanismi jo toimii ja tekoa vähätellään.

– Nykyään jos on nuori otettu kiinni, tapaamme hänet yleensä heti aamulla. Kun olemme mukana kuulustelussa, emme myöskään ole vain

Yhteistyön sujuvuuden nuorten rikosasioissa arvioidaan Joensuussa perustuvan ennen kaikkea virastojen läheiseen sijaintiin. – Käymme syömässä samassa paikassa ja se on helppo kynnys keskustella ajankohtaisista asioista, sanovat Heikki Matilainen Kalevi Julkunen ja Jouni Erola.

nuoren kertomuksen varassa. Minusta on hyvä, että kuljemme reaaliajassa tapahtuman kanssa ja nuoren rinnalla prosessissa kuulustelusta monesti aina käräjäoikeuteen asti. Näin voimme arvioida koko ajan tukitoimien tarvetta ja motivoida tuen vastaanottamiseen, toteaa Erola.

Erolan mielestä tiimin keskeisin etu on, että se pystyy melko nopeasti muodostamaan nuoren tilanteesta kokonaiskuvan.

– Meille tulee tietoa poliisilta ja koululta, joskus vanhemmilta ja muualtakin. Usein ongelmana on, että nuori on asiakkuudessa monessa paikassa, mutta kukaan ei oikeastaan tiedä kokonaisuudesta. Näin nuori voi seikkailla järjestelmässä vuosia, kunnes on sen ikäinen, ettei lastensuojelullakaan ole enää kynsiä ja hampaita tarttua kierteeseen.

Työssä vaikeimmaksi Erola kokee kuitenkin sen, että kaikki osapuolet on vaikea saada

ottamaan nuoren tilanne ajoissa riittävän vakavasti.

– Jos teemme arvioinnin parin ensimmäisen näpistyksen jälkeen 12–13-vuotiaana ja ehdotamme toimenpiteitä, koulu sanoo, ettei meillä ole ollut hänen kanssaan suuria vaikeuksia, vain joitain poissaoloja. Sitten keskustelua jatketaan eri tahojen kanssa vuosia ja nuori jää monta kertaa kiinni pikku rikkeistä. Asiaan herätään ehkä vasta kun tämä on 16–17-vuotias, eikä silloin enää voi tehdä oikeastaan mitään.

Erola uskoo silti, että lasten tervettä kehitystä arvostetaan ja siihen ollaan valmiita panostamaan, ehkä enemmän ongelmana onkin työvälaineiden puuttuminen.

– Jo tietojen levittäminen nuorten tekemistä rikoksista antaa jonkinlaisen kuvan, mistä oikeasti on kysymys. Aiempina vuosina nuorten rikostilastoja ei ole esimerkiksi sosiaalitoimen tiedoksi paljon annettu ja kerrottu miltä

tilanne näyttää ja mitä kukin voisi tehdä. Kyllähän se on yksi asia, mitä olemme pyrkineet rakentamaan ja tuomaan, ei mitään kauhukuvia vaan realismia, Erola sanoo.

YHTEISTYÖ TIIVISTYNYT KOKEILUN MYÖTÄ

Tiimi on saanut nuorten rikosasioissa tiiviiseen yhteistyöhön poliisin ja sosiaalitoimen lisäksi syyttäjän ja tuomioistuimen. Tähän nuorten nopeutettu prosessi -kokeilu on tuonut hyvää pohjaa.

– Yhteistyö on tiivistynyt. Kokeilu on varmaankin vaikuttanut siihen, että nuorten asioihin kiinnitetään huomiota toisella tavalla kuin ennen. Mutta on näistä ennenkin keskusteltu ja yhteistyötä ollut, toteaa käräjätuomari Kalevi Julkunen.

– Kyllä minusta kokeilu antoi välineenkin tiivistää yhteistyötä nuorten rikosasioiden käsittelyssä, kun jokainen joutuu miettimään omia vastuitaan. Jokainen on myös ilman eri pyyntöä selvittänyt projektissa tarvittavia tietoja, joita on sitten yhdessä hyvässä hengessä pohdittu, jatkaa Jouni Erola.

Projekti arvioidaan onnistuneen tähän mennessä aika hyvin ainakin siinä, että nuoren kaikki jutut lähtevät poliisilaitokselta yhtä aikaa syyttäjälle. Tässä Nuorten Tiimillä on oma roolinsa: se seuraa saamiensa ilmoitusten avulla, onko useammalla tutkijalla saman nuoren juttuja ja informoi sitten tarvittaessa asiasta.

Apulaissyöttäjä Heikki Matilainen toteaa, että joissain jutuissa toki voi aiheutua viiveitä niin, että vaikka ne ovat yhtä aikaa tutkittavana, niitä ei voida toimittaa yhtenä pakettina. Toisaalta jos syyttäjä odottaisi kaikkien juttujen

valmistumista, projektin tarkoitus ottaisi takapakkia.

– Syyttäjänvirasto on ollut nopea. Käräjäoikeudessa asetimme tavoitteeksi saada 15–17-vuotiaiden jutut kahdessa viikossa käsittelyyn, mitä laki edellyttääkin. Onhan siinä onnistuttu paljon paremmin kuin aikaisemmin. Meillä on varattu periaatteessa kaksi päivää kuukaudessa nuorten jutuille, mutta jos tällainen juttu ei mahdu nuorten päivälle, se pyritään sijoittamaan jollekin muulle päivälle tai määrätään tarvittaessa uusi istuntopäivä, kertoo Julkunen.

– Vaikka meillä on tällainen kokeilu, on pidettävä mielessä, ettei nopeus välttämättä ole itseisarvo. Tuomioistuimen kannalta kaksi viikkoa on lyhyt aika, kun pitäisi kysellä asianomistajien vaatimuksia, hankkia avustajat ja muuten valmistautua. Keskustelusuhteet ovat kuitenkin projektin tiimoilta kehittyneet niin hyviksi, että kuulemme jo etukäteen syyttäjänvirastosta, kun meille on tulossa nuorten juttuja. Kyllähän tämä kokeilu on skarppannut kaikkia ja sillä on saatu tuomarikunta heräämään nuorten asiaan, Julkunen jatkaa.

– Samaa voi sanoa syyttäjistäkin. Meillä on kaksi syyttäjää, jotka käsittelevät nuorten juttuja. Jollain tavoin niihin suhtautuu eri tavoin kuin aikaisemmin, kun joutuu miettimään asioita monesta näkökulmasta. Nuorten jutut laitetaan meillä etusijalle ja ne lähtevät välittömästi eteenpäin. Kuitenkin niitä yllättävän vähän loppujen lopuksi menee käräjäoikeuteen, toteaa Matilainen.

Myös käräjäoikeudessa ja poliisissa mietittiin nuorten juttujen keskittämistä, mutta siihen ei löytynyt ratkaisua. ■

Nuorisorikollisuus Turussa

Nuorisorikollisuutta on tutkittu Turussa koululaiskyselyllä vuonna 1992 ja viime keväänä. Väkivaltaan ja huumeisiin liittyvät teot ovat yleistyneet, mutta ilkivalta, varkausrikokset ja erilaiset luvattomat teot ovat harvinaistuneet tai pysyneet samalla tasolla. Vaikka nuorisorikollisuus kokonaisuutena on pikemminkin vähentynyt kuin yleistynyt, on tekojen määrä tekijää kohti noussut. Tämä kielii siitä, että osa nuorisosta marginalisoituu yhä pahemmin.

Lomakekyselyn avulla saadaan tietoa myös siitä rikollisuudesta, jota virallistilastot eivät tavoita. Menetelmää pidetään melko luotettavana, kunhan vastaajien nimettömyys taataan.

Turussa keväällä 1992 tehdystä kyselyssä otoksena oli yksi 8. ja yksi 9. luokka jokaiselta Turun 14 yläasteelta. Yhteensä vastauksia saatiin 526. Viime huhtikuussa kysely tehtiin 13 yläasteella. Tässä kyselyssä mukana olivat myös erityisopetuksessa olevat ja steinerkoululaiset. Vertailussa he eivät ole mukana, koska he eivät kuulu neet myöskään vuoden 1992 otokseen. Vuoden 2001 aineistossa on 11 yläastetta ja 426 oppilasta.

Kato vuonna 1992 oli vajaa 2 %. Vuoden 2001 otoksessa kato oli vajaa 12 %, mutta se ei liene vääristä tuloksia, sillä kun opettajia pyydettiin arvioimaan poissaolevien oppilaiden käyttäytymistä, niin osoittautui, että häiritseväm-

piä ja kiltimpiä oppilaita oli poissa yhtä paljon.

Vuonna 1992 vastanneissa oli yhtä paljon tyttöjä ja poikia. Viime kevään kyselyssä poikia oli enemmän kuin tyttöjä (55 % ja 45 %). Sukupuolijakauman muuttumisen merkitystä ei ole vielä tarkemmin tarkasteltu, mutta tämä hienoinen ero tuskin vääristää vertailua tilastollisesti merkitsevästi muuttuneiden tekojen kohdalla.

Koulutunnin aikana toteutetun kyselyn tekivät vuonna 1992 tutkijoiden edustajat ilman että opettajat olivat läsnä. Viime kevään kyselyn tekivät opettajat. Molempina vuosina kyselyt olivat nimettömiä, ja viime keväänä kyselyn luottamuksellisuuden korostamiseksi oppilaille vielä jaettiin Turun yliopiston kirjekuori, johon he saivat itse sulkea vastauksensa.

Lomakkeen alussa oli taustakysymyksiä, jotka koskivat esim. perhettä ja sosiaalisia suhteita. Sen jälkeen seurasi

kysymyksiä luvattomista teoista ja rikoksista.

Ensin kysyttiin, oliko oppilas ylipäättään tehnyt tekoa, ja sen jälkeen myöntävästi vastanneiden piti mm. arvioida, montako kertaa he olivat teon tehneet viimeksi kuluneen vuoden aikana. Näitä tietoja vertaillaan oheisessa taulukossa.

Koska vertailu aikaisemman kyselyn kanssa oli vain yksi tutkimuksen tavoitteista, suoraan vertailukelpoisia kysymyksiä näiden kahden lomakkeen välillä on vain rajoitetusti.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Kumpanakin tutkimusvuonna selvästi yleisimpiä olivat koulusta pinnaaminen ja myymälävarkaus. Yllättävän usein myös teräasetta pidettiin mukana.

Harvinaisimpia taas olivat autovarkaus, kovien huumeiden käyttö ja teräaseella pahoinpitely.

Muutoksia ei juurikaan ole koulupinnauksen, kotoa kar-

kaamisen, varastamisen, teräaseella pahoinpitelyn, lääkkeiden väärinkäytön tai rattijuopumuksen yleisyydessä.

Tilastollisesti merkitsevästi harvinaistuivat ilkivalta, graffitien teko, varastetun tavaran ostaminen ja ilman korttia ajaminen.

Merkitsevästi yleistyivät puolestaan tappelu julkisella paikalla, teräseen kanto ja huumeiden käyttö.

Väkivaltaan ja huumeisiin liittyvät teot näyttävät siis yleistyneen samalla kun ilkivalta, varkaudet ja luvattomat teot ovat pysyneet samalla tasolla tai harvinaistuneet.

Kun vertaillaan rikollisia tai kiellettyjä tekoja tehneiden osuuksia kokonaisuutena, havaitaan että nuorisorikollisuuteen syylistyminen on pikemminkin hieman harvinaistunut kuin yleistynyt.

Sen sijaan tekojen määrä tekijää kohti on kasvanut: tekojen määrä on noussut yhdeksässä ja laskenut vain neljässä kysytyssä teossa. Yleinen suuntaus näyttääkin olevan se, että yhä pienempi osa nuorista tekee yhä enemmän rikoksia. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muissa tutkimuksissa, mutta näin selkeää näyttöä polarisaatiosta ei ole ennen ollut.

Yhteiskunnan kahtiajakautumisesta on puhuttu paljon, ja olisikin outoa, jos se ei näkyisi myös nuorisorikollisuudessa. Yleisemminkin vaikeudet kasautuvat yhä pienemmälle ryhmälle. Kriminaalipolitiikan kohtalonkysymys onkin, miten yhden väestöosan syrjäytyminen ja syrjäyttäminen voidaan estää. ■

Henrik Elonheimo tekee väitöskirjaa nuorisorikollisuudesta Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Matti Grönroos on lehtori Turun yliopiston tilastotieteen laitoksella.

Tekojen yleisyys ja tekojen määrä tekijää kohti viimeisen vuoden aikana

Tilastollisesti merkitsevät muutokset teon yleisyydessä on lihavoitu. (Tekojen määrän muutoksen merkitsevyyttä ei ole testattu.)

	Teon joskus tehneitä (%)		Tekojen määrä/henkilö/vuosi	
	1992	2001	1992	2001
Koulupinnaus	52,3	52,4	5,4	6,0
Kotoa karkaaminen	10,3	10,3	2,2	3,2
Koulun omaisuuden vahingoittaminen	24,9	20,5	?	?
Ilkivalta	53,8	31,7	5,2	9,9
Graffitit tms.	33,3	20,6	6,5	7,6
Varastaminen kaupasta tai kioskista	48,7	45,9	3,9	5,2
Varastaminen koulusta	35,2	33,5	2,8	2,5
Varastaminen kotoa	24,0	28,3	6,6	4,9
Varastetun tavaran ostaminen	27,6	12,4	2,7	3,9
Autovarkaus	2,7	1,2	2,3	5,2
Tappelu julkisella paikalla	18,6	24,1	2,2	2,9
Teräseen kanto	19,6	33,6	?	?
Teräseen käyttö	3,8	4,1	?	?
Lääkkeiden väärinkäyttö	9,5	9,5	2,7	2,7
Kannabiksen käyttö	2,5	7,7	2,1	3,2
Kovien huumeiden käyttö	0,2	1,7	2	1,3
Ilman ajokorttia ajo	32,5	22,7	?	?
Rattijuopumus	11,8	12,6	4,3	2,3

Kysymykset

Seuraavassa on esitetty täydellisinä viime kevään kysymykset, ja vuoden 1992 kysymykset, jos niissä oli jotakin eroa näihin nähden.

Koulupinnaus Oletko koskaan elämäsi aikana jäänyt pois koulusta ainakin yhden päivän ajaksi ilman koulun hyväksymää syytä?

Kotoa karkaaminen Oletko koskaan elämäsi aikana karannut kotoa niin että olet viipynyt ainakin yhden yön poissa ilman vanhempiesi tai holhoojasi lupaa?

Koulun omaisuuden vahingoittaminen Oletko koskaan elämäsi aikana tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut koulun omaisuutta tai koulurakennusta? (1992: Oletko joskus tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut koulun kalusteita?)

Ilkivalta Edellinen kysymys + Oletko koskaan tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut muuta kuin koululle kuuluvaa omaisuutta? (1992: ilkivaltaa kysyttiin mahdollisten kohteiden luettelon avulla; luetteloon sisältyi myös "jotakin muuta toiselle kuuluvaa".)

Graffitit tms. Oletko koskaan elämäsi aikana tehnyt kirjoituksia tai graffiteja julkisiin rakennuksiin, tulleihin, juniin, pysäkkikatoksiin tai muihin vastaaviin paikkoihin?

Varastaminen kaupasta tai kios-

kista Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin kaupasta tai kioskista? (1992: Oletko varastanut jotakin kaupasta?)

Varastaminen koulusta Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin koulusta?

Varastaminen kotoa Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin kotoasi tai paikasta jossa asut?

Varastetun tavaran ostaminen Oletko koskaan elämäsi aikana ostanut jotakin, minkä tiesit tai oletit varastetuksi?

Autovarkaus Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut auton (jos vanhempiesi autoa ei oteta huomioon)? (1992: Oletko ottanut luvatta auton?)

Tappelu julkisella paikalla Oletko koskaan elämäsi aikana osallistunut tappeluun julkisella paikalla? (Huom! Tässä ei tarkoiteta sitä, että olet nähnyt tappelun tai olet ollut väkijoukossa, jossa joku tai jotkut muut ovat tapelleet! Vastaa "olen" vain, jos olet itse aktiivisesti ollut mukana.) (1992: Oletko ollut mukana tappelussa tai rauhottomuuksissa ryhmässä julkisella paikalla?)

Teräseen kanto Oletko koskaan pitänyt koulussa mukana teräasetta? + Oletko koskaan pitänyt teräasetta mukana kaupungilla? (1992: Olet-

ko pitänyt mukana väkivallan tekemiseen tarkoitettua asetta?)

Teräseen käyttö Oletko koskaan satuttanut ketään teräseella? (1992: Oletko satuttanut jotakuta veitsellä tai jollakin muulla aseella?)

Lääkkeiden väärinkäyttö Oletko koskaan elämäsi aikana käyttänyt tai kokeillut lääkkeitä tai pillereitä siksi, että halusit huumautua tai päihtyä?

Kannabiksen käyttö Oletko koskaan elämäsi aikana käyttänyt tai kokeillut marihuanaa tai hasista?

Kovien huumeiden käyttö Oletko koskaan elämäsi aikana käyttänyt ns. kovia huumeita (eli esim. amfetamiinia, kokaiinia, heroïinia tai LSD:tä)? (1992: Oletko käyttänyt tai kokeillut kovia huumeita kuten heroïinia, kokaiinia, LSD:tä tai amfetamiinia?)

Ilman ajokorttia ajo Oletko koskaan elämäsi aikana ajanut yleisellä tiellä autoa tai moottoripyörää ilman ajokorttia?

Rattijuopumus Oletko koskaan elämäsi aikana ajanut humalassa autolla, moottoripyörällä tai mopolla? (1992: Oletko ajanut humalassa tai jonkin huumaavan aineen vaikutuksen alaisena moottoriajoneuvolla [autolla, moottoripyörällä, mopolla]?)

Tanskassa nuorisorikollisuuden ehkäisy ollut tuloksellista

Viimeisin menestystarina on Ny Start -ohjelma, jota sosiaaliministeriön ja rikosentorjunta-neuvoston tuella on toteutettu pilottihankkeena neljässä kunnassa vuosina 1998–1999.

Kohderyhmä ovat 12–17-vuotiaat syrjäytyneet pojat.

Suomalaiset koululaiskyselyt osoittavat nuorten (itse ilmoittaman) rikollisuuden pysyneen ennallaan tai hieman vähentyneen 1990-luvun viime vuosina lukuun ottamatta huumausaineiden käyttöä.

Tanskasta on tietoa pitemmältä ajalta, vuosilta 1979, 1989 ja 1999, 14–15-vuotiaiden itse ilmoittamasta rikollisuudesta. Aineiston uskotaan yleisestikin antavan luotettavan kuvan nuorisorikollisuuden kehityksestä, ja se on selkeä: Nuorisorikollisuus on vähentynyt. Entistä harvemmat syyllistyvät rikoksiin ja rikoksiin syyllistyvät tekevät niitä vähemmän. Täysin lainkuuluaisten nuorten osuus on kasvanut. Nykyisin näitä on kolmannes nuorista, kun 1970-luvun lopulla oli vain pieni vähemmistö.

Se nuorten pieni vähemmistö, jolla on kokemusta vakavammasta rikollisuudesta tai joiden rikollisuus on runsasta ja joiden siksi voitaisiin odottaa jatkavan pysyvämmiin rikollisina, on edelleenkin pienentynyt.

NY START -OHJELMASTA SOSIAALISIA VALMIUKSIA

Siihen, mistä tämä johtuu, ei ole yksinkertaista vastausta. Tanskan rikosentorjunta-neuvoston kehittämä koulun, sosiaalitoimen ja poliisin yhteistyö kattaa käytännöllisesti katsoen kaikki Tanskan kunnat. Kuitenkaan nuorisorikollisuuden kehityksessä ei nähdä eroja yhteistyössä aktiivimpien ja passiivimpien kuntien välillä. Siksi muutoksia tuskin voidaan laskea vain Tanskan rikosentorjunnan ansioksi.

Tanskasta kuitenkin löytyy merkittävää nuorisorikollisuuden ehkäisyn osaamista. Viimeisin menestystarina on Ny Start -ohjelma, jota sosiaaliministeriön ja rikosentorjuntaneuvoston tuella on toteutettu pilottihankkeena neljässä kunnassa vuosina 1998–1999.

Ny Start -ohjelmassa syrjäytyneiden nuorten sosiaalisia valmiuksia parannetaan cognitive skills -pedagogiikan mukaisesti. Kohderyhmä ovat 12–17-vuotiaat pojat, jotka ovat syrjäytyneet työstä, kou-

lutuksesta ja vapaa-ajan harrastuksista ja joilla on alkavaa rikollisuutta ja päihteiden käyttöä. He ovat jo olleet sosiaaliviranomaisten ja josakin määrin poliisinkin asiakkaita.

Ohjelmassa opetetaan valmiuksia tunnistaa ja kontrolloida tunteita, ettei vihasta tule väkivaltaa, tuntee itsensä niin, että tavoitteet toteutuvat konflikteita, tunnistaa ja ratkaista ongelmia luomatta uusia sekä tiedostaa sosiaaliset pelisäännöt. Ohjelma itsessään kestää toista vuotta eri jaksoineen ja siihen kuuluu esimerkiksi 25 kognitiivista luentoa ja 19 luentoa, joihin liittyy erilaisia tutustumiskäyntejä.

OHJELMA TUOTTANUT HYVIÄ TULOKSIA

Ohjelma on arvioitu. Niille 21 nuorelle, jotka tulivat mukaan ohjelmaan muodostettiin samoin syrjäytyneistä 13 nuoren vertailuryhmä. Aineisto on pieni. Yksikin nuori aiheuttaa niin ohjelma kuin vertailuryhmässä prosenteissa laskien huomattavia muutok-

sia. Siksi vähäisiin eroihin ei kannattaisikaan kiinnittää huomiota, ellei näissä havaita selvä, teorian tukema johdonmukaisuus.

Arviointitutkimus, joka prosessievaluution lisäksi tarkastelee ohjelman vaikutuksia käyttäytymiseen ja psykologisiin testeihin havaittavissa olevia muutoksia, osoitti, että – ohjelma vähentää väärinkäyttöä, impulsiivista toimintaa ja aggressioita

– nuoret parantavat sosiaalista kanssakäymistään

– nuoret asettavat tavoitteensa realistisemmin ja toimivat niiden saavuttamiseksi johdonmukaisemmin

– nuoret toimivat paremmin perheissä

– ohjelmaan liitytään helposti, sitä noudatetaan hyvin ja vain pieni osa syrjäytyneistä nuorista ei näytä hyötynvänsiitä. Tällaisia ovat esimerkiksi ne, joiden ongelmat edellyttäisivät psykiatrista asiantuntemusta. ■

Ny Start -ohjelman raportti löytyy Internetistä www.askovgaarden.dk/cmuk/cmuk_indledning.htm

Kokkolan perusturvakeskuksen ja poliisin käynnistämä Näppis-projekti kohdistui ensisijaisesti alle 15-vuotiaisiin, jotka jäivät kiinni omaisuusrikoksesta. Reilu enemmistö teoista oli näpistyksiä. Keskeisin tavoite oli lapsen rikollisen käyttäytymisen pysäyttäminen. Arvioinnissa keskityttiin toiminnan sisältöön, arvopohjaan ja tavoitteiden saavuttamiseen.

JUKKA LEHOJARVI

Näppis-projektin primus motorina työskenteli perusturvakeskuksen sosiaalityöntekijä Eija Koittola, joka otti lapset ja heidän perheensä vastaan poliisilaitoksella.

Tikkukaramellin näpistäminen kielletty!

Kokkolassa vuosina 1999 ja 2000 toteutetun Näppis-projektin arviointi

Omaisuusrikoksista kiinni jääneitä lapsia oli hankkeessa mukana ensimmäisenä vuonna 88 (43 tyttöä, 45 poikaa) ja toisena vuonna 78 (32 tyttöä, 46 poikaa). Lapset olivat 7–17-vuotiaita, keskimäärin 13-vuotiaita. Osa lapsista ja heidän vanhemmistaan haasteltiin. Toimijatahoista haasteltiin projektin sosiaalityöntekijän Eija Koittolan lisäksi po-

liisi-, nuoriso- ja koulutoimen edustajia. Arviointia varten kerättiin myös mukana olleiden perheiden lastensuojelun asiakirjatiedot, poliisitilastot rikoksista epäiltyjen lasten ja nuorten määristä ja dokumentit Näppiksen tiedotustoiminnasta.

Näppis alkoi tiedotustilaisuudella, joka järjestettiin yhteistyötahoille. Sen jälkeen sosiaalityöntekijä ja poliisi

kävivät kauppaliikkeissä ja jakoivat projektin tiedotetta. Oveen, seinään tai ilmoitustaululle kiinnitettävän esitteen ajateltiin jo sinänsä ehkäisevän rikoksia. Kouluille ja tiedotusvälineille suunnattiin niin ikään tietoisukuja.

Kaupan tai vartiointiliikkeen edustajan odotettiin ilmoittavan poliisille aina, jos lasta epäiltiin rikoksesta. Ilmoituksen jälkeen poliisi saa-

pui paikalle, kirjasi lapsen henkilötiedot, tutki hänen tavaraansa, ilmoitti vanhemmille ja otti yhteyttä projektin sosiaalityöntekijään.

Sosiaalityöntekijä puolestaan otti yhteyttä lapsen vanhempiin ja järjesti perheelle keskustelutilaisuuden luonaan. Keskustelussa käsiteltiin lapsen tekoa ja pohdittiin, tarvitseeko perhe apua tai tukea elämäntilanteeseensa. Joissa-

Kontrolli	Tuki
Hyvää Kiinnijääminen, vastukseen joutuminen, pelisääntöjen oppiminen, pysäyttämisen, seuraamus	Aikaa ja huomiota lapselle, avun saaminen, apua tarvitsevien lasten tunnistaminen, yhteistyö, yhdensuuntaiset kasvatustavoitteet
Huonoa Leimautuminen, liian rankka, syyllisyys, vanhempien huoli	Resurssipula, työmäärän lisäys, henkilöityminen

kin tapauksissa lapsi tai koko perhe ohjattiin sopivaan hoitopaikkaan.

Arvioinnissa huomattiin, että toimintamalli vaihteli jonkin verran tilanteesta toiseen. Toisinaan kauppa ilmoitti näpistyksestä kouluun, josta otettiin yhteyttä vanhempiin. Joissakin tapauksissa poliisi vei lapsen poliisilaitokselle ja otti vasta sitten yhteyttä sosiaalityöntekijään. Joskus poliisi ilmoitti asiasta vanhemmille, jotka hakivat lapsen kotiin. Näissä tapauksissa sosiaalityöntekijä otti myöhemmin yhteyttä vanhempiin.

Näpistystilanteeseen saapuvalla poliisipartiolla ei välttämättä ollut tietoa näpistelijän iästä tai teon yksityiskohdista, joten paikalle saattoi tulla kaksikin aseistettua partiota, vaikka vastassa oli karkkia näpistänyt seitsenvuotias.

KONTROLLIA JA TUKEA

Mukana olleet tahot näkivät Näppiksen tavoitteet ja toimivuuden hieman eri tavoin. Tyytyväisimpiä projektiin olivat poliisi, sosiaalityöntekijä ja vanhemmat. Lapset itse ja kaupan edustajat olivat vähiten tyytyväisiä.

Näppiksen hyviä ja huonoja puolia tarkasteltiin kontrollin ja tuen ulottuvuuksilla. Toimintaan sisältyvä kontrolli

tarkoittaa sitä, että lapsi jää heti kiinni teostaan ja joutuu vastuuseen. Poliisien mielestä kiinnijääminen ja vastuuttaminen olivat myönteisiä asioita. Heidän ajatuskulkunsa oli yksinkertainen: kun tekee väärin, pitää saada rangaistus. Kontrolli voi merkitä lapsen (ja perheen) leimautumista ja tarpeettoman rankkaa säikäytystä. Vanhempien liiallinen syyllisyys, ahdistuminen ja huolestuminen oli vastaajien mukaan myös mahdollista.

Yksi haastatelluista poliiseistakin katsoi, että toimintamallissa puututaan liian rajusti lasten näpistelyyn. Hän kuvasi asiaa näin: "Se 7–9-vuotias on siellä ja kaks isoo korstoo tulee virkapuvut päällä, aseet mukana, ja vie sen kaiken kansan edessä, niin se sokki on liian kova niille, ei sen nyt niin rankka tarvii olla. Autossa voi olla koirakin, joka haukkuu. Pitäis vähän miettiä sitä hommaa."

Tuen ulottuvuus puolestaan kuvaa, kuinka apua tarvitsevat lapset voidaan projektin avulla tunnistaa ja saada jatkohoidon piiriin. Tuen antamisen kääntöpuolena on tietenkin työmäärän lisääntyminen ja ikuinen käytettävissä olevan ajan ja henkilöstön niukkuus. Projekti voi myös henkilöityä liikaa yksittäisiin toimijoihin, joiden antaman tuen varassa malli lepää.

SAAVUTETTIINKO TAVOITTEET?

Näppiksen keskeinen tavoite oli pysäyttää lapsen rikollinen käyttäytyminen. Tavoitteen saavuttamista voidaan tarkastella sekä haastattelujen että tilastojen valossa. Kaikki haastatellut vanhemmat kertoivat, että lasten rikollinen käyttäytyminen oli intervention jälkeen loppunut. Asiakirjatietojen mukaan vain kuusi (7 %) lasta uusi tekonsa projektivuonna 1999 ja kahdeksan (10 %) projektivuonna 2000. Nämä seikat eivät välttämättä kerro projektin tehosta, sillä suurin osa lapsista oli ensikerjalaisia kokeilijoita.

Oheisesta taulukosta näkyvät rikoksista epäiltyjen alle 15-vuotiaiden ja 15–17-vuotiaiden määrät projektia edeltäneenä vuonna 1998 ja projektivuosina 1999–2000. Epäiltyjen määrät kasvoivat selvästi projektin alkamisvuonna 1999. Tämä johtunee siitä, että lasten rikoksista ilmoitettiin aikaisempaa aktiivisemmin poliisille.

Näpistysten ja muidenkin omaisuusrikosten määrien kääntymisessä taas laskuun vuonna 2000 lukuun ottamatta 15–17-vuotiaiden kaikkia omaisuusrikoksia kyse voi olla joko projektin tehosta tai ilmoittajien laiskistumisesta. Arvioinnin perusteella varmoja päätelmiä asiasta ei voi tehdä.

Näppis näytti onnistuneen lastensuojelullisen avun tar-

joamisessa projektissa mukana olleille perheille. Vuoden 1999 Näppis-lapsista lastensuojelun asiakkaana oli jo ennen projektia ollut 36 lasta (41 %). Vuonna 2000 entisiä lastensuojeluasiakkaita mukana oli 42 (54 %). Arviointihetkellä helmikuussa 2001 lastensuojelun asiakkaana oli ensimmäisen projektivuoden lapsista 19 ja toisen vuoden lapsista 22. Näin arvioiden ensimmäisen vuoden lapsista pitempiäaikaisen lastensuojelun tarpeessa oli 21,5 %. Toisen vuoden lapsista 28 % tarvitsi vielä projektin jälkeenkin lastensuojelun tukea.

Näppiksen painopiste oli toisena projektivuonna yhä selvemmin siirtynyt lastensuojelun asiakasperheisiin. Lastensuojelun tarpeen perusteina olivat useimmiten vanhempien päihdeongelmat, äidin mielenterveysongelmat ja lapsen laiminlyönti. Riitaisat erotilanteet korostuivat näissä perheissä.

NÄPPIKSEN ARVOT JA KÄYTTÖTEORIA

Arvioinnissa pyrittiin erittelemään myös Näppiksen taustalla olevia arvoja ja toimintamallin eettistä perustaa. Hankkeen toimijoita vaikutti ohjanneen eräänlainen käyttäteoria rikosten ehkäisystä: otaksuttiin, että varhainen ja välitön puuttuminen ehkäisee rikollisuutta.

Tämä oletus jättää huomiotta sen, että suurimmalla

Kokkolassa omaisuusrikoksista epäillyt nuoret

	Alle 15-vuotiaat			15–17-vuotiaat		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Näpistys	45	80	61	30	45	24
Kaikki omaisuusrikokset	82	117	76	80	92	94

Näppiksen kaltainen toiminta kannattaisi kohdistaa valikoivasti sellaisiin lapsiin, jotka tekevät vakavia ja/tai toistuvia rikoksia.

osalla lapsista teko ei ennakoiki rikollista kehitystä. Heille näpistys on normaaliin kehitykseen kuuluvaa oikeaksi ja vääräksi tiedetyn toiminnan rajojen kokeilua. Nämä lapset eivät jatkaisi tekojaan, olipa käynnissä projekti tai ei.

Varhaista puuttumista ei kannattaisikaan kohdistaa valikoimatta kaikkiin lapsiin, jotka jäävät kiinni rikoksesta. Rikosten vakavuus tai toistuvuus tulisi ottaa huomioon, koska juuri vakavat ja toistuvat teot todennäköisimmin ennakoiivat rikollista kehitystä. Tikukaramellin näpistäminen kerran elämässä on eri asia kuin kalliiksi tiedetyn tavarankäilyllis päivittäin.

Toiseksi Näppiksen käyttöteoriassa ajateltiin, että välitön seuraamus ehkäisee rikollista käyttäytymistä. Ei ole kuitenkaan tieteellisiä todisteita siitä, että lapsen käyttäytymistä ohjattaisiin tehokkaasti antamalla kielletystä teosta välittömästi jokin kielteinen seuraamus. Lapsen edun mukaista ei liene, että hän joutuu poliisitoimen kohteeksi, pelästyy, ahdistuu ja kenties itkeekin.

Välittömän seuraamuksen oletettiin Näppiksessä olevan välttämätön, jotta lapsi oppisi tehneensä väärin. Tässä kehitysvaiheessa lähes kaikki lapset kuitenkin ovat jo oppineet oikean ja väärän välisen eron ja tietävät näpistäessään tekevänsä väärin. Juuri säikähtäminen ja ahdistuminen kiinnijäämisen yhteydessä on merkki siitä, että oikean ja väärän välinen ero on tiedos-

sa. Sitä ei siis ole tarpeen opettaa Näppiksen kaltaisen projektin avulla.

Kolmas Näppiksen keskeinen arvo oli ajatus siitä, että vastuun ottaminen teosta ehkäisee rikoksia. Vastuun periaate ulotettiin projektissa erityisesti lapseen itseensä ja hänen vanhempiinsa mutta samalla yhteisöön "koko kylä kasvattaa" -periaatteen mukaisesti. Puuttuminen alle 15-vuotiaiden rikoksiin nähtiin yhteisenä vastuuna.

Esimerkiksi haastatellut poliisit paheksuivat sitä, etteivät kaikki kauppiat halunneet ilmoittaa lasten näpistyksistä poliisille. Osa kauppiaista ei puolestaan pitänyt vastuullisena toimintana sitä, että lasten näpistelyistä tehdään poliisiasioita.

Onkin syytä pohtia, mikä on toimijatahojen vastuu Näppiksen kaltaisessa toiminnassa. Onko vastuu puuttumisen vastuuta vai vastuuta siitä, ettei puututa valikoimattomasti tai lasta säikäyttävien toimin?

POLIISITOIMET JA ETIIKKA

Eettisiä pohdintoja Näppis herätti lähinnä poliisin toimien takia. Projektissa kyse oli useimmiten alle 15-vuotiaan lapsen ensimmäisestä näpistyksestä. Monille lapsille poliisin saapuminen paikalle ja poliisin kuulusteltavaksi joutuminen aiheutti pelkoa, häpeää ja ahdistusta.

Osa lapsista sai kotonaan rangaistuksen, joka haastateltujen lasten mukaan yleisim-

min oli kotiaresti tai joidenkin etujen menettäminen.

Oli mahdollista, että lapsi saattoi saada teostaan ankaria rangaistuksia juuri siksi, että näpistyksestä oli tullut poliisiasia. Yhden poliisivastaajan mukaan moni lapsi oli kiinni jäätyään todennut, että "nyt mä saan selkään". Sosiaalityöntekijän mukaan oli mahdollista, että lapsi sai rangaistuksia vanhemmiltaan. Niistä puhuttiin yhteisneuvotteluissa. Kotiintuloaikoja oli tiivistetty ja kotiarestia tullut siten, että lapsi oli saanut käydä vain koulussa ja harrastuksissa. Joskus lapset pyysivät anteeksi vanhemmiltaan.

Jos Näppis altistaa lapsia kotona rangaistuksille ja jopa ruumiilliselle kuritukselle, toimintamalli olisi hylättävä. Toimintamalli, joka hyvästä tarkoituksestaan huolimatta johtaa kielteisiin vaikutuksiin, ei ole eettisesti kestävä.

Eettisenä ongelmana voidaan nähdä sekin, että Näppiksessä kohdistettiin poliisitoimia alle 15-vuotiaisiin ilman vanhempien lupaa. Lapset voitiin viedä esimerkiksi poliisilaitoksen tiloihin ennen vanhemmille ilmoittamista. Toimijatahot tosin eivät pitäneet asiaa ongelmana.

SUOSITUKSIA TOIMINNAN KEHITTÄMISEKSI

Arvioinnin jälkeen muotoiltiin Näppiksen kaltaisen toimintakäytännön kehittämiseksi joukko suosituksia. Näppiksen etuna on apua tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä tunnistaminen ja

auttaminen mahdollisimman varhain, kun lapsi oireilee rikoksin. Tämän mukaisesti toiminta kannattaisi kohdistaa valikoivasti lapsiin, jotka tekevät vakavia ja/tai toistuvia rikoksia.

Lasten teoista ei pitäisi ilmoittaa poliisille vaan suoraan sosiaalityöntekijälle, jotta lapsia ei tarpeettomasti säikäytetä. Poliisin imago ei valitettavasti vielä ole niin auttamiseen suuntautunut, että lapsi kokisi poliisin väliintulon myönteisenä. Sosiaalityöntekijän panoksen tulisi olla käytettävissä myös virka-ajan ulkopuolella, koska näpistyksiä tapahtui ainakin Kokkolan projektissa eniten iltaisin kello 16:n jälkeen.

Kolmanneksi olisi suotavaa, että ennen projektin käynnistämistä kaikille toimijatahoille tarjottaisiin täydennyskoulutusta rikollisen käyttäytymisen kehityksestä ja lapsen kohtaamisesta.

Neljäntenä suosituksena esitettiin sen varmistamista, ettei lapsi teosta kiinni jäätyään joudu perheessä syyttelyn tai harkitsemattoman rankaisun kohteeksi. Perhettä tulisi tukea turvautumaan ohjaaviin kasvatuskäytäntöihin rangaistusten sijasta. ■

Kirjoitus perustuu Jaana Haapasalon tekemään Näppis-projektin arviointiraporttiin. Se on Kokkolan kaupungin perusturvan julkaisu.

PsT Jaana Haapasalo on oikeus- ja kriminaalipsykologian dosentti Turun ja Joensuun yliopistoissa.

Kannattaa satsata lapsiin

Euroopan Neuvoston suositus: varhaista tukea lapsille, joiden riskin tulevaan pysyvämpään rikollisuuteen arvioidaan yksilöllisten tekijöiden tai sosiaalis-taloudellisten, kulttuuristen, väestöllisten ja muiden olosuhteiden perusteella olevan muita suurempi.

Komiteanmietinnöt ovat tunkkaista luetavaa sille, joka etsii uusia ideoita. Kansainväliset suositukset ovat ympäröiväisiä itsestäänselvyyksiä. Asiantuntijakomiteoiden raportteja tulee kuitenkin lukea sillä silmällä, että niihin tiivistetään asiantuntijoiden yleisesti hyväksymä käsitys siitä, mitä tiedetään ja millä perusteella ja mitä silloin voidaan tarjota suosituksiksi. Työskentelyssä suodattuu riidattomimmaksi hyväksytty tieto.

Tästä näkökulmasta on syytä lukea myös asiantuntijakomitean valmistelemaan Euroopan neuvoston suosituksen ”Varhaisen psykososiaalisen puuttumisen rooli rikollisuuden ehkäisyssä” (The role of early psychosocial intervention in the prevention of criminality, Rec (2000)20) sisältävää tieteellisen eksperitin John Grahamin tutkimusyhenteenvettoa varhaisen puuttumisen tehokkuudesta.

John Graham on monessa mukana ollut rikosentorjunnan tutkija. Hänen asiantuntevuustaan onkin useassa yhteydessä käytetty summaamaan tutkimustietoa rikosentorjuntastrategioiden ja -tointen vaikuttavuudesta.

Graham tarkastelee toisaal-

ta toimintamalleja, joissa kohteena on perhe (kuten kotikäynti- ja esikouluohjelmia, perheterapia ja -valmennusohjelmia ja ohjelmia perheiden pitämiseksi koossa) ja toisaalta koulupohjaisia ohjelmia (koulun organisaation kehittämistä, ohjelmia kouluksiäntämiseksi ja perheiden ja koulujen yhteistyötä).

Viime vuosina on julkaistu useita laajoja yhteenvetoja, joissa ei ainoastaan selosteta, millaisia vaikutuksia erilaisilla rikosentorjuntatoimilla on arviointitutkimusten mukaan ollut, vaan myös vertaillaan eri toimia kustannustehokkuuden näkökulmasta. Tällaisia ovat mm. Shermanin ym. laaja yhteenveto Preventing crime, what works vuodelta 1997, Greenwoodin ym. eri strategioiden suhteellista tehokkuutta vertaileva tutkimus vuodelta 1996 ja uudempi Aosin ym. The Comparative Costs and Benefits vuodelta 1999, jonka tiivistelmä on Welshin ym. toimittamassa kokoomateoksesta Costs and Benefits of Preventing Crime, Westview Press 2001.

Grahamin selostamat projektit ovat lähes kaikki samoja kuin esimerkiksi Sherman -raportissa. Sellaisia uusia toi-

mintamalleja rikollisuuden ehkäisemiseksi, jotka myös tutkimus olisi vakuuttavasti osoittanut tulokselliseksi, ei ole löytynyt viime vuosina.

LÄHTÖKOHTIA TASOITAVA ESIKOULU

Klassikot pätevät yhä. Perryn esikouluhanke on vakuuttavimmin arvioitu vaikuttava ohjelma.

Perryn esikouluhanke aloitettiin vuonna 1962. Siinä valittiin sattumanvaraisesti 123 mustaa lasta yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti huono-osaisista perheistä kehittävään esikouluohjelmaan ja vertailuryhmään. Ohjelma yleensä alkoi kolmannelta ikävuodelta ja jatkui kaksi vuotta.

Esikouluohjelmassa oli kyse lasten saamisesta osallistumaan luokkahuoneessa tapahtuvan toiminnan suunnitteluun heidän älyllisen ja sosiaalisen kehityksensä edistämiseksi ja lähtökohtaerojen tasoittamiseksi toisiin oppilaisiin. Opetusta annettiin 2,5 tuntia päivässä ja 30 viikkotuntia vuodessa ryhmissä, joissa opettajia oli ryhmän kokoon nähden runsaasti. Lisäksi opettaja vieraili kerran viikossa 1,5 tunnin ajan jokaisessa kodissa.

Tietoja lapsista on kerätty

aina 27 ikävuoteen asti. Esikouluohjelmaan osallistuneet menestyivät paremmin koulussa, valmistuivat ja saivat työpaikan todennäköisemmin. Kun joka kolmas vertailuryhmään kuulunut oli 27 ikävuoteen mennessä pidetty rikoksen vuoksi vähintään viisi kertaa, esikouluohjelmaan osallistuneista vain joka neljäsosta.

Ohjelma on osoitettu taloudellisesti tulokselliseksi. Kaksi vuotta kestävä ohjelma tuottaa säästönä kolminkertaisesti siihen sijoitetun, vuoden kestävä ohjelma suhteessa vielä enemmän. Strategia on osoitettu paljon kannattavammaksi sijoitukseksi kuin esimerkiksi pitkä eristämisen vankilaan tai satsaus rikollisten valvontaan. Graham summaa Welshin vuonna 1997 esittämän aineiston siten, että kustannustehokkuuden näkökulmasta ohjelma on ylivertainen muihin niin ikään kustannustehokkaiksi osoitetuihin varhaisen puuttumisen ohjelmiin nähden.

Perryn esikouluohjelman kustannustehokkuus johtuu kuitenkin paljolti siitä, että vaikutuksia on arvioitu hyvin pitkälle aikuisuuteen. Näin pitkäaikaisia vaikutuksia ei ole tutkittu muiden ohjelmien

yhteydessä. Tämä ei sinänsä vähennä ohjelman arvoa. Se osoittaa varhaisen puuttumisen strategiaan liittyvän yleisemmän piirteen: varhaisen puuttumisen tuottama hyöty kasvaa sitä suuremmaksi mitä pitemmällä ajanjaksolla vaikutuksia tarkastellaan.

Grahamin summausta tuskin voidaan riitauttaa: "... on huomattavasti korkeat tieteelliset vaatimukset täyttävää näyttöä siitä, että suuri määrä lapsiin, heidän perheisiinsä, kouluunsa ja ystäviinsä kohdistuvia hankkeita ehkäisee rikollisuutta ja vähentää siihen yhteydessä olevia riskitekijöitä. On myös osoitettu, että eräät näistä hankkeista ovat kustannustehokkaita palauttaen parhaimmillaan alkuperäissijoitukselle olennaisen tuoton. Todennäköisesti hyödyllisintä on sellainen varhainen puuttuminen riskilapsiin, joka ei kohdistu vain lapsiin itseensä vaan myös heidän perheisiinsä ja kouluihinsa. Toimet tuottavat kerrannaisia vaikutuksia ja ovat siksi huomattavasti kustannustehokkaampia kuin toimet, joissa pyritään ehkäisemään pelkästään rikoksia."

EN:N SUOSITUS

Euroopan neuvosto kehottaa jäsenvaltioitaan ottamaan käyttöön ja kehittämään varhaisen psykososiaalisen puuttumisen kansallisia strategioita rikollisuuden ehkäisyssä.

Suosituksen liiteosa tämentää, millaisiin seikkoihin tällaisia strategioita kehitettäessä pitäisi kiinnittää huomiota. Liiteosassa esitetään useita hyvää rikosentorjuntakäytäntöä koskevia periaatteellisia ohjeita. Ehkä kiintoisinta on katsoa, miten asiantuntijakomitea on listannut yhtäältä tärkeimmät vähennettävät rikollisuuden riskite-

kijät ja toisaalta rikollisuudelta suojelevat tekijät, joita olisi pyrittävä edistämään.

Riskitekijät:

- oppimisvaikeudet ja hyperaktiivisuus/impulsiivisuus
- hyväksikäyttö, laiminlyönti, häiriö vanhemmuudessa ja sijoitus sijaiskotiin tai lastensuojelulaitokseen
- kiusaaminen, jatkuva pinnaaminen, syrjäytyminen, koulun keskeytys ja kouluympäristön köyhyys
- rotusyrjintä, vanhempien työttömyys ja pitempiaikainen kurjastuminen
- yhteys poikkeavan käyttäytymisen viiteryhmiin tai osakulttuureihin, päihteiden väärinkäyttö (myös vanhem-

pien), lapsiprostituutio, kerräjäminen ja irtolaisuus

Suojelevat tekijät:

- sosiaaliset ja kognitiiviset taidot, yhteiskuntamyönteiset arvot ja asenteet ja selviytymistäidot
- luja kiinnittyminen vanhempiin ja sisaruksiin, ja selvät, johdonmukaiset ja ei-autoritääriset säännöt ja sanktiot kotona
- mukaan ottava ja huolehtivat kouluympäristö, jossa kaikilla lapsilla on mahdollisuudet saavuttaa menestystä
- voimakas kiinnittyminen sosiaalistumista edistäviin viiteryhmiin ja aikuisiin kodin ulkopuolella
- kiinnittyminen paikallisyh-

teisöön

Lista on yllätyksetön, kuten alussa korostin. Se koostuu lasten ja nuorten kasvuoloja koskevista tärkeistä tekijöistä.

Varhainen puuttuminen käsitetään joskus puuttumiskynnyksen alentamiseksi, lasten "kurinpalautukseksi". Tähän Grahamin tutkimusyhteenvodosta tai riski- ja suojelevien tekijöiden luettelosta ei saa tukea. ■

Suositus löytyy Internetistä <http://cm.coe.int>, klikkaamalla "Documents" ja sitten "Text adopted/Recommendations".

Hannu Takala on rikosentorjunta-neuvoston pääsihteeri.

RIIKKA KOSTIAINEN

Varhaisen puuttumisen hanke valtakunnalliseksi

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut laajan kansallisen sateenvarjohankkeen, jolla palvelujärjestelmän eri ammattiryhmille haetaan osaamista lasten, nuorten ja heidän perheidensä tukemiseen ja riskitilanteiden arvioimiseen. Varhaisen puuttumisen hankkeiden kehittämistä ja koordinaatiota toteutetaan Stakesissa ja Lastensuojelun Keskusliitossa.

Varhaisen puuttumisen hankkeessa pyritään saamaan aikaan kulttuurinen muutos, jossa auttaminen ja ongelmiin puuttuminen on sekä kulttuurisesti että eettisesti hyväksyttyä. Yhtenä tavoitteena onkin auttamistyötä ja ongelmiin puuttumista haittaavien ta-

bujen murtaminen. Tavoitteena on myös kehittää yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta lapsista ja nuorista huolehtimisessa ja kasvatuksessa. Lisäksi tavoitteena on kehittää palvelujärjestelmän kykyä puuttua ongelmiin varhaisvaiheessa sekä kehittää työmenetelmiä ammattihenkilöstölle varhaisen puuttumisen ja siihen liittyvän yhteistoiminnan toteuttamiseksi.

Työmenetelmien kehittämiseksi Stakes on valmistellut hankesuunnitelman, jonka tavoitteena on erityisesti rohkaista eri alojen työntekijöitä tarttumaan ajoissa lasten ja nuorten ja perheiden pulmatilanteisiin sekä tarjota varhaista puuttumista tukevia käytännön työvälineitä. Hankkeessa hyödynne-

tään ja levitetään ns. Palmuke-projektissa Raisiossa ja Hämeenlinnassa vuosina 1996–99 kehitetyjä menetelmiä. Stakesin varhaisen puuttumisen hanke koostuu useasta osahankkeesta ja se toteutetaan kolmivuotisena.

Suomi myös ehdotti elokuussa pohjoismaisessa sosiaali- ja terveysministerikokouksessa, että pohjoismaat käynnistäisivät yhteisen varhaisen puuttumisen hankkeen, jotta lasten ja nuorten laajeneviin ongelmiin voitaisiin löytää toimivia ratkaisuja. Yhteistä ohjelmaa päätettiin valmistella ensi vuoden kokoukseen. Erityisesti kannatettiin hyvien käytäntöjen kokoamista kaikkien käyttöön.

Vakavia rikoksia sovittelaa monissa maissa

Suomessa sovittelua koskevat normit rikoslaissa ovat ylimalkaisempia kuin monissa muissa maissa, joissa sovittelu on laajaa. Sen sijaan ei näytä siltä, että Suomessa sovittelaisiin jotenkin poikkeuksellisen vakavia rikoksia. Sovittelun rikosoikeudellinen merkitys on monessa maassa samaa suuruusluokkaa kuin se on Suomessa.

Rikosten sovittelu on Suomessa monella tapaa vakiintunut järjestelmä. Vuosittain lähes viisi tuhatta rikosjuttua on lähetetty sovitteluun, jossa rikoksen tekijä ja uhri puolueettoman sovittelijan avulla pyrkivät sovintoon. Sopimus sisältää tavallisesti anteeksipyyntöä ja jonkinlaisen hyvityksen tai korvauksen.

Tarkoituksena on myös, että sovittelu puhdistaa ilmaa ja vähentää tarpeettomia pelkoja ja ennakkoluuloja puolin ja toisin. Kun rikosten tekijä kohtaa uhrinsa ja kuulee hänen näkemyksensä tapahtumasta, se usein saa hänet paremmin oivaltamaan tekonsa vääryyden. Vastavasti oman näkemyksensä kertovan ja ehkä vilpittömästi katuvan tekijän kohtaaminen vähentää uhrin pelkoja ja kostonhalua.

Onnistunut sovittelu merkitsee usein myös sitä, että syyttäjä päättää jättää syytteen nostamatta. Sovitteluun

lähettäminen ei kuitenkaan automaattisesti merkitse syytteen raukeamista. Silloinkin kun lopulta päädytään syyttämättä jättämiseen, syyttäjä yleensä odottaa sovittelun lopputulosta ja usein myös sopimuksen ehtojen täyttymistä.

SOVITTELUA ON MYÖS ARVOSTELTU

Varsin yksimielisiä ollaan siitä, että alueellinen eriarvoisuus sovittelun saatavuudessa pitäisi korjata. Pienissä kunnissa ei useinkaan ole tarjolla sovittelupalvelua, koska sen järjestäminen on kunnille täysin vapaaehtoista. Vuoden 2000 lopulla valmistuikin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön selvityshenkilön Juhani Iivarin ehdotus, jonka toteuttaminen merkitsisi sovittelun ulottumista kaikkiin kuntiin.

Eräistä muista kysymyksistä vallitsee enemmän erimielisyyttä. Sovittelu hyväksytään laajasti, kun on kyse

nuorten tekemistä vähäisistä rikoksista. Sen sijaan aikuisten väkivaltarikosten ja varkauksien sovittelua monet epäilevät. Sovittelun luottamuksellisuus ja suomalaisen sovittelun perustuminen vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaan herättää myös kysymyksiä sovittelun laadusta. Monet epäilevät, että sovittelu ei takaa asian oikeudenmukaista käsittelyä.

Nämä ovat seikkoja, jotka koskettavat erityisesti syyttäjälaitoksen ja sovittelun suhteita. Suuri osa sovitteluun tulevista jutuista on syyttäjien lähettämiä. Heidän on myös konkreettisesti ratkaistava, missä tapauksissa sovittelussa saatu tulos riittää perusteeksi syyttämättä jättämiselle. Lainsäädännössä ohjeet ovat varsin yleisiä. Valtakunnan syyttäjä Matti Kuusimäki on katsonut, että kriteerien tulisi olla täsmällisempiä.

Sovitteluliikkeen aktivistit ovat korostaneet sitä, että osapuolten sitä halutessa sovitte-

lun tulisi olla mahdollista myös tapauksissa, joista nostetaan syyte. Tällöinkin osapuolet voivat sovittelussa sopia vahingonkorvauksista. Sovitteluprosessi voi myös muuten olla eduksi sekä uhrille että tekijälle, ja tuomioistuिन voisi ottaa sen huomioon seuraamusharkinnassaan.

SOVITTELUN MERKITTÄVÄÄ MUUALLAKIN

Lienee totta, että Suomessa sovittelua koskevat normit rikoslaissa ovat ylimalkaisempia kuin monissa muissa maissa, joissa rikosten sovittelu on laajaa.

Sen sijaan ei näytä siltä, että Suomessa sovittelaisiin jotenkin poikkeuksellisen vakavia rikoksia. Monissa muissa maissa sovitteluun lähetetään yleisesti myös esimerkiksi aikuisten tekemiä väkivaltarikoksia. Sovittelun rikosoikeudellinen merkitys on monin paikoin samaa suuruusluokkaa kuin se on Suomessa.

Monissa Euroopan maissa sovitteluun tulleista rikoksista suuri osa, tyypillisesti puolet, koskee pahoinpitelyjä ja muita terveyteen kohdistuvia rikoksia. Yhdysvaltalaisista rikossovitteluorganisaatioista 41 % ilmoitti tuoreessa kyselyssä, että ne sovittelevat muun muassa vammoihin johtaneita väkivalta-rikoksia.

Monissa maissa, joissa sovittelusta on säädetty tarkemmin kuin meillä, sovitteluun voidaan lähettää rikoksia, joista odotettavissa oleva rangaistus on tiettyä rajaa lievempi. Raja voi olla ehdoton vankeus ylipäänsä tai tietyn pituinen vankilarangaistus. Esimerkiksi Saksassa edellytyksenä toimenpiteistä luopumiselle onnistuneen sovittelun perusteella on, että rikoksesta tuleva rangaistus jäisi pienemmäksi kuin vuosi vankeutta tai 360 päiväsakkoa.

Saksan rikosprosessilaki muuten velvoittaa syyttäjää ja tuomioistuinta arvioimaan käsittelyn joka vaiheessa epäillyn ja asianomistajan välisen sovinnon mahdollisuuksia ja sopivissa tapauksissa edistämään tällaista sovintoa.

ITÄVALLASSA SOVITTELAAN VÄKIVALTA

Itävallassa syyttämättä jättäminen sovittelun perusteella voi koskea rikoksia, joista ei ole säädetty vähintään viiden vuoden vankeusrangaistusta eikä tuomioistuin oletettavasti antaisi ehdollista ankarampaa rangaistusta. Kuolemantuottamus mahtuisi näihin rajoihin, mutta kuolemaan johtaneet rikokset on rajattu pois sovittelusta.

Itävallassa sovittelua hoitaa käytännössä Verein für Bewährungshilfe und Soziale Arbeit, lähinnä Suomen entistä Kriminaalihuoltoyhdistystä vastaava järjestö. Sovittelijat ovat yleensä sen palveluksessa olevia sosiaalityöntekijöitä, siis ammattilaisia.

Vuonna 1999 oli kaikkiaan 16 879 henkilöä sovittelun asiakkaina. Näistä 9 425 oli epäiltyjä (heistä 2 364 oli samanaikaisesti myös asianomistajia) ja 7 454 vain uhreja. Juttujen määriä vuodelta 1999 ei ole saatavissa, mutta eräiden laskujen mukaan Itävallan sovittelujutuissa on ollut keskimäärin 1,27 tekijää. Tämän mukaan sovittelujuttuja olisi vuonna 1999 ollut noin 7 400.

Noin puolen nuorisojutusta ja miltei neljä viidennestä aikuisten jutuista koski väkivaltarikoksia – yhteensä väkivaltajuttuja on näyttää siten olleen noin 5 300. Väestöönkin suhteutettuna tämä on selvästi enemmän kuin Suomessa sovitellut noin 2 000 väkivaltajuttua vuodessa.

Kun verrataan soviteltujen rikosjuttujen määrää Itävallassa tuomioistuimissa ratkaistuihin rikoksiin, sovittelun osuus on noin 11 % kaikista rikoksista ja miltei viidennes pahoinpitelyrikoksista. Suomessa vastaavat luvut ovat 7 ja 15 %.

Itävallan rikosprosessilaki ei aseta rikoslajiin perustuvia rajoja sovittelulle. Luonnollisesti sovittelu edellyttää sekä epäillyn että uhrin suostumusta. Uusi laki asettaa joitakin uusia vaatimuksia sovittelijoille: näillä pitää olla kokemusta sosiaalityöstä.

Uusia lakeja kaavailtaessa keskusteltiin erityisesti perheväkivallan sovittelusta. Lähinnä vastakkain olivat näkemys, jonka mukaan syyttäjän olisi aina pitänyt syyttää saadessaan tiedon perheväkivaltatapauksesta, ja näkemys, jonka mukaan näitäkään tapa-

uksia ei kannattanut automaattisesti sulkea sovittelun ulkopuolelle. Laki mahdollistaa perhepahoinpitelyjen sovittelun ja näitä on myös käytännössä soviteltu. Perhepahoinpitelyjen sovittelua Itävallassa kuvataan tarkemmin Ida Mielityisen kanssa teokseen "Sovittelu ja muut vaihtoehdot konfliktinratkaisumenetelmät" laatimassani artikkelissa.

NORJA KOKEILEE VAKAVAN VÄKIVALLAN SOVITTELU

Norjassa on valtakunnansyyttäjän ohjeissa vuodelta 1993 asetettu rajaksi ehdoton vankeus: jos rikoksesta on odotettavissa ehdoton vankeusrangaistus, se ei sovellu sovitteluun lähetettäväksi. Norjassa onnistunut sovittelu merkitsee käytännössä varmasti, että juttu jää syyttämättä.

Asetetuista rajoista huolimatta Norjan sovittelujutuissa on jo nyt varsin paljon pahoinpitelyjä. Kaikkiaan vuonna 2000 konfliktilautakunnille tuli 2 834 rikosjuttua. Tämän lisäksi ne käsittelivät "siivilijuttuina" ainakin 1988 alle 15-vuotiaiden rikosjuttua. 15 vuotta täyttäneiden

Rikosten rangaistuksia ja sovitteluja eräissä Euroopan maissa, 1999 tai tuorein tieto

	rangaistukset	rikosjuttuja sovittelussa	rangaistuksia pahoinpitelyrikoksista	pahoinpitelyrikoksia sovittelussa
Suomi	64478	4573	8580	1472
Norja	39913	3017	2612	288
Norja, ml alle 15-v.	39913	5005	2612	435
Itävalta	61954	7398	22551	5300
Ranska	570536	33500	51693	12730

Rangaistukset ovat tuomioistuinrangaistuksia paitsi Norjan kohdalla, jossa on otettu mukaan myös vakavista rikoksista (forbrytelser) annetut rangaistumääräykset (forelegg). Näitä oli v 1999 noin 9400.

Sovittelu voi tukea kriminaalipolitiikan hyväksytyjen tavoitteiden saavuttamista – rikosten ja rikoskontrollin haittojen minimoimista ja oikeudenmukaista jakamista.

→ sovitelluista rikosjutuista oli pahoinpitelyrikoksia 288 eli 12 %. Alle 15-vuotiaiden jutuista väkivaltajuttuja oli 147 eli 7 %.

Sovitellut pahoinpitelyt ovat yleensä rikosnimikkeeltään *legemsformærmelse*, jonka rangaistusasteikko on sakoista kuuteen kuukauteen vankeutta, mutta tilastojen mukaan mukana oli myös muutamia *legemsbeskadigelse*, josta rangaistaan vankeudella 3 vuoteen saakka. Lähes kymmenen prosenttia Norjassa sovitelluista rikoksista oli törkeitä varkauksia tai ajoneuvonanasuksia.

Norjassa sovittelujen osuus oli 7 % kaikista sovittelussa, tuomioistuimissa tai rangaistusmääräysmenettelyssä käsitellyistä *forbrytelse*-rikoksista. 40 % pahoinpitelyrikosten rangaistuksista annetaan rangaistusmääräysmenettelyssä (*forelegg*). Jos alle 15-vuotiaiden sovitellut rikosjutut otetaan mukaan, vastaava luku on 14 %. Pahoinpitelyjen kohdalla sovittelujen osuus on 10 % – tai 14 %, jos alle 14-vuotiaan luetaan mukaan.

Norjassa on kuitenkin arvosteltu sitä, että maan sovittelujärjestelmä käsittelee pääasiassa vain nuorten vähäisiä rikoksia. Kesällä 2001 julkaistiin kolmevuotinen kokeilu, jossa sovitteluun lähetetään myös vakavampia väkivaltarikoksia, kuten *legemsbeskadigelse*, joita sovittelussa on nyt ollut vain hyvin poikkeuksellisesti. Toisin kuin Norjan vakiintuneessa sovittelukäytännössä, tämän kokeilun piirissä ole-

vissa vakavissa pahoinpitelyrikoksissa voitaisiin myös nostaa syyte.

Ranskan laissa on monia kohtia, jotka antavat tilaa rikosasioiden sovittelulle. Tämän lisäksi Ranskassa, kuten monissa muissakin Euroopan maissa, on laaja rikoksia vähäisempien konfliktien ”sosiaalisen sovittelun” verkosto. Rikosasioiden sovittelijoista noin kolmannes on palkattuja, loput vapaaehtoisia.

Ranskan sovittelujärjestön mukaan vuonna 1995 soviteltiin 33 500 juttua. Vuonna 1998 38 % jutuista koski pahoinpitelyjä. Sovittelun osuus näyttää olevan noin kuusi prosenttia kaikista tuomioistuimissa tai sovittelussa käsitellyistä rikoksista ja 20 % pahoinpitelyistä. Luvut ovat samaa suuruusluokkaa kuin Suomessa myös väestöön suhteutettuna.

YHDYSKUNTAKOKOUS LIEVITTÄÄ KOSTONHALUA

Australiassa kokeillaan eräänlaista laajennettua sovittelua. Siitä käytetään nimeä yhdyskuntakokous, *community conferencing*. Se muistuttaa tavantomaista sovittelua siten, että se tarjoaa osapuolille tilaisuuden keskustella luottamuksellisesti ja vapaasti rikoksesta ja sen sovituksista. Erona on, että rikoksen välittömien osapuolten ohella paikalla on tekijän ja uhrin tukihenkilöitä. Lisäksi läsnä on henkilöitä, jotka edustavat yhteiskuntaa.

Australian kokeiluun liittyy erittäin hyvin järjestetty seu-

rantatutkimus. Siihen kuuluu muun muassa normaalia oikeusprosessia noudattavien verrokkien satunnaistettu valinta.

Tutkimuksen tähänastiset tulokset tukevat käsitystä, jonka mukaan sovittelun tapainen menetelmä sopii hyvin eräiden väkivaltarikosten käsitelyyn. Kokeilun yksi rikostyyppi on alle 30-vuotiaiden tekemät väkivaltarikokset. Tässä ryhmässä yhdyskuntakokouksiin osallistuneiden tekijöiden rikollisuus väheni 49 %, kun normaaliin tuomioistuinprosessin läpikäyneen vertailuryhmän rikollisuus väheni vain 11 %. Rattijuopumuksen ja omaisuusrikosten kohdalla vaikutus uusimiseen ei ollut yhtä selvää kuin väkivaltarikoksissa.

Yhteiskuntarauhan kannalta kiinnostavaa on myös se, että kokousmenettely lievensi merkittävästi väkivallan uhrin tuntemaa kostonhalua. Tuomioistuinkäsittelyn jälkeen lähes puolet (47 %) asianomistajista koki haluavansa ”tehdä itse jotakin paha teki-jälle”. Yhdyskuntakokouksen jälkeen näin kostonhimoisia oli vain 9 %.

SOVITTELU KRIMINAALIPOLITIIKASSA

Sovittelu voi tukea kriminaalipolitiikan hyväksytyjen tavoitteiden saavuttamista – rikosten ja rikoskontrollin haittojen minimoimista ja oikeudenmukaista jakamista. Sovittelu voi usein vähentää uhrin kokemia haittoja tehokkaammin kuin tuomioistuin.

Sen lisäksi se voi lieventää uhrin ja tekijän sekä myös yhteiskunnan kantamia kontrollihaittoja. Toisin kuin monesti ajatellaan, sovittelu voi myös vahvistaa rikoksen kieltävää normia. Siinäähän vahvistetaan uhria vastaan tehdyn teon vääräys ja hänen oikeutensa (jonkinlaiseen) hyvitykseen ja korvaukseen. Vaikutukset riippuvat tietenkin sovittelun sisällöstä eivätkä ole automaattisia.

Sovittelun ja rikosoikeusjärjestelmän yhteistyön kehittämiseksi yksi keskeinen kysymys on, missä määrin ja millä tavalla sovittelussa otetaan huomioon se, että rikos ei ole loukkaus pelkästään asianomistajaa kohtaan, vaan myös sitä yhdyskuntaa kohtaan, jonka normia se rikko.

Suomalaiset sovittelijat katsovat nykyään yleisesti, että rikosasioiden sovittelussa sovittelijat eivät ole puolueettomia itse rikoslain kieltojen suhteen. Lähtökohtana on se, että on tapahtunut kielletty ja rangaistavaksi säädetty teko. Tässä mielessä sovittelijat josakin määrin edustavat myös yhteiskuntaa. Australialaisessa konferenssimallissa yhteiskunnan edustus on tuotu mukaan vahvemmin, kun mukana on henkilöitä, joiden roolina on nimenomaan edustaa yhdyskuntaa. ■

Jukka-Pekka Takala on tutkija Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa.

Rikoksia tehneen nuoren arviointia kehitettävä

Muiden maiden kokemusten perusteella näyttää, että meillä tulisi ottaa käyttöön seulontajärjestelmä, jolla nuorten rikoksentekijöiden mielenterveysongelmat voitaisiin tunnistaa varhaisemmin ja ottaa hoidon tarve paremmin huomioon.

Rikoksia tehneillä nuorilla on muita enemmän mielenterveyden häiriöitä. Silti suhtautuminen mielenterveyden ongelmiin rikollisuuteen liittyvänä tekijänä on jännitteistä.

Yhtäältä rikollisen kehityksen taustalla tiedetään olevan sellaisia elämäntilanteita, jotka myös lisäävät riskiä psyykkisiin häiriöihin. Toisaalta on pyritty välttämään leimaamista ja siksi välttämään mielenterveyden ongelmien diagnosoimista.

Jo liki 20 vuotta sitten mielenterveyskomitea nosti nuorten vankien mielenterveyspalvelujen kehittämisen tarpeen esille. Komitean muut esitykset ovat laajasti toteutuneet,

mutta jäikö tämä komitean esityksistä ainoaksi, joka ei johtanut mihinkään?

Kun nuori on poliisikusteluissa tai pidätettynä, lastensuojelulaki velvoittaa kunnan valvomaan hänen etuaan. Rikoksia tehnyt nuori voidaan tällöin vakavan rikoksen tai rikoskierteen katkaisemiseksi ottaa kiireellisesti huostaan. Jos nuorta esitetään vangittavaksi, sosiaalitoimen on selvitettävä myös, onko olemassa vaihtoehtoja tutkintavankeudelle, ja onko perusteita, joiden vuoksi tutkintavankeus on lapsen edun vastainen.

Psyykkistä tilaa arvioi sosiaalityöntekijä, jolla voi olla hyvinkin perehtyneisyys nuoren

psykkisiin häiriöihin. Koulutus ja aiempi kokemus eivät tätä takaa.

Käytännössä sosiaalityöntekijä joutuu nojautumaan pitkälle omaan aiempaan kokemukseensa ja mahdollisesti nuoresta saamiinsa toisen käden arvioihin. Mitään selkeää apuvälinettä juuri tämän tyyppisen nuoren nopeaan arvioon ei ole tähän asti ollut käytettävissä.

PSYKKISET HÄIRIÖT NUORILLA RIKOLLISILLA

Useissa maissa tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että oikeuden eteen rikosten vuoksi tulevilla nuorilla on merkittävästi psyykkisiä häiriöitä. Eri maissa luvut vaihtelevat

suuresti. Käytöshäiriöitä on erään tutkimusten mukaan vähintään neljällä viidestä nuoresta rikollisesta, joka kolmannella on persoonallisuushäiriön piirteitä ja tarkkaavaisuushäiriö tai muu vastaava poikkeama on joka viidennellä.

Toisessa tutkimuksessa yhdeksällä kymmenestä oli käytöshäiriö, kahdella kolmesta aineiden käyttöä, joka viidennellä masennus ja yhdellä kymmenestä skitsofrenia.

Kolmannen tutkimuksen mukaan tarkkaavaisuushäiriöt alentavat rikosten alkamisikää ja neljännen mukaan päihdeongelmat lisäävät rikosten uusimiseriskiä.

Eri maiden välinen vertailu

KLAUS HOLSTING / BAM / GORILLA

Voidaksemme valita oikeat puuttumisen keinot, tarvitsemme monialaista arviointia, jossa myös psyykkisten sairauksien arviointi tapahtuu systemaattisesti ja ammatillisesti.

➔ on monestakin syystä vaikeaa. Mitä paremmin yleiset mielenterveyspalvelut on järjestetty, sitä vähemmän oikeusjärjestelmä joutuu ”poimimaan” vakavimpia häiriöitä, kuten skitsofreniaa tai paranooidista psykoosia sairastavia, jotka eivät vielä ole hoidon piirissä.

Maissa, joissa on hyvät perusterveydenhuollon palvelut koko väestölle, nuorten rikollisten häiriöt painottuvat enemmän käytöshäiriöihin, luonnehäiriöihin ja päihdeongelmiin. Silti masennus, tarkkaavaisuushäiriöt ja ennestään tunnistamattomat oppimisvaikeudet ovat näissäkin maissa nuorilla vangeilla tavallisia.

ARVIOINTI NYKYÄÄN

Alaikäiselle nykyisin tehtävä henkilötutkinta kartoittaa sosiaaliset vaikeudet, mutta tämä tutkinta ei kata psykiatrisen tilan arviointia. Valitettavasti henkilötutkinta ei aina toimi myöskään sosiaalipalvelujen tarpeen arvioijana, vaan siitä on tullut rutiinimenettely, jossa kirjataan nuoren tilanne ja historia, mutta kertynyttä tietoa ei hyödynnetä.

Henkilötutkintaa tarkempaa arviointia ei tehdä paitsi jos nuori määrätään mielentilatutkimukseen. Alaikäisille tehtyjä mielentilatutkimuksia ei ole tilastoitu, mutta niitä tehtäneen 10–20 vuodessa. Toistaiseksi Suomessa ei ole oikeuspsykiatrisia yksikköjä alaikäisille eikä alaikäisille

tehtyjä mielentilatutkimuksia ole keskitetty.

Kun alle 18-vuotiaisiin kohdistuvia rikosepäilyjä on noin 50 000 vuodessa, mielentilatutkimus on aivan liian raskas arviointi laajennettavaksi mitenkään merkittävälle osalle rikoksia tehneistä nuorista.

PALVELUIDEN KÄYTTÖ JA SAATAVUUS

Rikoksia tehneen nuoren psyykkisen tilan arviointi olisi tarpeen, koska nuorilla vangeilla psyykkiset ongelmat ovat melko tavallisia. Tämä kävi ilmi mm. vankien terveystutkimuksessa. Oman tutkimukseni mukaan nuoret vangit toivat myös esiin psykiatrisen hoidon tarvetta. Nuorisorangaistuskokeilussa on todettu, että rangaistuilla nuorilla on sekä päihde- että mielenterveysongelmia.

Näiden perusteella mielenterveysongelmiin tulisi paneutua vakavammin ja tulisi myös kehittää keinoja tarjota apua rikoksia tehneelle nuorelle.

Muiden Euroopan maiden kokemusten perusteella näyttää, että meillä tulisi ottaa käyttöön seulontajärjestelmä, jolla nuorten rikoksenteijöiden mielenterveysongelmat voitaisiin tunnistaa varhaisemmin ja hoidon tarve ottaa paremmin huomioon. Ongelmien käsittely – etenkin poikien osalta – kohdistuu jopa liian keskeisesti huumeisiin ja päihteisiin. Niitä vähätelemtä tulisi selvittää taustalla olevia muita vaikeuksia.

HOLLANNISSA SYSTEMAATTISTA ARVIOINTIA

Hollantilainen professori Theo Doreleijers ryhtyi kymmenisen vuotta sitten kehittämään seulontaa, jolla oikeuslaitokselle työskentelevät sosiaalityöntekijät voisivat arvioida systemaattisesti nuoren psyykkisen häiriön riskiä. Aluksi koekäytössä ollut BARO (Basic Council Examination Device) on nyt käytössä koko maassa ja sen avulla arvioidaan vuosittain jopa 25 000 nuorta.

BARO on puolistrukturaalinen haastattelulomake, joka ohjaa nuorta arvioivan sosiaalityöntekijän käymään systemaattisesti tietyt asiat läpi jokaisen nuoren kanssa. Lomake toimii lopulta yhteenvetona, joka antaa tuomioistuimelle määrämuotoisen raportin, joka auttaa tuomionistuinta rangaistuslajin valinnassa ja seuloo hoidon tarpeessa olevat nuoret esiin. Nuoren arviointiin tarvitaan noin seitsemän tuntia.

BAROa käyttävät sosiaalityöntekijät koulutetaan arviointiin ja koulutusmalli on sekini standardoitu. BARO on tieteellisesti testattu ja sen on todettu poimivan rikoksia tehneiden nuorten joukosta psyykkisesti häiriintyneet varmemmin, kuin sellaiset seulontalomakkeet, joita käytetään mm. kouluterveystutkimuksissa.

BARO on esitelty useissa alaikäisten oikeuspsykiatrian kansainvälisissä kokouksissa ja siitä on tehty käännös jo ainakin saksan kielelle. Arvi-

oinnin kehittäjä professori Doreleijers on eurooppalaisen lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian ja psykologian järjestön (EFCAPin) puheenjohtaja. Hän vieraili Suomessa viime vuonna ja luennoi instrumentin käytöstä Tampereen yliopiston järjestämässä alaikäisten oikeuspsykiatrian koulutusohjelmassa.

Paraikaa EFCAP-järjestön suomalainen yhdistys selvittää BARO-instrumentin suomentamisen ja käyttöönoton mahdollisuuksia.

MONIALAINEN ARVIOINTI

Rikoksia tehneet nuoret eivät mahdu yhteen putkeen. Kaikilla heistä ei myöskään ole psykiatrisen hoidon tarvetta. Toisaalta vaikka päihdeongelmat ovat suurella osalla nuorista rikoksenteijöitä keskeisiä, kaikille ei sovi sama päihdetyön malli. Osalla päihdeongelmat ovat tiiviimmin kytköksissä laajempiin mielenterveyden ongelmiin. Osa nuorista voidaan auttaa parhaiten asumista ja koulutusta parantamalla.

Voidaksemme kunkin nuoren kohdalla valita oikeat puuttumisen keinot, tarvitsemme monialaista arviointia, jossa myös psyykkisten sairauksien arviointi tapahtuu systemaattisesti ja ammatillisesti. ■

Matti Kaivosoja on lääketieteen tohtori ja Kokkolan perusturvajohdaja sekä EFCAP(EU) hallituksen jäsen ja Suomen järjestön puheenjohtaja.

Rikoksentorjunnassa vaaran torjumisen tulisi merkitä lapsen yksilöllisen edun ja hyvinvoinnin vaarantumisen näkökulmaa eikä lähteä moralisesta paniikista.

■ TIMO HARRIKARI

Rikoksentorjuntaohjelmien lapsuus- ja nuoruuskuvat

Yhteiskunnan suojelemisen näkökulma on jälleen näkyvästi esillä sekä nuoruutta että myös lapsuutta koskevassa keskustelussa. Tarkastelussa on varmasti tarjolla hedelmällisempiäkin lähtökohtia kuin lapsuuden ja nuoruuden ymmärtäminen riskeiksi.

Lapset ja nuoret on yksi kansallisen rikoksentorjuntaohjelman ja paikallisten rikoksentorjuntaohjelmien kantavista teemoista. Rikoksentorjuntaneuvosto onkin myöntänyt tukea noin pariinkymmeneen projektiin, joissa rikoksia torjuvan työskentelyn kohteena ovat lapset tai nuoret.

Rikoksentorjuntaohjelmat ryhtyivät 1990-luvulla herät-

tämään 1900-luvun aivan alussa maassamme vallinnutta tapaa suhtautua lasten ja nuorten rikoksiin. Tämän suhtautumistavan lähtökohta on, että yhteiskunnan tulee suojella itseään epäjärjestystä ja häiriöitä aiheuttavilta lapsilta ja nuorilta.

Samoihin aikoihin, 1900-luvun ensimmäisinä vuosina, lasten ja nuorten rikollisia tekoja koskevan rikosoikeuden

seuraamusjärjestelmän ei enää katsottu yksinään olevan riittävän tehokas ”hyödyllisten ja kuuliaisten” kansalaisten tuottaja. Positivistisen kriminologian viitekehystä poimittiin käyttöön erinäisiä rikollisten lasten ”esikategorioita”, joihin ryhdyttiin kohdistamaan preventiivisiä toimenpiteitä jo ennen rikoksiin syyllistymistään.

Asetelma muuttui 1920-

luvulla, kun kasvava nuoriso ryhdyttiin näkemään nationalistisen ihanteen mukaisesti kansallisena resurssina. Lasten tai nuorten rikoksia ryhdyttiin ymmärtämään ”puutteellisen suojelun loppunäytöksenä”, ja valtio ryhtyi suojelemaan nuoria yhteiskunnallisten olojen turmioliselta vaikutukselta.

Valtiollisesti organisoitu ja paikallisesti toteutettu suoje-

Rikksentorjunnan yleispreventiivinen näkökulma merkitsee ”kokonaisvaltaista nuorten hyvinvoinnin tervettä kasvua tukevaa toimintaa”.

→ leminen säilyi useita vuosikymmeniä lasten ja nuorten rikollisiin tekoihin suhtautumisen käytäntönä ja periaatteena.

Viimeistään 1970-luvun alussa, jolloin hyvinvointioikeuden periaatteita luotiin, lapsuuden ilmiö irrotettiin rikollisuuden tulkintakehyksestä. Miksi sitten yhteiskunnan suojelemisen näkökulma on jälleen näkyvästi esillä nuoruutta ja myös lapsuutta koskevassa keskustelussa?

RISKI ON POLIITTINEN KÄSITE

Rikksentorjuntaohjelmat ovat ymmärrettävä yhteiskunnallisessa kontekstissaan. Ne ovat strategisia ohjelmia, joiden pyrkimyksenä on kansalaisten integroiminen hyvinvointiyhteiskuntaan muuttunein ehdoin. Taloudellinen eriarvoisuus on maassamme kasvanut ja monien yhtäaikaisten taloudellisten ja sosiaalisten muutosten vuoksi sosio-politiittista kenttää on enää vaikea hallita modernin aikakauden institutionaalisiin järjestelyihin.

Rikksentorjuntaohjelmat argumentoivatkin riskin ja turvallisuuden retoriikalla, jonka 1990-luvun sosiologisissa aikalaisanalyyseissa on ymmärretty kuuluvan aika-kauteen, jossa länsimaisen ihmisen riskitietoisuus, ahdistus ja näin ollen turvallisuushakuisuus lisääntyvät.

Ranskalaisen Francois Ewaldin mukaan mikään asia ei ole riski sinänsä, mutta toisaalta mikä tahansa voi olla riski. Kaikkien riskien relativoi-

minen on monessa suhteessa ongelmallinen näkökulma, mutta Ewaldin toteamus tuo esille olennaisimman. Riski on poliittinen, puhetta ehdollistava ja todellisuutta rajaava käsite, jonka käyttämiseen sisältyy intressejä.

Riskin poliittisen aspektin voi ajatella erityisesti painotuvan silloin kun kyse ei ole niinkään esimerkiksi väestöön suhteutettujen vakuutusriskien todennäköisyyslaskennasta vaan henkilöistä, joiden erilaisin perustein arvioidaan olevan ”riskissä” syyllistyä rikoksiin ja joihin yhteiskunta kohdistaa eri asteisia preventiivisiä toimenpiteitä. Voidaan kysyä, kuka määrittelee riskiä, millaisin perustein ja yleisemmin, kenen tai keiden ehdoilla riskiretorista rikksentorjuntaa tehdään ja mitä siitä seuraa?

Riskin käsitteen käyttämisestä saattaa seurata myös rikksentorjuntaohjelmien laajentuminen yhteiskuntapolitiittisiksi ohjelmiksi, jotka määrittelevät kokonaisia yhteiskuntaryhmiä rikksentorjunnan kohteiksi. Rikkseseen syyllistymisen riski, erotukse- na konkreettisesta vaarasta, olisi näin jokaisen lapsen ja nuoren kohdalla, ainakin teoreettisesti, aina olemassa.

RIKKSENTORJUNNAN STRATEGIAT

Kansallisessa rikksentorjuntaohjelmassa rikksentorjunnan strategiat jaetaan yhtäältä itse rikosten ehkäisemiseen ja toisaalta sen ehkäisemisen, että yksilöistä tulisi rikollisia

tai he sellaisina jatkaisivat rikosten tekemistä.

Jälkimmäisessä strategiassa pyritään vaikuttamaan niihin ominaisuuksiin, joiden vuoksi jotkut ihmiset muita todennäköisemmin syyllistyvät rikoksiin. Tällaisina riskitekijöinä mainitaan puutteelliset kotiolot, vanhempien alkoholismi, ristiriitainen kasvatus, hyväksikäyttö lapsuudessa ja keskittymishäiriöt koulussa. Strategia korostaa ”varhaisia toimia” rikollisuuden ehkäisemiseksi, jolloin on keskeistä ehkäistä syrjäytymistä, koska useat rikolliseksi kehittymistä edistävät tekijät ovat yhteydessä huono-osaisuuteen ja syrjäytymiseen.

Esimerkiksi Hämeenkyrön ja Ikaalisten Rikkskierre poikki -projektin tavoitteena on ”kehittää toimintamalli, jonka avulla voitaisiin riittävän ajoissa tavoittaa ja saada kuntoutuksen piiriin ne oppimisvaikeuksista kärsivät lapset, jotka kuuluvat ilmeiseen riskiryhmään. Riskiryhmään kuuluvien lasten kuntoutus pyritään aloittamaan jo ennen kouluikää. Yksilöllisiä tukitoimenpiteitä jatketaan lapsen siirtyessä kouluun.”

VARHAINEN PUUTTUMINEN JA NOPEAT TOIMET

Rikksentorjuntaohjelmat hahmottavat lapsuuden ja nuoruuden instituutiot rikollisuuden ehkäisemisen välineinä. Rikksentorjunnan yleispreventiivinen näkökulma merkitsee ”kokonaisvaltaista nuorten hyvinvoinnin tervettä kasvua tukevaa toimintaa”.

Siinä koululla arvioidaan olevan ratkaiseva merkitys. Koulun on kasvatettava, ei vain opetettava. Kasvattamisen lisäksi kiinnitetään huomiota koulukuriin, joka merkitsee sovitusta säännöistä kiinnipitämistä.

Kasvatus ei ole vain koulun asia vaan siinä on vanhemmilla mitä merkittävin tehtävä. Vanhempien on ”kannettava vastuunsa kasvattajina eikä sälytettävä sitä lapsille”. Vantaalla ”Koko kylä kasvattaa” ja Kangasniemen Nuorisoturvallisuus -projektissa ”käynnistetään Yhdessä elämään -kasvatusyhteistyömalli, josta on tarkoitus luoda Kangasniemelle pysyvä toimintatapa. Mallin tavoitteena on antaa tukea vanhemmuuteen sekä puuttua näpistelyyn, päihteiden käyttöön ja koulukiusaamiseen”.

Varhainen puuttuminen tulisi näkemyksen mukaan ulottaa kouluihin ja kerhoihin. Kunnallinen lastensuojelu, jonka tehtävänä on mm. havaita kasvuolojen puutteita, tarvitsee rikksia torjuakseen tukitoimia, joissa puuttumisen kynnyks on matala.

Esimerkkinä tästä on Kera- van Näpsy-projekti, jonka tavoitteena on ”ehkäistä nuorten rikollista käyttäytymistä ja kehittää varhaisia väliintulon työmenetelmiä. Mallilla mahdollistetaan nopea puuttuminen kohderyhmän teke- miin omaisuusrikksiin ja pyritään estämään rikkskierteen syntyminen”.

Kansallisen rikksentorjuntaohjelman mukaan eri-

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva rikosentorjunta tulisi ryhmiä kokonaisuutena tarkastelevan riskinäkökulman sijasta nähdä suppeammin konkreettisen vaaran torjumisena.

tyistä huomiota tulisi kiinnittää lapsiin ja nuoriin, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Tällaisia vaaratiljoja ovat lapsilla poissaolo koulusta ja nuorilla koulutuksen ja työelämän välitilat. Syrjäytyminen merkitsee poikkeamista lapsuuden ja nuoruuden institutionaalisesti rakentuvasta normatiivisesta elämäntapa- ja elämäntilanteesta.

Jos lapsi tai nuori on jo syyllistynyt rikokseen, uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi on pyrittävä mahdollisimman varhain katkaisemaan jo alkanut rikosura.

Esimerkiksi Heinolan Näp-pis-projektin tavoitteena on "laatia toimintamalli yhteistyössä heinolalaisten kauppiaitten ja viranomaistahojen kanssa näpistykseen puuttumiseksi mahdollisimman pian sekä tiedotuksen kautta myös ehkäisemään niitä ennalta. Projekti aloitetaan kutsumalla koolle yhteistyöverkosto: kauppiaat, poliisi, sosiaali-, nuoriso- ja koulutoimi sekä sovittelutoimisto. Verkoston tehtävänä on rakentaa toimintamalli siitä, miten kussakin näpistystilanteessa toimitaan."

Tämä nopean puuttumisen ja korjaavien toimien menettelmä koostuu siis viranomaisten tehostetuista ja koordinoituista lapseen tai nuoreen kohdistuvista toimenpiteistä. Paikallisen rikosentorjunnan vähimmäisratkaisuna nähdäänkin kansallisessa ohjelmassa rikosentorjuntayhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten ja poliisin välillä nuorisori-

suuden ja siihen liittyvien ongelmien ehkäisemiseksi.

SUKUPOLVIJÄRJESTYS ON KONSERVATIIVINEN

Rikosentorjuntaohjelmat tarkastelevat lapsuutta ja nuoruutta yhteiskunnan institutioneihin sidotun normatiivisen elämäntapa- ja elämäntilanteen jatkumolla. Lapsuus ja nuoruus nähdään aikuisuuden odotushuoneina, joissa kronologiselta iältään nuoret henkilöt on sosiaalistettava "oikeaa" täysi-ikäisen kansalaisen elämää silmällä pitäen.

Rikosentorjuntaohjelmat ovat siten sukupolvi-järjestykseltään konservatiivisia. Niissä mitä ilmeisemmin pyritään laajentamaan sukupolvien välistä kuilua aikuisväestön ehdoilla. Tästä kertovat rikosentorjuntateeman alla kulkevat kasvatushankkeet, joiden tehtävänä on vahvistaa vanhemmuutta. Lapsiin ja nuoriin kohdistetaan erilaisia normaalitavallisia toimenpiteitä.

Rikosentorjunnan sisäänrakennettu sukupolvi-järjestys on juridiikan logiikalla luotu täysi-ikäinen/alaikäinen jaotelu, jonka jälkeen alaikäisen kategorian on täytetty erilaisilla kronologisesti etenevän moraalisen korruption kategorioilla, joista rikollisen kategorian on siveellisen turmeluksen päätepieni.

Koska rikosentorjuntaohjelmien lapsuutta ja nuoruutta koskeva problematiikka liikkuu sukupolvia erottavan sosiaalisen järjestyksen murtumapisteissä ja muutenkin repressiivisen vallan kentällä,

sukupolvierojen korostaminen on kontekstissaan ymmärrettävää.

Se ei kuitenkaan oikeuta ryhtymään rikosentorjunnan tai yhteiskunnan turvallisuuden nimissä sellaisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin, jotka sivuuttaisivat lakisidonnaisuuden periaatteen. Ei lie ne aivan selvää, missä määrin esimerkiksi tiettyjen ikäluokkien ulkona liikkumisen ajalliset ja alueelliset rajoitukset ovat lastensuojelulain toisen luvun mukaista yleistä kasvuoloihin vaikuttamista tai perustuslain lapsia koskevan yhdenvertaisuusmomentin mukaisia.

Modernin yhteiskunnan merkittävänä piirteenä on pidetty sen peruuttamattomuutta; entiseen ei ole paluuta. Sukupolvi-järjestys eli se, miten lapsuuden/nuoruuden ja aikuisuuden väliset sosiaaliset suhteet on yhteiskunnassa organisoitu, on kahden viime vuosikymmenen aikana muuttunut merkittävästi erilaisten sosiaalisten ja lainsäädännöllisten muutosten myötä.

Tämä on merkinnyt esimerkiksi sitä, että kuri on menettämässä tehonsa. Tästä näkökulmasta katsoen "kurinpalaus" ei voi olla kovin toimiva lapsia ja nuoria koskevan paikallisen rikosentorjunnan lähtökohta.

KESKUSTELUA TOISISTA LÄHTÖKOHDISTA

Laajemmassa lapsuutta ja nuoruutta koskevassa yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa

rikosentorjunta voi tuskin olla muuta kuin marginaalinen näkökulma.

Lasten ja nuorten ryhmiä kokonaisuutena tarkastelevan riskinäkökulman sijasta lapsiin ja nuoriin kohdistuva rikosentorjunta tulisikin nähdä suppeammin konkreettisen vaaran torjumisena. Tällöinkin vaaran torjumisen tulisi merkitä lapsen yksilöllisen edun ja hyvinvoinnin vaarantumisen näkökulmaa, eikä lähteä moraalisesta paniikista, joka on seurausta perinteisen sukupolvi-järjestyksen murtumisen pelosta.

Yhteiskunnallista lapsuutta ja nuoruutta koskevassa keskustelussa on varmasti tarjolla hedelmällisempiäkin tarkastelun lähtökohtia kuin lapsuuden ja nuoruuden ymmärtäminen riskeiksi.

Olisi myös mielenkiintoista nähdä, voisiko lapsilla ja nuorilla itselläänkin toimenpiteiden kohteena olemisen sijasta olla jotain annettavaa paikalliseen rikosentorjuntaan. ■

Timo Harrikari on tutkija Jyväskylän yliopistossa.

Skinien rasistinen rikollisuus

Rähinöivää ideologiaa vai ideologista rähinöintiä?

Skiniliike nosti päätään Joensuussa 1990-luvun alussa. Vuosikymmenen puolivälissä kaupungissa arvioitiin olevan ainakin 150 skiniiä. Joukon vahvistuminen lisäsi myös skineihin liittyvää rikollisuutta, johon liittyi vahvasti rasistinen leima. Rasistisen rikollisuuden saama suuri ja kielteinen huomio sai kaupungin viranomaiset ryhtymään toimiin, ja poliisi on todennut rasistisen rikollisuuden viime vuosina vähentyneen Joensuun alueella.

Skinheadien rikollisesta toiminnasta on esitetty monenlaisia arvailuja, mutta systemaattinen tutkimustieto on puuttunut. Skinien on arvioitu syyllistyvän moniin väkivaltarikoksiin ja jopa henkirikoksiin.

Lisäksi puheenaiheena on ollut skinien rikosten rasistisuus, koska varsinkin sanomalehtien uutisoinneissa kerrottiin 1990-luvun puolivälissä ja lopulla skinien osallistumisesta lukuisiin väkivaltaisiin yhteenottoihin ulkomaalaisien kanssa.

Työskenneltyäni kolmen vuoden ajan tutkimusprojektissa "Joensuun skinit – yhteisön tuote?" olen voinut seurata skinien rikollisen toiminnan laajuutta ja vaikutusta Joensuussa.

Jo tutkimuksen alkuvaiheessa skinit osoittautuivat hankalasti tavoitettaviksi, ja projektiin liittyvän lehtikirjoittelun myötä he päätti-

vät kieltäytyä yhteistyöstä. Näin päädyin käyttämään pääasiallisena tutkimusaineistona poliisin laatimia esitutkintapöytäkirjoja ajanjaksolta 1995–1998. Esitutkintapöytäkirjaan on liitetty rikosilmoitus, poliisin selostus tapahtumista, asianosaisten kuulustelupöytäkirjat sekä mahdolliset lääkärintlausunnot ja takavarikkopöytäkirjat.

SKINEILLÄ OLI ENITEN VÄKIVALTARIKOKSIA

Esitutkintapöytäkirjojen perusteella rikoksiin syyllistyneitä skinejä oli 48. Skinit olivat iältään 15–20-vuotiaita nuoria miehiä. He syyllistyivät vuosien 1995–1998 aikana 424 yksittäiseen rikokseen. Näistä väkivaltarikoksia oli 39 %, omaisuusrikoksia 37 % ja muita rikoksia 24 %.

Väkivaltarikoksia olivat fyysistä väkivaltaa sisältäneet eriaisteiset pahoinpitelyrikokset, tapon yritys ja virkamie-

hen väkivaltainen vastustaminen, sekä psyykkistä väkivaltaa sisältäneet kiristäminen, pakottaminen ja kunnianloukkaus. Omaisuusrikoksiin kuuluvat anastusrikokset ja omaisuuden vahingoittaminen. Muihin rikoksiin kuuluvat esimerkiksi liikenne-, alkoholi- ja huumerikokset.

Käytetty luokitus ei noudata mitään ennalta sovittua mallia, vaan se on konstruoitu skinien heterogeenisen rikoslajiston perusteella kuvaamaan rikosten jakautumista erityyppisiin rikoksiin.

Olen tarkastellut rikoksia muun muassa tapahtumajan, -paikan ja syyllisiksi epäiltyjen suhteen. Yhtenä tarkastelukriteerinä on rikoksen rasistisuus.

JOKA KYMMENES RIKOS RASISTINEN

Rikos on tutkimuksessa määriteltä rasistiseksi, jos se on kohdistunut ulkomaalaiseen.

Ulkomaalaisena on pidetty henkilöä, joka on syntynyt muualla kuin Suomessa, vaikka hän olisikin myöhemmin saanut Suomen kansalaisuuden.

Ulkomaalaisuuden käyttäminen rasistisuuden kriteerinä on perusteltua, koska poliisin ilmoitusvelvollisuus rikoksen rasistisesta luonteesta alkoi vasta 1997 eikä siis kata koko tarkasteluajanjaksoa. Toinen ongelma liittyy poliisin käyttämään rasistisen rikoksen määrittelyyn. Maassamme on jo melko paljon ulkomailla syntyneitä, jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden. Poliisin kriteerien mukaan heihin kohdistuneita rikoksia ei pidetä rasistisina, koska kohde ei ole ulkomaalainen.

Joensuun alueella ulkomaalaisia on vähän. Harvojen tuttavapiiriin kuuluu ulkomaalaisia ja kanssakäyminen on vähäistä, joten ristiriitojen syntyminen on epätoden-

näköistä muutoin kuin rasistisista motiivien perusteella. Lisäksi ottaen huomioon skinien ideologian ja siihen liittyvän kiihkonationalismin, fasismin ja muukalaisvihan, on todennäköistä heidän valitsevan ulkomaalaiset uhriensa juuri rasististen syiden takia.

Kaikista skinien vuosina 1995–1998 tekemistä rikoksista (424) rasistiseksi luokiteltuja oli 12 prosenttia, väkivaltarikoksista (167) rasistisia 19 %, omaisuusrikoksista (155) 10 % ja muista (102) 1 %.

Skinheadien tekemien rasististen rikosten osuus oli suurin vuonna 1995. Silloin kaikista rikoksista (91) kohdistui ulkomaalaisiin joka kuudes kun muina vuosina määrä on pysytellyt kymmenen prosentin tuntumassa.

Rasistiset rikokset kohdistuivat vuosikymmenen alkupuolella sekä Joensuuhun tullesiin somalipakolaisiin että muihin ulkomaalaisiin. Rasististen kannanottojen ja mielipiteenilmausten laukaisijana on kuitenkin pidetty juuri somalialaisten ilmestymistä katukuvaan.

Ilmapiiri kiristyi vuosikymmenen puoliväliin mennessä ja vuotta 1995 voidaan pitää skinien toiminnan järjestäytymisaikana. Seuraavana vuonna skinit perustivat rasistisen ja nationalistisen toiminnan peittämiseksi rinnakkaisjärjestön, Karelian Survival ry:n. Skinin kertoivat sittemmin poliisikuulustelussa yhdistyksen toimintaan kuuluvan retkeilyn ja värikuula-ammunnan.

SATTUMANVARAINEN RASISTINEN RIKOS

Skinin ovat ottaneet yhteen alueella oleskelevien ulkomaalaisten kanssa 1990-lu-

vulla lukuisia kertoja. Vuosikymmenen alkupuolella yhteenotot olivat useimmiten joukkotappeluita, joihin osallistui useita skinejä sekä ulkomaalaisia. Myöhemmin nämä suuren mittakaavan välien selvittelyt ovat vähentyneet, ja rasistiset skinirikokset ovat kohdistuneet yhteen tai muutamaankin ulkomaalaiseen useimmiten kaupungin keskustassa yöaikaan.

Kaikkien vuosien 1995–1998 skinien tekemien rasististen rikosten tarkastelun perusteella olen rakentanut kaksi perustyyppiä: sattumanvaraisen ja koston liittyvän rasistisen teon.

Sattumanvaraisessa rasistisessa rikoksessa muutaman skinin joukko kohtaa ravintolassa tai sen ulkopuolella yhden tai useamman ulkomaalaisen. Yksi skineistä tönäisee ulkomaalaista, jolloin tämä yrittää päästä tilanteesta joko pakenemalla tai puolustautumalla. Myöhemmin kuulustelussa skinin väittävät ulkomaalaisen aloittaneen kahakan joko fyysisellä tai psyykkisellä provosoinnilla, ja oikeuttavat näin väkivallan käytön ulkomaalaista kohtaan.

Kuvatunlainen tilanne ei yleisimmin ole ennalta suunniteltu, vaan sitä konstruoi sattumanvaraisuus; sekä uhri että väkivallan käyttöön syylistyneet ovat tilanteesta sattumalta. Toimintamalli syylistyneillä on kuitenkin etukäteen tiedossa, ja sitä käytetään sopivan tilaisuuden tullen.

KOSTOON LIITTYVÄ RASISTINEN TEKO

Toisen tyyppinen rasistinen rikos liittyy ennalta suunniteltuun kostoiskuun. Ulkomaalainen uhri joutuu rikoksen kohteeksi aikaisempien tapahtumien takia. Uhri on mahdollisesti ollut todistajana

oikeudenkäynnissä, jossa skinin ovat olleet syytettynä. Joskus skinin kostavat sattumanvaraisesti kohdalle osuneille ulkomaalaisille jotakin aikaisemmin tapahtunutta yhteenottoa muiden ulkomaalaisten kanssa.

Malliesimerkki tästä on tapaus, jossa kolme skinin kohdasi kaksi etiopialaista opiskelijaa, ja pahoinpiteli toisen näistä kostoksi siitä, että jotkut ulkomaalaiset olivat skinin mukaan vahingoittaneet yhden skinin autoa. Tuolla perusteella skinin katsoivat oikeudekseen käydä vastaan tuleiden ulkomaalaisten kimpuun.

Poliisikuulustelussa skinin eivät myönnä tapausten rasistisia yhteyksiä, sillä rasistinen motiivi koventaa rangaistusta. Skinin puhuvat itsepuolustuksesta ja perustelevat tekojaan muiden, nuorempien skinin auttamisella.

SKININ KADONNEET NÄKYVISTÄ, RASISMI EI

Vaikka yhteenotot skinin ja ulkomaalaisten välillä näyttävätkin laantuneen eikä uusia ilmoituksia vakavista välien selvittelyistä ole tullut poliisin tietoon, skinin vaalima alakulttuuri ja rasismikin ovat Joensuussa tallella.

Skinin eivät esiinny enää yhtä näkyvästi kuin 1990-luvun puolivälissä, toiminta on muuttunut vähemmän huomiota herättäväksi ja ulkoisia skinintuntemerkkejä on entistä vähemmän. Tämän takia on entistä vaikeampi määrittää skinitoiminnan tämänhetkistä tilaa Joensuun alueella.

Välillä vaikuttaa siltä, että skinin ovat kadonneet maan alle Joensuun alueelta, mutta vaikutelma voi olla vääräkin. Rasismi on silti tallella. Ulkomaalaista syntyperää olevat henkilöt saavat kokea sen kar-

vaasti rikkoutuvina ikkunoina, vahingoitettuna autoina, uhkauksina ja muina häirinnän muotoina.

Poliisin ja sisäasiainministeriön selvityksen mukaan rasistinen väkivaltarikollisuus on vähentynyt Joensuun alueella. Vuonna 1997 rasistisia väkivaltarikoksia tehtiin 20, vuonna 1998 näitä oli 15 ja vuonna 1999 6. Tutkimuksessa selvitettiin myös ulkomaalaisen riskiä joutua väkivallan kohteeksi Joensuussa vuonna 1999. Ulkomaalaisten todennäköisyys tähän oli 2,6 %, kun kaikkien Joensuussa asuvien riski oli 1,0 %.

Rasistisen rikollisuuden määrittely on vaikeaa, mutta määrittelyvaikeuksista huolimatta rasististen rikosten suunta Joensuun alueella on nähtävissä. Väkivaltarikokset vähenevät ja yhä suurempi osa rasistisista rikoksista kohdistuu ulkomaalaista syntyperää olevien henkilöiden omaisuuteen.

Nimenomaan skinin osuutta näihin vuosikymmenen loppupuolen, vuoden 2000 ja 2001 rikoksiin ei ole poliisin mukaan osoitettavissa. Tekijät ovat olleet muita kuin skinejä

Pilottitakin, maihinnoussaappaiden ja Suomen lippujen kantaminen eivät yksinomaan enää ole merkkejä skinineydestä, skineille ominaisen alakulttuurin aatteen tunnistamisesta. Monet skinin ovat antaneet hiustensa kasvaa ja vaihtaneet ylleen toisenlaiset vaatteet. Vaatteet eivät (välttämättä) ole skinin aatteet. ■

Tarja Hilden-Paajanen on tutkija Karjalan tutkimuslaitoksessa. Hän tekee väitöskirjaa skinirikollisuudesta pääasiassa Joensuun kaupungin alueella vuosina 1995–1998.

Ryöstörikollisuus muuttunut Helsingin keskustassa

Ennen linnankundi kolkkasi pimeään aikaan kadunkulkijan ja otti kellon ja lompakon.

Viime vuosina lapsijoukot ovat vieneet toisilta lapsilta väkivalloin tai uhkauksella kännykän ja taskurahat. Ennen niin ryöstäjät kuin uhritkin olivat suomalaisia ja alkoholilla oli usein oma osuutensa. Nyt ryöstöjengien etninen alkuperä on kirjava ja rohkeutta saadaan joukon voimasta.

Ryöstö on joka tapauksessa edelleen vakava rikos. Ns. katuryöstöt ovat jatkuvasti Keskustan poliisi-piirin erityisen tarkkailun alaisena. Keskusta on Helsingin tärkein turistikohde ja huvittelukeskus, jossa lienee ravintola-paikkoja enemmän kuin vakituisia asukkaita. Keskusta on perinteisesti nuorison kokoontumispaikka, nyt myös maahan muuttaneiden. Näistä syistä keskustassa on erityisen hyvät olosuhteet myös rikoksille. Katuryöstöt ovat niiden ikävin ilmentymä.

Katuryöstöjen hillitsemiseksi on järjestetty vuosien kuluessa erilaisia valvontaiskuja ja projekteja. On perustettu tutkijaryhmiä ja ryöstöjen tutkintaa on keskitetty erityisesti niihin erikoistuneille tutkijoille. Mutta ryöstöjä ei ole pystytty vähentämään toivotulla tavalla. Toivottavasti kuitenkin ryöstöjen määrä

on aaltoilustaan huolimatta pystytty pitämään jotenkin kurissa.

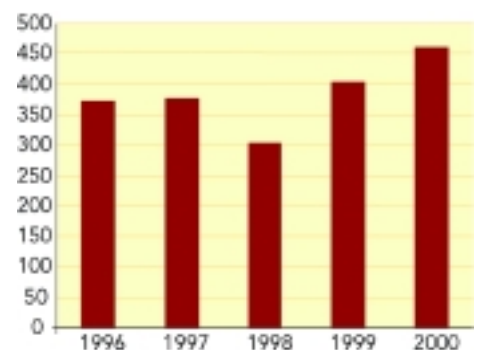
Osasyynä ryöstöjen suureen määrään on varmasti se, että syylliseksi epäillyt ovat viime aikoina olleet entistä nuorempia, usein jopa alle 15-vuotiaita. Heihin ei voida käyttää samoja keinoja kuin aikuisiin rikoksentehtäjiin, ja sen tämän päivän lapset hyvin tietävät. Ryöstelystä on tullut jengien huvi, mutta onneksi suhteellisen pienen joukon. Tämän päivän ryöstörikollisuus ei ole ratkaistavissa yksin poliisin toimin, vaan siihen tarvitaan laajaa viranomais- ja sidosryhmä-yhteistyötä.

RYÖSTÖJÄ LIIAN PALJON JA RYÖSTÄJÄT NUORIA

Nuorten tekemät ryöstöt alkoivat lisääntyä 1990-luvun alkupuolella. Aluksi jengit olivat kotimaista alkuperää, usein pe-

rinteisten vähemmistöjemme värittämiä. Vähitellen epäiltyjen joukkoon alkoi ilmaantua entistä enemmän ulkomaalaisia. Kehitys oli sikäli luonnollista, että samaan aikaan entisen Neuvostoliiton alueelta alkoi virrata Suomeen paluumuuttajia ja muualta turvapaikan hakijoita.

Monelle ympäristön muutos oli var-

Ryöstöjen määrät Helsingin keskustan alueella

Helsingin keskustan katuryöstöjen hillitsemiseksi on järjestetty vuosien kuluessa erilaisia valvontaiskuja ja projekteja.

masti melkoinen shokki. Jos kotiolosuhteet eivät olleet kehuttavat lähtömaassa, joutuivat monet lapset täällä uudessa kotimaassakin tuuliajolle. Ympärillä olivat hyvinvointimaan ulkoiset puitteet ja monet houkutukset.

Jo vuonna 1995 valtaosa keskustan ryöstöistä oli 10–18-vuotiaiden nuorten tekemiä. Jengeissä oli valtaväestömme ja

romanien lapsia, mutta entistä enemmän paluumuuttajia ja muita ulkomaalaisia. Tuolloin oltiin 400 ryöstön vuositasona.

Vähitellen Neuvostoliiton alueelta tulleet nuoret sortuivat huumeisiin. Nämä nuoret siirtyivät huumeriippuvuuden pakottamina tuottavampaan omaisuusrikollisuuteen ja heidän osuutensa ryöstöjengeissä alkoi pienentyä. Samaan aikaan

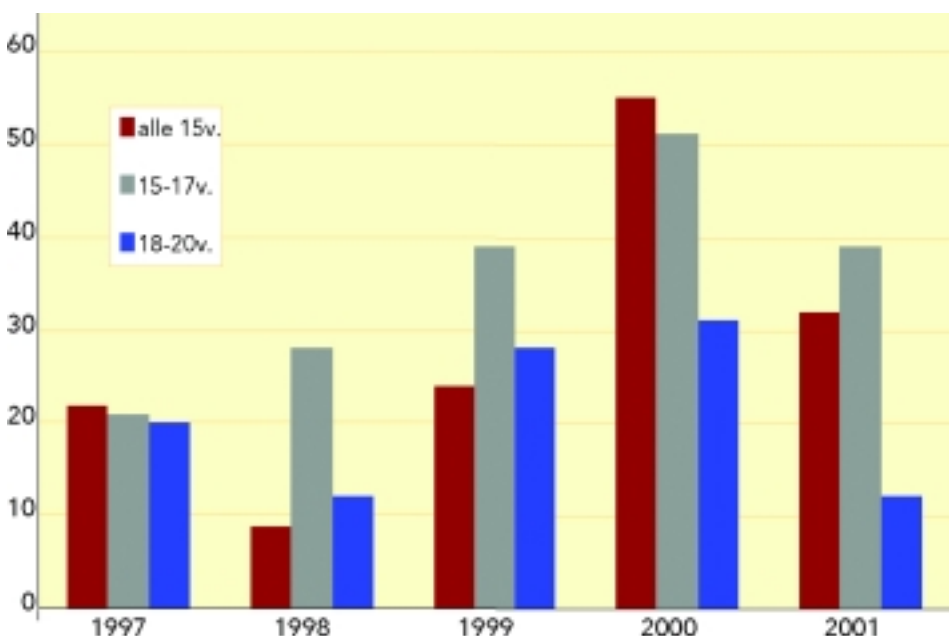
afrikkalaisten osuus alkoi nousta ja varsinkin alaikäiset somalialaiset nousivat ryöstörikollisuuden kärkeen. Monen ryöstöön syyllistyneen juuret johtavat myös Aasian maihin.

Toistuvasti ryöstöihin syyllistyviä on muutamia kymmeniä. Pahimmillaan alle 15-vuotiaalla saattaa olla tilillään toista kymmentä ryöstöä, josta hän on jäänyt kiinni. Todellinen määrä on varmasti moninkertainen.

Vuosina 1999 ja 2000 alaikäiset somalinuoret nostivat ryöstöluvut huippuunsa. Kotimaassaan somalialaisilla oli selkeät käyttäytymissäännöt. Vanhempien kunnioitus ja yhteisön oma sisäinen kontrolli ohjasivat lapset oikealle tielle eikä siinä tarvittu poliisi- tai muita viranomaisia. Täällä kaikilla ei edes ollut vanhempia tai muita huolenpitäjiä omassa yhteisössään, ja samalla suomalainen ympäristö tarjosi tulokkaille huonoimmat käyttäytymismallinsa. Kun muutakaan tekemistä ei ollut, rikoksista tuli monille harrastus.

UHRIT OVAT NUORIA SUOMALAISIA

Kun ryöstöjen tekijät alkoivat nuortua, myös rikokset kohdistuivat entistä nuorempiin. Vielä kymmenen vuotta sitten kotimainen ryöstöjengi ryösti yleensä aikuisen miehen. Nykyisin nuorten teke-

Ryöstöihin syyllistyneet nuoret iän mukaan ensimmäisellä vuosipuoliskolla 1997–2001. Kuvio koskee 1.1.–30.6. välistä aikaa, jotta lukuja voidaan verrata vuoteen 20001.

→mä ryöstö kohdistuu toiseen nuoreen.

Uhriksi valikoituu useimmiten yksinäinen tai yhden kaverin seurassa oleva nuori, joka pakotetaan joukon voimalla luovuttamaan vähäinen omaisuutensa. Rikokseen ei juuri liity vakavaa väkivaltaa eikä siinä yleensä synny vammoja. Kun jengissä on 4–8 jäsentä ja vaatimusta tehostetaan vielä tönimisellä, potkuilla, nyrkiniskuilla tai puukotusuhkauksilla, ei yksinäisellä nuorella ole muuta mahdollisuutta kuin alistua jengin tahtoon.

Joka kolmas keskustan ryöstö kohdistui 15-vuotiaaseen tai nuorempaan ja lähes yhtä usein ryöstäjät olivat alle 15-vuotiaita.

Vuonna 2000 tilanteen oltua pahimmillaan arvioimme, että joka kolmas Helsingin keskustan ryöstö kohdistui 15-vuotiaaseen tai nuorempaan ja lähes yhtä usein ryöstöjengissä oli alle 15-vuotiaita. Kaksi kolmesta ryöstöstä oli ulkomaalaisten tekemiä. Ryöstön uhri oli lähes aina (94 %) kansallisuudeltaan suomalainen.

Arvoltaan ryöstön saalis on yleensä aivan mitätön. Yleisin esine on kännykkä. Varsinkin ulkomaalaiset ryöstävät juuri kännykän, jolla voidaan hetken ajan soittaa toisen laskuun tai joka voidaan myydä muutamalla kympillä pimeille markkinoille. Lisäksi ryöstetty nuori menettää vähäiset taskurahansa.

Perinteisessä aikuisten tekemässä ryöstössä on saaliina useimmiten lompakko kortteineen. Kortteja käyttämällä aiheutetaan uhrille suuriakin vahinkoja. Aikuisten välisessä ryöstössä väkivalta on raju ja aiheuttaa useammin vammoja. Näiden rikosten määrä keskustassa on onneksi vähäinen.

YHTEISTYÖSTÄ RATKAISUJA

Koska ryöstö on vakava rikos, poliisin on toimenpiteillään se myös osoitettava ja käytettävä lain antamia keinoja. Kun

kyseessä ovat lapset, usein alle 15-vuotiaat, poliisin keinot ovat rajalliset. Poliisin ohella sosiaaliviranomaiset ovat yrittäneet tehdä voitavansa. Jokaisesta nuoresta rikoksentehtäjästä on mennyt heille tiedot kuten säännökset edellyttävätkin. Eri viranomaisten erillinen työ ei kuitenkaan ole voinut hillitä ryöstelyä.

Viime aikoina Keskustan poliisipiirissä on päästy hyvään yhteistyöhön sosiaaliviranomaisten, vapaaehtoisryhmien ja nuorisopaikkoja ylläpitävien yhteisöjen ja yrittäjien kanssa. Suhteet ovat avoimet ja tarpeen mukaan voimme istahtaa saman pöydän ääreen pohtimaan yhteisiä asioita. Kuitenkin niin, että kukin muistaa oman roolinsa.

Vapaaehtoisjärjestöt ovat viime vuosina entistä enemmän tehneet ennalta ehkäisevää katutyötä nuorten parissa. Esimerkiksi Non Fighting Generation ry. tekee näkyvää katutyötä nuorten joukossa väkivallan estämiseksi. Näissä partioissa ovat edustettuina monet kansalaisuudet ja niillä on hyvät mahdollisuudet päästä kosketuksiin erilaisten etnisten nuorisoryhmien kanssa.

PARHAIMMAT TULOKSET SOMALINUORTEN KANSSA

Viimeisen vuoden aikana parhaimpia tuloksia on saatu aikaan somalinuorten parissa. Syksyllä 2000 kaupungin sosiaaliviraston palvelukseen tuli somalialainen työntekijä, joka on todella ottanut asiakseen somalinuorten ongelmat. Myös somaliyhteisö on itse paneutunut nuorten ongelmiin.

Tänä vuonna somalinuorten osuus onkin ryöstörikoksissa romahtanut. Tämä osoittaa, että ongelmaan voidaan vaikuttaa ennakkoluulottomalla yhteistoiminnalla, jossa ovat mukana paitsi viranomaiset ja totutut sidosryhmät myös ne, joita ongelma koskee.

Tänä vuonna sosiaalivirasto palkkasi toisen, ”etnisen sosiaalityöntekijän”, jonka tehtävänä on nimikkeensä mukaisesti toimia etnisten ryhmien parissa. Nyt Keskustan poliisilla on käytettävissään aina tietyt sosiaalityöntekijät, kun joku maahanmuuttajanuori on mukana rikoksessa. ■

Ylikomisario Olli Yliskoski työskentelee Helsingin Keskustan poliisipiirissä.

Poliisin

Kun avioliitto on muualla Euroopassa kansalaisten mielestä luotetuin instituutio, Suomessa se on poliisi. Näin todetaan Valittujen Palojen keväällä julkaisemassa kansainvälisessä lukijatutkimuksessa. Useat muutkin viime vuosina tehdyt tutkimukset ja kyselyt osoittavat kiistatta, että yli 90 prosenttia suomalaisista luottaa poliisin toimintaan, jopa nuoriso.

Tilanne on kansainvälisesti ainutlaatuinen ja kansallisestikin ainutkertainen poliisin historiassa. Vaikkakaan vastaavia kyselyjä ei 1960- ja -70-luvulla tehty, tuolloin uransa aloittaneet poliisit ainakin muistavat, että poliisin imago ei ollut läheskään yhtä hyvä. Miksi poliisiin luotetaan niinkin paljon ja miten poliisi voisi säilyttää luottavuutensa?

Voisi kuvitella, että poliisilla, joka arkipäivän työssään vuosittain kohtaa kansalaisen kasvokkain miljoonia kertoja, usein vihamielisessä ilmapiirissä, olisi juuri suuri vaara pistemenetyksiin. Vai onko poliisilla juuri tuosta syystä on ollut mahdollisuus muuttaa näkyvällä tavalla toimintatapaansa virkavallasta ihmisiä lähellä olevaksi, palvelualttiiksi ammattikunnaksi.

Poliisin työ on myös tullut entistä tutummaksi elokuvien ja television kautta ja lehdistön kirjoittelussa rikokset ja häiriöt ovat yhä keskeisemmässä asemassa. Kiistämättä poliisi on saanut median ja viihdeteollisuuden kautta mainosta työlleen, mutta on tosiasia, että poliisi itsekin on tehnyt paljon työtä ansaitakseen luottamuksen ja parantaakseen ammattikuvaansa.

Kirjoittaja on poliisijohtaja sisäasiainministeriössä.

luotettavuudesta

Poliisikoulutusta on lisätty ja kehitetty sekä eettisiä arvoja kirkastettu. Niin poliisin peruskoulutuksen kuin päällystökoulutuksenkin kesto on kolminkertaistunut 30 vuoden kuluessa, koulutuksen sisältö on monipuolistunut, uusien poliisien rekrytointi on onnistunut hyvin ja poliisiammatti on ollut houkutteleva ja kilpailukykyinen nuorten keskuudessa.

Koulutuksessa on erityisesti painotettu ihmisoikeuksia, palveluaittuitta, asiallisuutta, oikeudenmukaisuutta ja muita poliisityön eettisiä arvoja, kuten korruption vaaroja. Korruptiotapausten ilmitulo olisi missä instituutiossa tahansa vakava isku sen luotettavuudelle. Tässä suhteessa suomalaiset voivat olla ylpeitä, sillä tuoreen tutkimuksen mukaan Suomi on vähiten korruptoitunutta maa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla.

Korruptiota tutkittaessa on arveltu, että tärkein sitä estävä tekijä on yhteiskunnan läpinäkyvyys. Suomessa kansalaisilla on ollut mahdollisuus ja lakiin perustuva oikeus saada laajalti tietoonsa viranomaisten päätökset ja myös valmisteilla olevat asiat. Virkamiesten toiminnasta voi kannella esimiehille tai yleisille oikeudenvälvoille taikka saattaa asia oikeuden ratkaistavaksi. Poliisin tekemäksi epäillyt rikokset tutkitaan syytäjän johdolla ja media seuraa tarkoin virkamiehiin kohdistuvien epäilyjen käsitteilyä tuomioistuimissa.

Poliisin toiminnasta on vuosittain tehty noin 500–600 kantelua, joista valtaosa on koskenut tehdyn rikosilmoituksen esitutkintakynnyksen ylittymistä. Luvut eivät ole suuria suhteutettuna poliisin vuosittaisiin kansalaiskontakteihin ja

vain muutamat kantelut ovat vuosittain johtaneet huomautusta ankarampiin oikeustoimiin.

Laaja julkisuusperiaatteen omaksuminen ja yhteiskunnan avoimuus on luonteenomaista Euroopassa lähinnä pohjoismaille, mutta siitä huolimatta poliisi ei ole muissa pohjoismaissa yhtä luotettu kuin Suomessa.

Korruptiosta puhuttaessa on kuitenkin muistettava, että se on vakava tulevaisuuden uhka maailman talouden kansainvälistyessä ja huume- sekä ihmiskalakuljetuksen kerätessä valtavia voittoja. Väitetään, että esimerkiksi Venäjän mafia käyttää puolet rikollisista tuloistaan virkamiesten ja muiden sopivien tahojen lahjontaan.

Suomessa toimii tällä hetkellä noin 20 ammattimaiseksi luokiteltua rikollisryhmää, joilla useilla on kansainvälisiä yhteyksiä. Siksi on tärkeää, että myös Suomessa viranomaisten sisäisillä turvallisuustoimilla pystytään tehokkaasti torjumaan rikollisten soluttautumista yhteiskuntaan. Torjuntatoimiin voidaan lukea myös huolehtiminen viranomaisten kilpailukykyisestä palkkaustasosta.

Poliisin luottamuksen lisääntymiseen on kuitenkin ehkä eniten vaikuttanut se, että olemme voineet Suomessa elää demokraattisessa oikeusvaltiossa, jossa yhteiskuntasuhteet eivät ole viime vuosikymmeninä vakavasti kärjistyneet. Mellakan torjuntaan koulutettuja poliiseja ei juurikaan ole tositoimissa tarvittu. Peruselämisen turvaava, oikeudenmukainen sosiaali- ja terveysjärjestelmä ja noudatettu yhteiskuntapolitiikka on merkittävästi helpottanut poliisin työtä.

Rikollisuus ei ole ilmeisesti lisääntynyt kansalaisten enemmistön sietokykyä

nopeammin ja turvallisuuden taso on ollut kansainvälisesti hyvä. Näin Suomen poliisi on kyennyt, ainakin kohtuullisesti, selviämään tehtävistään ja velvollisuuksistaan noin puolet vähemmällä henkilöstöllä kuin poliisi keskimäärin muissa EU-maissa.

Poliisin luotettavuuteen ovat vaikuttaneet monet tekijät. Poliisi on muuttanut toimintatapaansa, lisännyt koulutusta, vaalinut imagoaan ja ansainnut asiakaskontakteissaan ammattitaidollaan enemmän luottamusta kuin ennen. Samaan aikaan yhteiskunta on kehittynyt poliisinkin kannalta suotuisaan suuntaan. Media ja viihdeteollisuus ovat tiedostamattaan luoneet turvallisuuden kaipuuta ja ammattimainen, kansainvälinen rikollisuuskin on vasta nyt jalkautumassa Suomeen huumeiden myötä. Otolliset olosuhteet yhdessä poliisin omien toimien kanssa ovat siis yhdessä luoneet perustan luottamukselle.

Poliisin toiminnan kannalta kansalaisten tuki ja luottamus ovat välttämättömät edellytykset hyville tuloksille, mikä on todettu myös poliisin tulevaisuuden viisiossa. Siksi on tärkeää, että poliisi tunnistaa ne yhteiskunnalliset ja muut syyt, joihin luottamus perustuu, ja pystyy toimimaan siten, että luottamus säilyy tulevaisuudessakin. Sama pätee tietysti muidenkin viranomaisten toimintaan, erityisesti oikeusviranomaisien. Olisin varsin tyytyväinen, jos tämä kirjoitus kirjoittaisi Haaste-lehden palstoille asiasta muitakin kirjoituksia ja näkemyksiä. ■

Nuori lainriikkoja – kuinka nuori

Lapsen rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana ja lainsäätäjän erityisvastuu nuoresta päättyy tämän täytettyä 18 vuotta. Joiltakin osin erityiskohtelu ulottuu 18–20-vuotiaiden ikäryhmään. Seuraamuksista päätettäessä ratkaiseva on rikoksen tekohetki, ei onko teostaan edesvastuuseen joutunut enää alaikäinen vai ei.

Järjestelmä on osin epäonnistunut ja ikäraajat ovat sopimuksenvaraisia, eivät luonnonlakeja. Vieroksun sellaista ajattelua, että ikärajoihin ei saa koskea, koska ne ovat traditiota.

Karsastan myös populistista ikäraja-keskustelua. Sitä kehystää ”halki, poikki ja pinoon” -mentaliteetti: Ehdotetaan toistuvien aikavälein yhden lain (rikoslain), yhden luvun (3 luku), yhden pykälän (3:1), yhden momentin (3:1.1; L 1940/263) yhden yhdyssanan (viittätoista) ensiosan korvaamista toisella sanalla (neljä-, kolme- tai kaksi-). Näin katsotaan, että ”asia” on saatu hoidelluksi pois päiväjärjestyksestä.

Olen tästä toista mieltä. Mielestäni ikärajasääntelystä puhuminen edellyttää kolmiportaista marssijärjestyttä. Ensiksi huomio on aiheellista kohdistaa lasten ja nuorten elämään, sen jälkeen seuraamusjärjestelmiin ja vasta sitten ikärajanormituksen sisäisiin kysymyksiin.

IKÄRAJAT LASTEN JA NUORTEN ELÄMÄSSÄ

Todellisuutta voidaan luonnollisesti jäsentää mitä erilaisemmin tavoin. Tässä nostan esiin neljä ulottuvuutta: nuorten varttuminen, varhainen puuttuminen,

syy-seuraussuhteet ja ongelmien toisiinsa kietoutuminen.

Rikosoikeudellisesti ladatut ikäraajat heijastelevat huonosti todellisuutta, jossa lapset ja nuoret varttuvat fyysisesti ja psyykkisesti sekä tiedollisesti ja sosiaalisesti. Fyysisesti ja tiedollisesti nykyajan lapset kehittyvät nopeammin kuin aiemmin. Psyykinen kehitys käy ilmeisesti tasatahtia ikäpolvesta toiseen. Sosiaalisesti monet nuoret varttuvat hitaam-

Rikosoikeudellisesti ladatut ikäraajat heijastelevat huonosti todellisuutta, jossa lapset ja nuoret varttuvat.

min kuin sanokaamme 1960- ja 1970-luvulla. Opiskelun kesto on pidentynyt, työelämään siirrytään vanhempana kuin aiemmin, poliittinen kiinnostus herää aiempaa myöhemmin, vanhemmuus astuu areenalle vasta kun naisen biologinen kello alkaa tikittää ja niin edelleen.

Väittämistä voidaan perustellusti olla eri mieltä, mutta ei siitä, että ikärajasääntely on jollain tavalla ankkuroitava elämänkaareen vaikuttaviin yksilöllisiin ja yhteisöllisiin tekijöihin. Niistä tehtävät havainnot voivat puolestaan perustua tutkimustietoihin tai itse kunkin jokapäiväisiin huomioihin. Ne voivat liittyä esimerkiksi varhaiseen puuttumiseen.

Varhainen puuttuminen on päivän

sana. Akatemiaprofessori Lea Pulkkinen on toiminut sen julistajana jo pidempään. Pulkkinen tutkimuksia voidaan popularisoida seuraavaan tapaan.

Asosiaalisen käyttäytymisen ensioireet ovat nähtävissä jo alle 10-vuotiaiden käyttäytymisessä. Passiivisena pysyttäytyäessä usein käy niin että epätoivottavina pidettävät piirteet voimistuvat iän myötä. Lapsen henkinen pahoinvointi, syrjäytyminen ja mm. aggressiivisuus lisääntyvät vuosi vuodelta. Nuori syyllistyy entistä moitittavampiin rikoksiin, minkä seurauksena uusintarikollisuus muodostuu osaksi jokapäiväistä elämää.

Pulkkinen ei vähättele yksilöllisten valintojen osuutta elämänkaaren muotoutumisessa. Hän vain painottaa sitä, että vaikka yksilöllisellä tasolla ihminen on niin hyvässä kuin pahassa itsemääräävä henkilö, tilastolliset säännönmukaisuudet ovat kiistattomia. Pitkällä aikavälillä huonot ennusteet muuttuvat valitettavasti usein todeksi.

Myös nopea puuttuminen on päivän sana. Puuttuminen voi kohdistua lapsiin, jotka eivät ole rikosoikeudellisesti vastuunalaisia yhtä hyvin kuin rikosoikeudellisesti teoistaan vastuussa oleviin nuoriin. Heidän kausaliteettien tajunsa on vaillinaisempi kuin se on aikuisilla.

Jos tekojen ja niihin reagoinnin välinen aika muodostuu pitkäksi, nuori ei välttämättä laisinkaan miellä syy-seuraussuhteita. Pikemminkin hän kokee teon ja siitä koituvan seuraamuksen toisistaan irrallisina. Hänestä kysymys ei ole lainvastaisesta käyttäytymisestä koitu-

vasta seuraamuksesta vaan epäoikeute-
tusta menettelystä. Nuori saattaa kos-
taa itseensä suunnatun ”vääryyden”:
jos kerran rangaistaan, on oikeutettua
tehdä vastaisuudessa teko, joka on
suhteessa rangaistukseen.

Tämäntyyppinen ajattelumalli voi tun-
tua epäloogiselta ja perin eriskummalli-
selta. Mutta näin nuori saattaa ajatella.
Nuoren subjektiivisia kokemuksia ei sovi
sen enempää vähätellä kuin arvostella-
kaan. Tunteet ovat totta.

Sama koskee lasten ja nuorten oireh-
timistapoja. Huhtikuussa 2000 julkaistun
lasten- ja nuortenpsykiatrisen tutkimuk-
sen mukaan on jonkinasteisia mielenter-
veyden häiriöitä on vajaalla viidennek-
sellä alaikäisistä, joista osan käyttäyty-
minen on tulkittavissa asosiaaliseksi. Se
ilmenee yksittäisellä lapsella tai nuorel-
la usein samanaikaisesti päihteiden ja
huumeiden käyttönä, koulunkäynnin lai-
minlyöntinä, aggressiivisuutena, sosiaa-
lisista ja oikeudellisista normeista piit-
taamattomuutena sekä rikoksiin syyllis-
tymisenä. Kysymys on kombinaatioista,
ei puhtaasti rikosoikeudellisesti arvioita-
vasta yksittäisteosta, jolla ei ole sidelan-
kaa mihinkään muuhun nuoren elämää
varjostavaan seikkaan.

SEURAAMUSJÄRJESTELMÄ EI SUUNNITeltu NUORIA VARTEN

Aikuisia varten suunniteltu rikosoikeu-
dellinen seuraamusjärjestelmä istuu pe-
rin kehnosti lasten ja nuorten todellisuu-
teen. Nuorisorangeistusta lukuun otta-
matta Suomessa ei ole erityisesti alaikäi-
sille tai nuorille henkilöille suunnattua
seuraamusjärjestelmää.

Sen sijaan on olemassa monia seu-
raamusjärjestelmiä, joiden piiriin vali-
koidutaan sattumanvaraisesti ja jotka
perustuvat koko lailla erilaisiin lähtökoh-
tiin. Toisiinsa pitkälti rinnastuvissa tilan-
teissa joku voi joutua tai päästä lasten-
suojelellisen järjestelmän piiriin, toinen
terveydenhuollon asiakkaaksi ja kolmas
vastaajaksi rikosprosessiin. Kriteerit
määräytyvät osin alueellisin ja osin so-
siaalisin perustein.

Pienissä kunnissa ei päädytä kalliisiin
lastensuojelullisiin interventioihin. Niiden
sijaan turvaututaan mieluummin rik-
osoikeudellisiin toimenpiteisiin, koska
on halvempaa määrätä nuorelle ehdol-

linen rangaistus kuin järjestää hänelle
kallis sijaishuoltopaikka. Suurimmissa
kunnissa ”rikkaiden” lapset ohjataan
(yksityissektorin) terveydenhuollon pal-
velujärjestelmän pariin, kun taas ”köyhi-
en” jälkeläiset saavat nauttia sosiaali-
palveluista tai rikosoikeudellisista seu-
raamuksista.

Mainituista kombinaatioista toisin
sanoen valitaan jokin yksittäistekijä, ku-
ten päihdeongelma, mielenterveyden
häiriö tai rikokseen syyllistyminen. Näin
meneteltäessä kudelman muut osateki-
jät painetaan taka-alalle. Näkyvästä teh-
dään tietoisesti näkymätöntä.

Kuvaus on kärjistetty ja sellaiseksi tar-

Tulisi miettiä, minkälainen ideaalinen seuraamusjärjes- telmä olisi sekä sisällöllisesti ja prosessuaalisesti että toi- minnallisesti ja alueellisesti.

koitettukin. Kuitenkin se tuo esiin kaksi
tärkeää näkökohtaa. Mahdollisia uudis-
tuksia tehtäessä on ensiksi aiheellista
katsoa, minkälaisessa todellisuudessa
asosiaaliset lapset ja nuoret lainrikkojat
elävät ja varttuvat. Sen jälkeen lienee
paikallaan tutkailla, missä suhteessa eri-
laiset seuraamusjärjestelmät ovat paitsi
todellisuuteen myös keskenään. Tällöin
tulisi miettiä, minkälainen olisi ideaali-
nen seuraamusjärjestelmä sisällöllisesti
ja prosessuaalisesti sekä toiminnallisesti
(vrt. salassapito; tiedonkulku) ja alu-
eellisesti (kattavuus; yhdenvertaisuus).

Ikärajasääntelyn pohdinnan vuoro al-
kaa olla vasta kun tämäntyyppinen kes-
kustelu on käyty.

SEURAAMUSJÄRJESTELMIEN VAIKUTUS IKÄRAJASÄÄNTELYYN

Ikärajanormituksella ja seuraamusjärjes-
telmällä on kaksoissidos, ilman toista ei
ole toista. Lainvalmistelun kannalta lie-
nee sanomattakin selvää, että ensiksi
tulee kohdistaa huomio seuraamusjär-
jestelmiin ja vasta sitten ottaa kantaa,
miten ne vaikuttavat ikärajasääntelyyn.

Tällöin kysymys ei ole yksin siitä, pu-
dotetaanko rikosoikeudellista vastuu-
ikärajaa vai ei. Yhtä hyvin ikärajoja voi-
daan nostaa. Viitataan lakiin nuorisoran-
gaistuksen kokeilusta. Se on hyvä kokei-
lu, ja sitä sääntelevä laki on hyvä laki.
Yksi perustava puute laissa kuitenkin
mielestäni on. Sitä sovelletaan pelkäs-
tään 15–17-vuotiaina rikoksiin syyllisty-
neisiin. Mikään ei estä laajentamasta
nuorisorangeistusta ikäryhmään 18–20-
vuotiaat. Ratkaisevaa merkitystä ei tule
antaa sille, että yleinen täysi-ikäisyysra-
ja sattuu olemaan 18 vuotta.

Vastaavasti alaikärasääntely voi-
daan ottaa vapaaseen harkintaan – ei-
hän 15 vuotta ole mikään maaginen ikä.
Tätä osoittaa jo lapsioikeudellinen pu-
hevaltaikäraja, siis 12 vuotta. On eris-
kummallista väittää, että ”lapsioi-
keudellisesti” lapset kehittyvät fyysisesti
ja tiedollisesti eri tavoin kuin ”rikos-
oikeudellisesti”. He kehittyvät tietysti
samalla tavoin siitä riippumatta, mitä eri
laeissa ikärajoista säädetään tai mihin-
kä oikeuden osa-alueeseen normitus
sisältyy.

Oleennaista on, mitä tietystä ratkaisus-
ta seuraa. Jos esimerkiksi seuraamukse-
na on pakollinen sovittelu, vastuukära-
jaa voidaan vapaasti pudottaa niin, että
se toteuttaa varhaista ja nopeaa puut-
tumista. Mikäli taas seuraamuksena on
ehdollinen rangaistus tai ehdoton vapa-
usrangaistus, 15 vuoden ikärajasta on
edelleenkin pidettävä kiinni.

Nyt ikärajojen osalta ratkaiseva on ri-
koslakirikoksen tekohetki eikä se onko
teoistaan edesvastuuseen joutunut
enää alaikäinen vai ei. Mutta mikä estää
lähtemästä siitä, että tiettyjen seura-
musten osalta ratkaisevana ajankohta
onkin päätöksentekohetki. Esimerkiksi
toimenpiteistä luovuttaessa merkitystä
voitaisiin antaa nuoren käyttäytymiselle
rikoslakirikokseen syyllistymisen jälkeen.
Silloin arvioitaisiin myös nuoren psyko-
sosiaalista ikää eikä hänen biologista
ikänsä yhden päivän tarkkuudella.

En kehittele teemaa tämän pidem-
mälle. Haluan vain, että ikärajakeskuste-
lua alettaisiin käydä vapaasti ja lähdet-
täisiin siinä eri suunnalta kuin juridiikan
halonhakkaajat ehdottavat. Yksittäiseen
lainkohtaan lyötäessä lastuja vain lente-
lee taivaan tuuliin. ■

Kirjoittaja on yliopettaja Vankeinhoidon koulutuskeskuksessa.

Toimiiko rikoksentekijöiden kuntouttamisessa mikään?

Keskustelu rikoksentekijöiden ja vankien uudeltaisesta kuntouttamisesta on vilkastunut myös Suomessa ja lokakuussa aiheesta järjestetään tärkeä kansainvälinen seminaari. Kuntoutusajatuksen ongelmakohtien esiin nostaminen ei tarkoita sen hylkäämistä, päinvastoin.

Usein teesin ”nothing works” esittäjäksi mainitaan Robert Martinson. Teesin mukaan mikään menetelmä ei toimi rikollisten ja vankien kuntouttamisessa lainkuuliaisiksi kansalaisiksi.

Vuonna 1974 ilmestyneessä artikkelissaan ”What works – questions and answers about prison reform” Martinson ei kuitenkaan väittänyt, että mikään ei toimisi. Joissain tutkimuksissa oli havaittu vähäistä positiivista vaikutusta uusintarikollisuuteen. Mutta hänen jälkiarvionsa pyrki kuitenkin romuttamaan sen uskomuksen, että tuolloiset yksilölliset kuntoutusmenetelmät olisivat merkittävästi vähentäneet uusintarikollisuutta.

Martinson tiivistä: ”Saattaa olla..., ettei parhainkaan koulutus tai psykoterapia voi voittaa tai edes huomattavasti vähentää rikoksentekijöiden voimakasta taipumusta jatkaa rikollista käyttäytymistään. Nykyiset hoito-ohjelmamme perustuvat teoriaan rikollisuudesta ’sairautena’ – siis jonain ulkoisena ja epänormaalina yksilössä ja sellaisena joka voidaan oletettavasti parantaa. Tämä teoria saattaa olla hyvin virheellinen sen vuoksi, että se aliarvioi tai itse asiassa kieltää sekä rikoksen normaalisuuden yhteiskunnassa että sen, että suuri osa

rikoksentekijöistä on persoonaltaan normaaleja. He ovat rikollisia, jotka vain vastaavat yhteiskuntamme tosiasioita ja olosuhteita.”

Rikollisuus on monimutkainen sosiaalinen ilmiö, jota ei voida kokonaan palauttaa yksilön psyykkiseen taustaan, eikä kriminologia keskity vain yksilövalintaan.

Martinsonin näkemyksiä arvioitaessa on myös muistettava, mitä menetelmiä oli käytössä 1960–1970-lukujen vaihteissa. Martinsonin meta-arvioinnin kohteena olivat mm. koulutus, yksilöterapia, ryhmäterapia, miljööterapia, lääkahoito ja vapaudessa tapahtuva valvonta. Ja tänä päivänä väitetään, että juuri nämä menetelmät eivät oikein toimi. Esimerkiksi kognitiivis-behavioraalisia tai terapeuttiseen yhteisöön perustuvia menetelmiä oli tuolloin käytössä hyvin vähän.

Martinson pohti myös riskiarviointien merkitystä rangaistusjärjestelmässä. Joidenkin mielestä tekokeskeisyydestä tulisi luopua ja rangaistus tulisi yhä enemmän määrätä henkilön uusimisriskin ja psykologisesti testatun vaarallisuuden mukaan. Loogista tällöin olisi, että nuori, päihdeongelmainen, moninkertainen autovaras tuomittaisiin huo-

mattavan pitkään vankeusrangaistukseen, mutta keskiluokkainen mustasukaisuusmurhan tekijä voitaisiin vapauttaa piankin tai tuomita vain kriminaalihuollon valvontaan. Tässä Martinson puolustaa rikosoikeuden klassista ajatusta. Teon moitittavuuden tulee olla rankaisemisen peruslähtökohta.

Keskeinen kysymys nousee myös evaluointiperusteista: miten toiminnan tuloksia arvioidaan? Tätä ongelmaa valottaa amerikkalaisten William McCordin ja Jose Sanchezin klassinen tutkimus, jossa arvioitiin kahdesta erityyppisestä koulukodista valmistuneiden nuorten jatkokomennestymistä.

Wiltwyck-koulua pidettiin 1950-luvulla edistyksellisenä kouluna, jossa käytettiin ajanmukaisia nuorisirikollisten kuntoutusmenetelmiä. Se tarjosi hyvin organisoidun ympäristön, joka pyrki välttämään rankaisevaa käsittelyä ja kasvattamaan itsetuntoa. Tutkijat vertasivat sitä Lymanin kasvatuslaitokseen, joka oli perinteinen rangaistussuuntautunut laitos, käytännössä tavanomainen nuorisovankila. Nämä kaksi laitosta olivat perusfilosofialtaan niin kaukana toisistaan kuin vain voi olla.

Kuntoutusohjelmilla on paikkansa, mutta milloin niiden paikka on vankilan muurien sisällä ja milloin niiden ulkopuolella. Tätä strategista keskustelua ei Suomessa ole käyty riittävästi.

Ensimmäisenä viitenä vuonna Wiltwyckin entisillä oppilailla rikosuusiminen oli selvästi vähäisempää kuin Lymanin. Näytti selvästi siltä, että Wiltwyckin kuntoutussuuntautunut käsittely oli paljon onnistuneempi kuin Lymanin rangaistuskeskeinen ohjelma. Se oli jopa toiminut sellaisilla nuorilla, jotka oli määritellyt psykopaateiksi tai impulsiivisen aggressiivisiksi.

Viiden vuoden jälkeen Wiltwyckin oppilailla alkoi kuitenkin ilmetä vakavia ongelmia poliisin kanssa. Samoihin aikoihin taas Lymanin oppilaiden rikollisuus alkoi vähetä. Tutkijoiden mukaan Wiltwyckin oppilaiden kohonnut uusintarikollisuus keskittyi melkein kokonaan mustiin ja espanjalaisperäisiin. Lymanin oppilaista valtaosa oli valkoisia, joiden oli helpompi sijoittua takaisin yhteiskuntaan ja löytää pysyvä työpaikka.

Wiltwyckin kuntoutusohjelmat siten toimivat, mutta ne eivät voineet estää oppilaiden ajautumista rikoksiin, koska laillisia menestymiskeinoja ei ollut ja heidät työnnettiin koulusta takaisin rikollisuutta ylläpitävään ympäristöön.

Keskustelussa alettiinkin yhä enemmän korostaa sitä, että ohjelmien toimimisen kannalta oleellista on se, missä olosuhteissa niitä pannaan toimeen, ei aina niinkään ohjelmien sisältö. Tulokset voivat myös alkaa näkyä vasta pitkän ajan kuluttua ja tätä muutosta eivät välittömästi tehdyt arviointimittaukset tavoita.

Nykyinen näkemys lienee, että "appropriate works" eli sopivalla kuntoutuksella saadaan aikaan joidenkin rikoksentehtävien osalta oikeissa olosuhteissa myönteisiä tuloksia. Yleistä rikollisuuden hoitomenetelmää ei kuitenkaan ole löydetty. Mutta välttääkö tämä uusi kriminaalipolitiikan hoitoideologia ne sudenkuopat, joihin vanha hoitoideologia 1800- ja 1900-luvulla pahasti

kompastui? Ei ole uskottavaa ajatella, että mitään riskejä ei ole, koska "tiede on kehittynyt".

Entä miten laajalle voi yleistää monessa tutkimuksessa saadun tuloksen, että kognitiivis-behavioraaliset menetelmät vähentävät alttiutta rikosuusimiseen joidenkin rikoslajien ja rikoksentehtävien osalta? Joillakin rikollisuuteen liittyvä korjattavissa olevaa ajattelutaitojen puutetta ja arvoväärityksiä, mutta emme voi yleistää, että rikollisuus yleensä johtuisi näistä. Uudet toimintaohjelmat eivät mullista kriminologian teoriaperusteita.

Toinen kysymys on yksilön ja sosiaalisen välinen suhde. Kuntoutusohjelmat työskentelevät paljolti yksilötasolla, ja niin niiden tuleekin. Näkökulma voi tällöin kuitenkin kaventua perinteiseksi ajatusvirheeksi, että rikollisuus on vain yksilötason poikkeavuutta. Muutokset yhteiskunnan rakennetekijöissä voivat kuitenkin dramaattisesti muuttaa rikollisuustasoa.

Kuten Martti Lehti (Haaste 1/2001) osoitti, rakenteelliset muutokset ovat aiheuttaneet Suomessa henkirikosaaltoja, joita ei voi selittää vain yksilötason psykologialla. Tukholman yliopiston kriminologian professori Jerzy Sarniecki on todennut, että yhteiskuntapoliittiset tekijät, eivät hoitoideologiat, ovat keskeisiä, jos halutaan vaikuttaa rikollisuuden tasoon. Suhteellisen pienikin muutos alkoholipolitiikassa lisää väkivaltarikosten määrää monin verroin siihen vaikutukseen, mikä väkivaltaa ehkäisevillä toimintaohjelmilla on. Kyseessä on Wiltwyck-koulun syndrooma.

Kriminologiseen keskusteluun kysymykset köyhyydestä ja sosiaalisesta asemasta ovat palaamassa taas kerran. John Hagan ja Bill McCarthy ovat hyödyntäneet "sosiaalisen pääoman" käsitettä tutkiessaan nuorten katurikolli-

suutta ja asunnottomuutta Torontossa ja Vancouverissa. Sosiaalinen pääoma on sitä hyvää, mitä normaalioloissa saamme normaalien sosiaalisten verkostojen kautta. Sen puute lisää oleellisella tavalla alttiutta varkauksiin, prostituutioon ja huumekauppaan. Olen itse Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä (1/2001) pohtinut sen merkitystä suomalaisen henkirikollisuuden biososiaalisten taustojen ymmärtämisen kannalta.

Jos uudet kuntoutusohjelmat osoittavat toimivuutensa, niin voimmeko sanoa, että "prison works", minkä kuulee mm. Britanniassa yhä useammin? Siitä nimittäin seuraa johtopäätös, että tuota järjestelmää tulisi käyttää oleellisesti enemmän. Huomattavasti suurempi osa rikoksentehtävistä tulisi laittaa vankilaan ja heitä tulisi siellä pitää nykyistä pidempään. Tämä oli vanhan hoitoideologian keskeinen ajatus.

Pohjoismaissa on perinteisesti ajateltu, että vankila on välttämätön rankaisumuoto, mutta sen käyttöä tulee rajoittaa "vain välttämättömään", koska sen monet haitta- ja sivuvaikutukset ovat niin suuret. Vankilan paradoksihan on siinä, että pyrkiessään uusintarikollisuuden vähentämiseen, se on useimmiten samalla hyvin kriminogeeninen ympäristö. Näiden asioiden yhteensovittaminen ei ole historian valossa helppoa.

Kuntoutusohjelmilla on paikkansa, mutta milloin niiden paikka on vankilan muurien sisällä ja milloin niiden ulkopuolella. Tätä strategista keskustelua ei Suomessa ole käyty riittävästi. Näen ongelmana sen, että käytössä on kuntoutusohjelmia, joiden palveluja saa vain menemällä vankilaan. Toimivaa kuntoutusta tulee kehittää ja jatkaa, mutta tuskin ne mullistavat rikosoikeusjärjestelmän perusteita tai vanhaa kriminologista tietämystä. ■

Aihetta käsitellään laajemmin kirjoittajan kirjassa: Voidaanko vankeja ja rikollisia kuntouttaa? Painatuskeskus, Helsinki.

■ ULLA MOHELL

Vankeusrangaistuskomitea ehdottaa merkittäviä uudistuksia

Komitean mietintö sisältää ehdotukset uudeksi vankeuslaiksi ja tutkintavankeuslaiksi sekä uudeksi rikoslain luvuksi, joka sisältäisi ehdonalaista vapautumista koskevat säännökset. Komitea luovutti mietintönsä (KM 2001:6) oikeusministeri Johannes Koskiselle kesäkuussa. Nyt se on lausuntokierroksella ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa viimeistään syksyllä 2002.

Komitean ehdottaman kokonaisuudistuksen lähtökohtana on ollut säätää lain tasolla perustuslain asettamien vaatimusten ja ihmisoikeussopimusten velvoitteiden mukaisesti vankien oikeuksista ja velvollisuuksista sekä perusoikeuksien rajoituksista. Oikeusneuvos Markku Arposen johtaman komitean työssä otettiin myös huomioon vankiluvun koostumuksessa, vankeinhoidossa ja kriminalipoliittisessa ajattelussa tapahtuneet muutokset.

Komitea ehdottaa vankeuden tavoitteet kirjoitettavaksi lakiin siten, että niissä ilmaistaan entistä selvemmin uusintarikollisuuteen vaikuttaminen, rikoksettoman elämäntavan edistäminen ja vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen.

Kaikille vangeille laadittaisiin rangaistusajan suunnitelma, johon vangin sijoittaminen, toiminta rangaistusajana, siirrot, poistumisluvut ja ehdonalaista vapautumista koskevat ehdotukset sisältyisivät.

Suunnitelma lisäisi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon ennustettavuutta ja vahvistaisi vangin edellytyksiä rikoksettomaan elämäntapaan. Suunnitelmalla varmistettaisiin, että rangaistusajaa voidaan toteuttaa yksittäisestä vangista saatujen tietojen pohjalta nykyistä yksilöllisemmin olemassa olevien resurssien ja turvallisuudesta aiheutuvien vaateiden rajoissa.

Suunnitelmaa täydennettäisiin ja seurattaisiin säännöllisesti. Suunnitelma tehtäisiin kaikille vangeille, mutta sen kattavuus mitoitettaisiin rangaistusajan pituuden perusteella. Noudattamalla suunnitelmaa vanki saavuttaisi tiettyjä etuuksia, joita olisivat siirtyminen avoimpiin olosuhteisiin, poistumisluvut, ehdonalaista vapauttamisen aikaistaminen (valvottu koevapaus) ja sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen.

Suunnitelmaan sisältyisi myös vapauttamissuunnitelma, joka valmisteltaisiin yhdessä muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa.

KÄYPÄÄ PALKKAA MYÖS SULJETUISSA LAITOKSISSA

Nykyisin suljetuissa laitoksissa tehdystä vankityöstä ei ole mahdollista maksaa käypää palkkaa. Komitea ehdottaa luovuttavaksi avolaitosten ja suljettujen laitosten töiden erottelusta. Tuotannollista työtä, josta maksetaan täysi palkka, tulisi tehdä sekä korkean että alhaisen turvallisuustason laitoksissa. Tästä aiheutuvat lisäkustannukset komitea arvioi 3,4 miljoonaksi markaksi. Myös muut vankien palkkaukseen liittyvät erot sul-

jettujen laitosten ja avolaitosten välillä ehdotetaan poistettavaksi.

MUUTOKSENHAKU

Vankien muutoksenhaku on uudistettu elokuussa voimaan tulleilla säännöksillä. Vanki saa hakea muutosta kurinpitolaissa. Vanki saa hakea muutosta kurinpitolaissa. Vanki saa hakea muutosta kurinpitolaissa. Vanki saa hakea muutosta kurinpitolaissa.

Komitea ehdottaa vangin muutoksenhakua laajennettavaksi. Muutoksenhaku olisi mahdollista mm. täytäntöönpanon aloittamisen lykkäyspäätöksistä, rangaistusajan laskemista koskevista päätöksistä sekä vangin ulkopuolisia yhteyksiä rajoittavista päätöksistä.

MUITA KESKEISIÄ MUUTOKSIA

Komitea pitää välttämättömänä, että vankien asuintilat ja henkilökunnan työtilat kunnostetaan yleisessä lainsäädännössä asetettuja vaatimuksia vastaaviksi. Vankien asuintilojen tulee vastata yleisen lainsäädännön vaatimuksia viimeistään 1.1.2011.

Lakiin ehdotetaan kirjattavaksi henkilökunnan toimivaltuuksien käytön yleiset periaatteet sekä asteellinen toimivallanjako. Vankeinhoitoviranomaisilla olisi oikeus määrätä edellytyksin ottaa kiinni ja pitää enintään neljä tuntia säilössä rangaistuslaitoksen alueella oleva henkilö. Säilössäpidon enimmäisaika olisi sama kuin järjestyksenvalvojista annettussa laissa.

Vankien rangaistuslaitoksen ulkopuolisia yhteyksiä, tapaamisia, tarkastamista, valvontaa ja kurinpitovankilaista

koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi.

Vangin siviilityötä, sijoitusta ulkopuoliseen laitokseen, opintolupaa ja valvottuun ulkopuoliseen toimintaan osallistumista koskevat edellytykset ehdotetaan yhdenmukaistettaviksi. Yhteisestä luvulle olisi rangaistusajan suunnitelmaan perustumisen lisäksi sitoutuminen päiheteettömyyteen ja luvulle tai sijoitukselle asetettujen ehtojen noudattamisen todennäköisyys. Myös vankien poistumislupajärjestelmä uudistettaisiin.

Muita keskeisiä muutosehdotuksia ovat sijoittajayksiköiden toiminnan säätely, rangaistusajan laskemisen uudistaminen, laitosten turvallisuusluokituksen vahvistaminen ja vankien sijoittamis- ja siirtomenettelyn uudistaminen.

TUTKINTAVANKEUSLAKI

Tutkintavankeuden täytäntöönpanoon ehdotetaan muutoksia. Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on molemmilla tarkastuskäynneillään Suomessa kiinnittänyt huomiota siihen, että tutkintavankeja säilytetään poliisivankilassa vangitsemista koskevan oikeudenkäynnin jälkeen.

Komitea ehdottaa, että tutkintavankien säilyttämiselle poliisivankilassa säädettäisiin enimmäisaika. Tutkintavangin sijoittamisesta päättäisi tuomioistuin. Tuomioistuin päättäisi myös tutkintavangille määrättävistä yhteydenpitörajoituksista esitutinnan aikana. Lisäksi poliisiin ylläpitämien tutkintavankien säilytystilojen hyväksyminen siirrettäisiin oikeusministeriöltä sisäministeriölle. Uutta olisi, että myös tutkintavangille voitaisiin määrätä kurinpitorangeistus.

EHDONALAINEN VAPAAUS

Ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset siirrettäisiin rikoslakiin. Ehdonalaisten vapauttamisen pääsäännöt komitea pitäisi ennallaan.

Vanki vapautuisi suoritettuaan kaksi

kolmasosaa rangaistuksestaan ja ensikertaiset suoritettuaan puolet rangaistuksestaan. Yhteenlaskettavissa rangaistuksissa ehdonalaisten vapauttamisen laskettaisiin erikseen jokaisen rangaistuksen osalta. Sen sijaan nuoria rikosentekijöitä koskevasta 1/3-ajasta komitea ehdottaa luovuttavaksi. Kaikki rikossensa alle 21-vuotiaana tehneet vapautettaisiin heidän suoritettuaan puolet rangaistuksestaan.

Komitea ehdottaa uutta valvottuun koevapauden -järjestelmää, jolla pyritäisiin edistämään vankien sijoittumista yhteiskuntaan. Vanki voitaisiin päästää valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista.

Valvottuun koevapauteen sijoittaminen edellyttäisi muun muassa, että sijoitus perustuu rangaistusajan suunnitelmaan, vanki sitoutuu päiheteettömyyteen ja noudattamaan hänelle annettuja ehtoja. Jos koevapauden ehtoja rikotaan, sijoitus voidaan peruuttaa. Valvonta voisi tapahtua teknisin välinein, kuten puhelimella tai elektronisella valvonnalla. Valvonnasta vastaisivat vankeinhoitoviranomaiset.

Elinkautisesta vankeudesta voi nykyisin vapautua vain tasavallan presidentin armahduksella. Komitea ehdottaa, että myös elinkautisvanki voisi päästää ehdonalaiseen vapauteen. Pääsäännön mukaan asia otettaisiin harkittavaksi, kun elinkautisvanki on suorittanut rangaistuksestaan 12 vuotta. Asiasta päätäisi korkein oikeus. Jos vankia ei rikoksen laadun, myöhemmän rikollisuuden tai vaarallisuuden vuoksi päästettäisiin ehdonalaiseen vapauteen, kysymys vapautumisesta olisi saatettava korkeimman oikeuteen ratkaistavaksi vuoden väliajoin.

Järjestelmä vastaisi Tanskassa kesälä 2001 voimaan tullutta järjestelmää. Armahtamista koskeviin säännöksiin komitea ei ehdota muutoksia.

Nykyinen pakkolaitokseen eristäminen ehdotetaan muutettavaksi koko rangaistusajan suorittamiseksi. Koko rangaistuksen suorittamisen edellytykset vastaisivat pääpiirteissään pakkolaitokseen eristämisen edellytyksiä. Vankilaoikeus ehdotetaan lakkautettavaksi. Täyden rangaistuksen suorittamista koskevat päätökset siirrettäisiin yleiseen tuomioistuimeen. ■

Kirjoittaja on lainsäädäntöneuvos oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta ja toinen komitean sihteereistä.

Moottoriajoneuvon käyttövarkaudesta esitysluonnos

Oikeusministeriössä on valmistunut esitysluonnos moottoriajoneuvon käyttövarkauden lisäämisestä rikoslakiin. Käyttövarkaudesta tuomittaisiin se, joka ottaa luvottomasti käyttöönsä toisen omistaman moottorikäyttöisen ajoneuvon. Nykyisin teko tuomitaan yleensä luvottomana käyttönä. Moottoriajoneuvon käyttövarkaudesta voitaisiin tuomita sakkoa tai enintään yksi vuosi kuusi kuukautta vankeutta. Rangaistusasteikko on sama kuin varkaudessa. Luvottomassa käytössä rangaistus on sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta.

Erillinen moottoriajoneuvon luvottomasta käyttöä koskeva pykälä poistettiin rikoslaista vuonna 1991 ja tapaukset siirrettiin tuomittavaksi luvottoman käytön tunnusmerkistöjen nojalla. Varkauden ja luvottoman käytön erottelu nykyisessä lainsäädännössä perustuu siihen, että varkaudessa tekijällä on tarkoitus pitää omaisuus itsellään. Luvottomassa käytössä taas tarkoituksena on käyttää toisen omaisuutta lyhyehkön aikaa ja sen jälkeen hylätä se.

Haasteen julkistamistilaisuudessa heräteltiin keskustelua

Haaste-lehden ensimmäinen numero julkistettiin toukokuussa Säätyslallolla. Julkistamistilaisuudessa heräteltiin keskustelua kriminaalipoliitikasta, mikä onkin uuden lehden tärkeimpiä tehtäviä.

Oikeusministeriön kansliapäällikkö Kirsti Rissanen haastoi kaikki mukaan rakentavaan, kriittiseen ja parhaimmillaan uutta luovaan kirjoittamiseen ja keskusteluun. Päätoimittaja Risto Jaakkola sanoi tiedonvälityksen rooli korostuvan, kun kriminaalipoliittikkaa hajautetaan maantieteellisesti ja mukaan halutaan uusia tahoja.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen johtaja Tapio Lappi-Seppälä arvioi rikollisuutta ja rikosoikeudellista järjestämää koskevan tiedon olevan monessa suhteessa puutteellista. Rikoksantorjunta-neuvoston pääsihteeri Hannu Takala puolestaan arvioi kriminaalipoliittista keskustelua vaisuksi.

Toimittaja Susanna Reinboth oli samaa mieltä keskustelun vaisuudesta. Ylikonstaapeli Ari Eskola piti humerikollisuuden ongelmien hoidossa avaimena poliisin ja sosiaaliviranomaisten yhteistyötä. Valtakunnan syyttäjä Matti Kuusimäki muistutti syyttäjälaitoksen vastuuta paljon vartijana. Käräjätuomari Maija Nyssönen kertoi tuomarin ongelmista nuorten huumeongelmien ja maahanmuuttajien syrjäytyneisyyden edessä. Kansanedustaja Rakel Hiltunen puolestaan painotti puheenvuorossaan paikallisen yhteistyön tärkeyttä rikoksantorjunnassa.

Tilaisuudesta enemmän Haasteen verkkoversiossa www.om.fi/haaste.

Rikoksen uhreille yhdenvertainen kohtelu

Rikoksen uhrin aseman parantamista pohtinut toimikunta katsoo, että uhreille on tarjottava yhdenmukaiset palvelut ja yhdenvertainen kohtelu riippumatta siitä, missä he asuvat.

Toimikunnan selvityksen mukaan nykyisin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten edustajien toimintatavat rikoksen uhreja koskevista asioista vaihtelevat huomattavasti. Epäkohdan korjaamiseksi tarvitaan eri ammattiryhmien lisäkoulutusta ja -ohjeistusta. Rikosten uhrin taas tarvitsevat tietoa oikeuksistaan, sekä suullisesti että kirjallisesti.

Oikeusministeriön asettama Rikosuhritoimikunta ehdottaa mm. nykyistä laajempaa mahdollisuutta oikeudenkäyntiavustajaan ja tukihenkilöön sekä näiden vaihtoehtoisuuden poistamista. Rangaistusmääräysmenettelyssä tulisi voida määrätä myös vahingonkorvaus sakon antamisen lisäksi. Korvausta hoitokuluista taas olisi voitava maksaa jo ennen oikeuden päätöstä. Lisäksi uhrin suojelemiseksi tulisi mahdollisuuksia videotekniikan käyttöön kuulusteluissa laajentaa ja oikeudenkäynnissä kiinnittää enemmän huomiota asianomistajan turvallisuuteen ja tukemiseen.

Toimikunnan mietintö löytyy Internetistä osoitteesta www.om.fi/11019.htm.

Rikoksettomiaan elämänhallintaan

Seuvaamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteen sovittamista pohtineen toimikunnan mukaan uusintarikollisuuden vähentämiseksi tarvitaan lisää tukea ja valvontaa. Toimikunta arvioi, että 7 000 rikoksista tuomittua on nykyistä tiiviimmän valvonnan ja tehokkaampien tukitoimien tarpeessa. Nykyisin kolme kymmenestä vankilasta vapautuneesta ja alle 21-vuotiaista puolet palaa takaisin vankilaan vuoden sisällä vapautumisesta. Yhdyskuntapalvelun suorittavat syyllistyvät uusiin rikoksiin jonkin verran harvemmin.

Oikeusministeriön toimikunta ehdottaa (Komiteanmietintö 2/2001), että rikokseen syyllistyneille laadittaisiin rangaistus- ja vapautumisajan kattava kuntouttava tukipalvelusuunnitelma. Vangin tarvitsemat tukipalveluja käynnistettäisiin jo rangaistusajana. Jatkossa vankilasta vapauttaminen tapahtuisi vaiheittain niin, että asteittain yhteiskunnan valvonta vähenisi ja henkilön omat oikeudet lisääntyisivät. Toimikunta ehdottaa myös ehdonalaisesti vapautettujen valvonnan lisäämistä. Ehdotusten toteuttamiseksi muutamassa seutukunnassa käynnistettäisiin kokeiluprojekti. Pitkällä tähtäimellä tavoitteena on, että kriminaalihuollon ja vankeinhoidon aluekeskus ottaisi nykyistä suuremman vastuun seuraamusjärjestelmään liittyvien tukipalvelujen koordinoinnista.

Keskustelua Haasteen verkkoversiossa

Keskustelupalsta on tarkoitettu ennen kaikkea Haasteen artikkeleiden viritäminen ajatusten esittämiseen, mutta palsta on avoin myös muille ajankohtaisille kriminaalipoliittikkaa ja rikoksantorjuntaa koskeville kysymyksille.

Kirjoitukset julkaistaan keskustelupalstalla www.om.fi/haaste toimituksen harkinnan mukaan. Kirjoitukset lähetään toimitukselle mieluiten sähköpostitse haaste@om.fi. Laita aiheeksi "verkkokeskustelua".

Rikosasioiden kokonaiskäsitteilyaikoja pyritään lyhentämään

Oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön yhteinen työryhmä ryhtyy etsimään keinoja, joilla rikosasioiden käsittelyä voitaisiin nopeuttaa ja kustannuksia vähentää vaarantamatta oikeusturvan takeita. Uutta on, että työryhmä tarkastelee rikosasioiden käsittelyketjua rikosilmoituksen kirjaamisesta aina rangaistuksen täytäntöönpanon alkamiseen asti. Toistaiseksi asetetun työryhmän puheenjohtaja on apulaisvaltakunnansyyttäjä Martti Jaatinen.

Tavoitteena on viranomaisten välisen yhteistyön tiivistäminen niin, että rikosasioiden käsittelyketjun eri vaiheet seuraavat toisiaan ilman turhia viiveitä, kaksinkertaista työtä vältetään ja edellisen vaiheen toimenpiteet tukevat seuraavan vaiheen toimenpiteiden hoitamista.

Työryhmä kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, miten esitutkinta saataisiin mahdollisimman hyvin palvelemaan syyteharkintaa ja tuomioistuinkäsittelyä. Työssä tulevat esille myös todisteluun ja todistajien suojeluun liittyvät kysymykset. Huomiota kiinnitetään siihen, miten nopeasti asiat siirtyvät poliisilta syyttäjälle ja syyttäjältä tuomioistuimelle ja etsitään keinoja myös tuomioistuinten käsittelyaikojen lyhentämiseksi.

Aineistoa nuorten päihteiden käytön ehkäisystä

Opetushallituksen, Stakesin ja Terveyden edistämisen keskuksen tuottama uusi opas "Päihteiden käytön ehkäisy" tarjoa ideoita ja aineistoa koulujen ja sidosryhmien yhteistyöhön. Tavoitteena on kehittää koulun roolia aktiivisena toimijana paikallistason päihteiden ehkäisytyössä. Parhaimmillaan monialainen ja erilaiseen asiantuntijuuteen perustuva yhteistyö lisää päihdetyön voimavaroja ja vaikuttavuutta. Käytännön kokemus on osoittanut, ettei yhteistyö ole ongelmattonta.

Lisäksi Opetushallitus, Irti huumeista ry, Keskusrikospoliisi, Stakes ja Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ovat julkaisseet yhdessä tietopaketin "Suomi ja huumeet", joka on ajanmukaistettu ja laajennettu painos vuonna 1997 ilmestyneestä julkaisusta "Tietopaketti huumeista".

Kirjasta ja jatkuvasti päivitettävästä verkkopalvelusta (www.irtihuumeista.fi/huumeitietopaketti) koostuva tietopaketti on tarkoitettu työkaluksi ja tausta-aineistoksi kaikille, jotka tarvitsevat perustietoa huumausaineista: koulu- ja nuorisotyön, poliisin ja terveydenhuollon ammattilaisille, vanhemmille ja muille kansalaisille.

Julkaisuja voi tilata mm. Opetushallituksen myyntipalveluista.

Toimintamallin avulla oppimaan vastuuntuntoa

Vastuunportaat on toimintamalli, jonka avulla voidaan puuttua lasten ja nuorten tekemiin rikkomuksiin ja muihin vääryyksiin. Tarkoitus on ohjata nuori ottamaan vastuu teoistaan – kun hän ottaa teostaan vastuun, vastuuntunto kasvaa ja uusintarikkomuksen todennäköisyys pienenee.

Vastuun ottamisella tarkoitetaan prosessia, jossa vääryyden tehnyt (1) myöntää tekonsa, (2) osoittaa tajuavansa sen haitalliset seuraamukset, (3) pyytää anteeksi tekemänsä vääryyttä, (4) suostuu vastaamaan tekonsa seurauksista, joista sovitaan muiden asianomaisten kanssa, (5) lupaa, että ei tee toiste vastaavaa sekä sopii jo etukäteen tuon lupauksen sa rikkomisen seurauksista ja (6) osoittaa vastuuntuntoa osallistumalla jollakin tavalla vastaavien vääryyksien ehkäisemiseen.

Opetushallitus on julkaissut aiheesta Tapani Aholan ja Harri Hirvihuhdan kirjan "Vääryydestä vastuuseen" sekä Ben Furmanin käsikirjoittaman ja tuottaman lähinnä yläasteen oppilaille suunnatun videon "Joka mokaa, ottaa vastuun". Lisäksi toimintamalliin voi tutustua Internetissä www.edu.fi/koulu/vastuunportaat/.

Seminaari uusintarikollisuuden vähentämisestä

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto, Rikosseuraamusvirasto ja Vankeinhoidon koulutuskeskus järjestävät 24.–25. lokakuuta kansainvälisen seminaarin "What works – mikä vaikuttaa? Seminaari pidetään tiedekeskus Heure-

kassa Vantaalla. Seminaarin tarkoituksena on välittää tietoa sellaisista työmenetelmistä ja ohjelmista, joilla on tutkimusten mukaan ollut selvästi havaittava vaikutus uusintarikollisuuden vähentämiseen. Näkökulmat uusintarikollisuuden

vähentämiseen avaavat mahdollisuuksia tehostaa rikoksentehtävien parissa tapahtuvaa työtä hyödyntämällä kansainväliseen tutkimukseen perustuvaa tietoa. Lisätietoa seminaarista Internetistä www.vhkk.fi/whatworks.htm.

HAASTE

ASiantuntevasti
rikosentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikosentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja kansainvälisesti. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikosentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikosentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikosentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu-, ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutusallalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy normaalisti neljä kertaa vuodessa. Tänä vuonna ilmestyy vielä yksi numero joulukuussa.

Lehden tilaus (numerot 3-4/2001-3/2002) maksaa 150 markkaa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1825 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaan HAASTE-lehden hintaan 150 mk/vuosi (4 numeroa)

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
 vuositilaus

Tilaaaja

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelinnumero

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

RIKOSENTORJUNTA-
NEUVOSTO
VASTAUSLÄHETYS
Sopimus 00120-890
00003 Helsinki